

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

sabitfikir

50

NİSAN 2015 /// GÜNCEL EDEBİYAT
idefix.com /// sabitfikir.com
FİYATI: 3,00 TL

EGEM ATİK

EDEBİYATTA ERKEKLİK HALLERİ

ISSN 2146-2127

9 772146 212005 >

sabitfikir

Yayın Türü: Aylık Yaygın Süreli Yayın
Sayı: 50 - Nisan 2015
ISSN: 2146-2127

İmtiyaz sahibi: Doğan Müzik Kitap Mağazacılık Pazarlama A.Ş. adına
Bora Ekmekci

Genel Koordinatör ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Bora Ekmekci

Genel Yayın Yönetmeni
Ceyhan Usanmaz

Editör
Gökçe Gündüç

Düzeltili
İrem Ertuğrul

Kapak Tasarımı
Eren Erkalkan, Şerif Ali Ünal

Sayfa Tasarımı
Myra (Deniz Kurşunlu)

Sayfa Uygulama
Cansu Ortaç

Kapak İllustrasyonu
Erhan Cihanıroğlu

Reklam
Nalan Demircioğlu Yavuz
+90 216 554 16 00
ndemircioğlu@dr.com.tr

Basım Yeri
Görsel Dizayn Ofset Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.
Atatürk Bulvarı Deposite İş Merkezi A5 Blok K: 4 No: 405
İkithelli OSB / Başakşehir / İSTANBUL

Tel: (0212) 671 91 00

Faks: (0212) 671 91 90
Matbaa Sertifiği No: 16269

SabitFikir, İdefix'in yayınıdır.

Yönetim Yeri:
Doğan Müzik Kitap Mağazacılık Pazarlama A.Ş.
Altunizade Mah. Kısıklı Cad.
No: 47 Üsküdar / İstanbul
Telefon : (0216) 554 16 00 - Faks : (0216) 554 16 10

SABİTFİKİR'E NASIL ULAŞIRSINIZ?

Basılı isterseniz:

Tüm D&R'lardan 3 TL karşılığında
Tüm İdefix siparişlerinizden ücretsiz olarak

Dijital isterseniz:

Türkcell Dergilik'ten ücretsiz olarak
İdefix'ten 2 TL'ye satın alarak

Bizi takip edin!

www.facebook.com/sabittikircom
www.twitter.com/SabitFikir

Ne düşündüğümüzü bilmek istiyoruz,
editor@sabittikir.com'a yazın!

© Her hakkı saklıdır.

Bu deryide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve
illüstrasyonların elektronik ortamda da dahil olmak üzere çoğaltma hakları
Doğan Müzik Kitap Mağazacılık Pazarlama A.Ş.'ye aittir. Yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

50. SAYI

SabitFikir'deki dosya konularında, güncel meselelere edebiyat penceresinden bakmaya çalışıyoruz. Bu çerçevede, kaçınılmaz olarak, kadın "sorunları" da birden çok defa ele aldığımız konu oldu. Eserlerini erkek imzasıyla yayımlayan, hatta yalnızca yazdıkları değil, okudukları da küçümsenen kadınlardan yola çıkarak "Kadının Kalemle İmtihanı"nı irdelemiştik örneğin; kadın bedeni üzerinden yürütülen politikalar, "Kadın Bedeni Kime Ait?" sorusunu sordurtmuştu. Bu sayıda da yine aynı konuda odaklanıyoruz aslında ama bakış açımızı biraz değiştirerek... Egem Atik, edebiyattaki erkeklik hallerini değerlendiriyor. "Kadına yönelik şiddet, kadın cinayetleri, kadın-erkek eşitsizliği gibi sorunlar, son yıllara kadar ağırlıklı olarak odağa kadın konularak tartışıldı, incelendi, çözülmeye çalışıldı. Yakın zamanda ise bu konuların yeni bir odakta, sorunların faili olan erkekleri tartışma konusu yaparak incelendiğini görüyoruz. Erkeklik çalışmaları, erkek egemen toplumda erkekler nasıl yaşıyor, davranıyor, eyliyor sorularını sorarak, farklı erkeklik hallerinden söz edebileceğimizi gündeme getirdi. Peki, edebiyatta bu halleri farklı yazarlar, farklı dönemlerde nasıl anlatıyorlar?"

Bu sayıda, önceki sayıları hatırlamamızın bir sebebi daha var aslında; 50. sayıya ulaşmış olmamız... Dergilerde süreklilik esastır, derler (tabii dinamizmi, heyecanı kaybetmeden). Umarız o dinamizmi, heyecanı yitirmeden ulaşmışızdır 50. sayıya. Bu süreçte, bir derginin aslen kolektif bir çalışmanın ürünü olduğunu da hiçbir zaman unutmadık. Burada tek tek sayamayacağımız kadar çok ismin katkısı oldu 50 sayının yayımlanmasında; teşekkür ederiz.

Ve elbette Yaşar Kemal... *SabitFikir*'in bu sayısında yazısı yer alan her isimden birer Yaşar Kemal alıntısı rica ettik. Özel bir sayfayla Yaşar Kemal'i bir kez daha cümleleriyle, kitaplarıyla anıyoruz... Benim seçimim "Sarı Sıcak" öyküsünden: "Gün tepeye doğru yekindi. Ortalık ışığa boğulmuş... Topraktaki ekin saplarına, destelere vuran gün şavkıyor... Işıltılar iplik iplik sönüyor. Binlerce, yüz binlerce, birbirine dolanmış ışık ipliği uçuşuyor. Destecilerin yüzleri toza bulanmış, yüzlerden oluk oluk ter süzülüyor. Dört bucağa ateş düşmüş yanıyor." (*Sarı Sıcak*, Toros Yayınları, 1991)

Ceyhan Usanmaz

ceyhyanusanmaz@gmail.com

TELEVİZYON 16

Romanın özünü
ıskalayan bir uyarlama

F. Cihan Akkartal

ELEŞTİRİ 32

Tarihi roman
yazmanın formülü

Hayati Roman

ÇİZGİ ROMAN 34

Uzun İhsan'ın
suret-i romanlık düşleri

Nilay Kaya

ELEŞTİRİ 40

Robbins Harikalar Diyarı'na
bir bilet!

Burcu Arman

ŞAHANE BİR KİTAP 42

Sessizin payından
hepimize bir parça...

Oylum Yılmaz

ELEŞTİRİ 46

İstanbul-Decameron

A. Ömer Türkeş

HABERLER 04

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ BÜLTENİ 08

KARNE 10

GÜNCEL 12

Türkiye'de e-kitap 5 yaşında! *Gizem Koçak*

SİNEMA 14

Ne mutlu bu filmi izleyene! *Hasan Cömert*

ÇİZGİ ROMAN 18

O zamanların kabadayıları *Fisun Yalçinkaya*

MÜZİK 20

Bulutlarda bir sevdalı *Hilmi Tezgör*

DOSYA 22

Edebiyatta erkeklik halleri *Egem Atik*

EDEBİYATDIŞI 28

Olga Selin Hünler ile söyleşi:
Bir meta olarak erkek bedeni *Ayşe Çavdar*

KARARSIZ OKUR 30

Kahraman erkeğin yolculuğu *Oylum Yılmaz*

ELEŞTİRİ 36

Şeddeli susmalar kitabesi *Burcu Bayer*

ELEŞTİRİ 38

Son düzlüğe doğru *Ali Bulunmaz*

ELEŞTİRİ 44

İstanbul-Decameron *A. Ömer Türkeş*

ELEŞTİRİ 48

Siyahi bir çocuk da beyazı bilir *küçük İskender*

DÜNYADAN 50

Türden türe yetenekli Bay Ishiguro *Mert Tanaydın*

ELEŞTİRİ 52

Müebbetlik bir öykü *Yankı Enki*

ELEŞTİRİ 54

Bir "yalnızlık yeri" olsa herkesin... *Melisa Kesmez*

ELEŞTİRİ 56

Şehir sıkıntısı *Nazan Maksudyan*

ELEŞTİRİ 58

A) Tolstoy; B) Dostoyevski;
C) İkisi de; D) Hiçbiri *Ceyhan Usanmaz*

ANMA 60

Masumiyet Müzesi kapılarını sanal dünyaya açıyor

Orhan Pamuk'un kaleme aldığı aynı adlı romandan yola çıkarak yine Pamuk tarafından hazırlanan Masumiyet Müzesi, Google Cultural Institute platformu aracılığıyla kapılarını tüm dünyaya açıyor. Kullanıcılar online ortamda müzedeki 51 eseri ve sergiyi görüntülerken, "Street View" teknolojisiyle müzeyi panoramik olarak gezebilecekler. Buna ek olarak kullanıcılar Türkiye'de ilk olarak bir müzeye Google Playstore'dan indirdikleri Masumiyet Müzesi uygulaması ile cep telefonlarından da erişebilecekler.

Manastırdaki kemikler Cervantes'in

Cervantes'in mezarı 400 yıl sonra İspanya'nın Madrid şehrinde bulunan Trinitarian Manastırı'nda ortaya çıkarıldı. *Don Quijote*'nin yazarı Miguel de Cervantes Saavedra, 1616 yılında şeker hastalığından öldü. Fakat naaşı bulunduğu kilise, 17. yüzyılda inşa edildi ve naaş sonradan buraya nakledildi. Ancak daha sonra kalıntılar yüzyıllar boyunca kayıplara karıştı, binanın tam neresinde olduğu anlaşılamadı. Kayıp olan mezarının yerini tespit etmek için 30 araştırmacı kızılötesi kameralar, üç boyutlu tarama cihazları ve radarlar kullandı. Arkeologlar ocak ayında bir duvar ardında bulunan 33 oyuktan birinde üzerinde "MC" yazan tabut bulmuşlardı.

Adli Tıp Uzmanı Almudena Garcia Rubio, Trinitarian Manastırı'nda "Bulunan kemikler çok kötü durumda olduğu için Cervantes'in kemiklerini ayırmak zor görünüyor fakat kayıtlara göre bulunan kemiklerin Cervantes ve arkadaşlarına ait olduğundan eminiz," açıklamasında bulundu.

Kalıntıların incelenmesinde yardımcı olan jeo-radar uzmanı Luis Aval, Cervantes'in anısına saygı gösterdiklerini ve dolayısıyla yeni bir mezarın inşasından sonra, düzenlenen bir törenle tekrar bu manastıra gömüleceğini belirtti. Mezar gelecek yıl, ziyaretçilere açılacak.

Baba ve Piç sahneye uyarlandı

Elif Şafak'ın Türkiye'de çokça tartışılan *Baba ve Piç* adlı romanı İtalya'da tiyatroya uyarlandı. Serra Yılmaz'ın da başrollerinde yer aldığı eserin Floransa'daki prömiyeri büyük ilgi gördü. Floransa'daki Riforma Tiyatrosu, Tarkan, Sezen Aksu ve Baba Zula şarkılarının eşlik ettiği, ezan sesinin duyulduğu, aşurelerin pişirilip tarifi verildiği, Türk ve Ermeni mutfağının vazgeçilmez lezzetleriyle sofraların kurulduğu bir temsile; *Baba ve Piç*'e ev sahipliği yaptı. Böylece Elif Şafak'ın bir romanı ilk kez bir tiyatro oyununa uyarlanmış oldu.

Müslüman-Türk Kazancı ailesiyle Türkiye kökenli Ermeni-Amerikalı Çakmakçıyan ailesinin İstanbul-San Francisco hattında iç içe geçen ve 90 yıla dayanan öykülerini konu edinen eser, 1915 yılında yaşanan olayların etrafında iki toplumun ilişkilerini inceliyor. *La Bastarda di İstanbul*, gösterildiği 15 Mart'a kadar kapalı gişe oynadı.

Terry Pratchett hayatını kaybetti

2007'den beri Alzheimer hastalığının pençesinde mücadele veren İngiliz yazar Terry Pratchett, 12 Mart günü, ailesi ve kedisi yanı başındayken hayatını kaybetti. Pratchett'in ölümüyle birlikte fantastik kurgunun damarlarından biri daha kesilmiş oldu. Özellikle 1980'li yıllarda yayımlanmaya başlayan ve 30'un üzerinde yabancı dile çevrilerek yazarın tüm dünyada tanınmasını sağlayan *Diskdünya* serisi de böylece sona erdi. Şimdiye kadar 40 ciltlik bir seri olan, her yaşta okura hitap etmeyi başarabilen, mizahi yönü ağır basan, bir fantastik edebiyat okurunun aklına gelebilecek her unsuru barındıran, Pratchett'in kendisine has eğlenceli edebiyatının örneği olan *Diskdünya* serisinin son cildinin de bu yıl bitmeden yayımlanması bekleniyor.

Terry Pratchett, kalemini sadece fantastik kurgu değil, bilimkurgu türünde de konuşturmuş, özellikle Stephen Baxter ile birlikte imza attığı *Uzun Dünya* serisiyle, ilerlemiş yaşına ve rahatsızlığına rağmen, son yılların en çok sevilen bilimkurgu eserlerinden birini yaratmıştı. Edebiyatın eğlenceli yanını yansıtmakta usta olan yazarın, Neil Gaiman'la birlikte kaleme aldığı *Kıyamet Gösterisi* adlı romanı ve özellikle genç okurların ilgisini çeken Johnny Maxwell serisi, geride bıraktığı en önemli edebi izleri oldu.

Diskdünya haritası, *Büyünün Rengi* kitabından (Delidolu Yayınları)

Bir makaleyle han sahibi olabilirsiniz!

ABD'nin Maine eyaletinde bulunan Center Lovell Inn'in sahibi Janice Sage, hanın yeni sahibini belirlemek için alışılmışın dışında bir ilan verdi: Dünyanın herhangi bir yerinde yaşayan herhangi bir kişi, İngilizce olarak kaleme aldığı 200 kelimelik bir makaleyle hanın yeni sahibi olabilir. Fakat yarışmaya başvurmak için 125 dolar ödemesi gerekiyor.

210 yaşındaki hanı 1993'ten bu yana işleten Sage, "Turizm ve hizmet sektörüne gönül vermiş birçok yetenekli insan, kendi yerlerini işletmenin hayalini kuruyor fakat paraları hayallerini gerçekleştirmeye yetmiyor. İşte bu insanlara bir şans vermek istedim," diyor. 7 bin 500 başvuru geleceğini tahmin eden Sage, böylece 900 bin dolar toplayacağını, hanı normal yollarla sattığı takdirde de eline yine bu kadar paranın geçeceğini söylüyor. Yarışmanın -hadi adını böyle koyalım- başvuru süresi 17 Mayıs'ta doluyor. Kazanan 21 Mayıs'ta ilan edilecek.

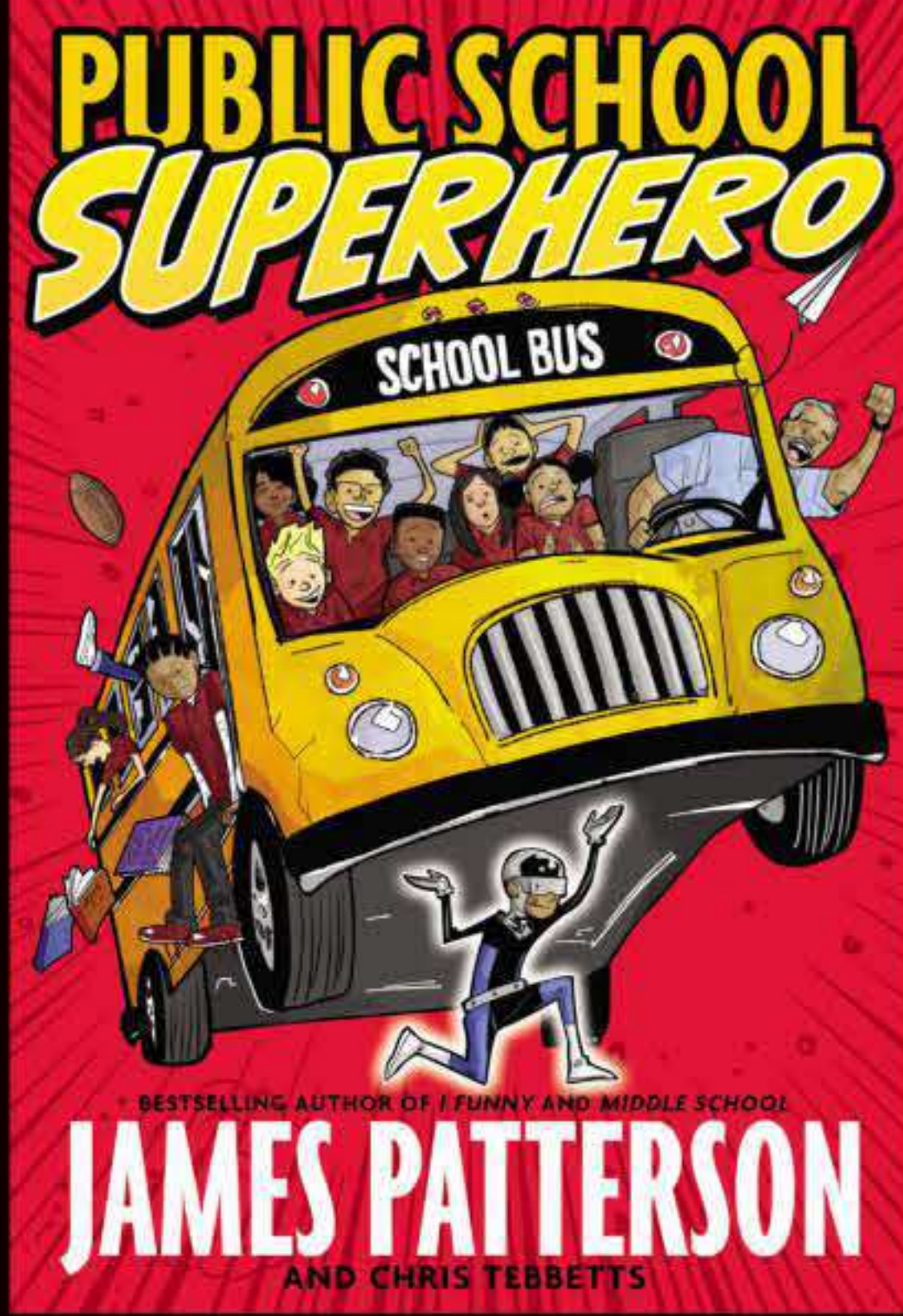
Yaşar Kemal'in heykeli yeni yerine taşındı

Heykeltıraş Metin Yurdanur'un 1994 yılında yaptığı İstanbul Yenikapı'daki "Anadolu'yu seyreden Yaşar Kemal" heykeli, bir süredir yapımı devam eden Avrasya Tüneli kapsamında kazılan inşaat alanının ortasında kalmıştı. Bazı sivil toplum kuruluşları ile sanatçılar, bu duruma ünlü yazarın heykelinin yakışsız bir alanda kaldığı gerekçesiyle tepki göstermişti.

Eleştirilerin ardından "Anadolu'yu seyreden Yaşar Kemal" heykeli, 8 Mart günü alınarak deniz kenarına yakın bir yere taşındı.

James Patterson bu kadar parayı ne yapıyor?

James Patterson, ekonomi dergisi *Forbes*'un dünyanın en çok kazanan yazarları listesinin müdavimlerinden. Hatta, 94 milyon dolarlık geliriyle, geçen yıl açıklanan listenin başında yer almıştı. Yazarlık geçinmenin mümkün olup olmadığının sürekli tartışıldığı ve bu tartışmalardan çoğu zaman olumlu bir sonucun çıkmadığı düşünülürse, kıskanılabilir bir "kariyer" hiç kuşkusuz James Patterson'inki! Ancak bir taraftan da, yalnızca *Forbes* listesiyle adı anılmıyor Patterson'ın. Örneğin 2013 yılında, bizlerin tam da "Beyoğlu'ndaki pek çok kitapçının maddi sebepler ve tutarsız kent politikaları yüzünden yitip gidişini" konuştuğumuz günlerde, James Patterson, ABD'deki

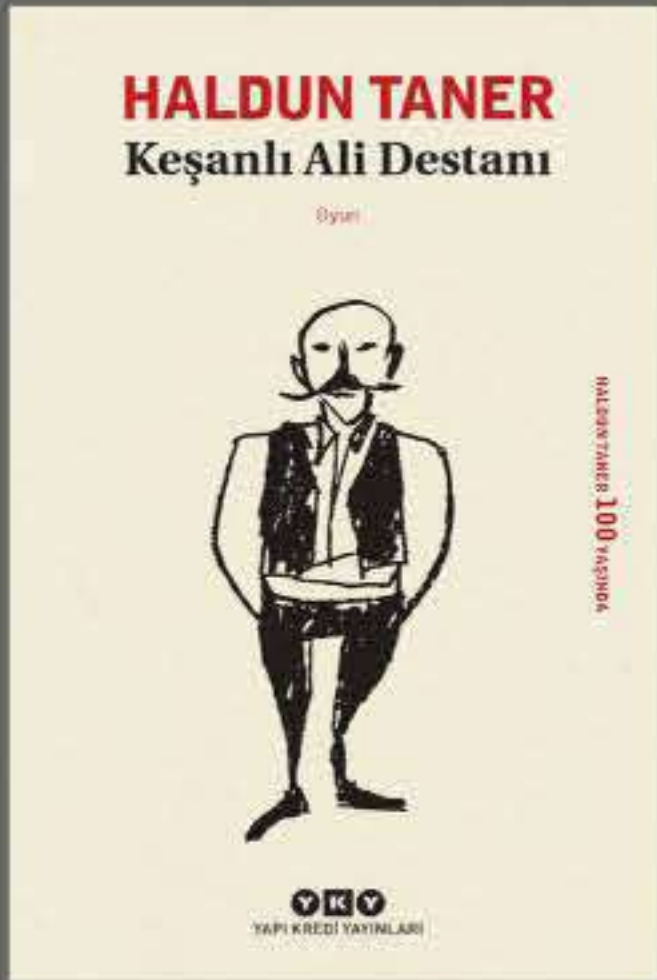

bağımsız kitapevleri için 1 milyon dolar bağışladığını açıklamıştı. Şimdilerde ise, aralarında yaklaşık bir hafta bulunan iki açıklamasıyla gündemde.

Flavorwire'dan Jonathan Diaz'ın haberinde, James Patterson'ın ABD'deki okul kütüphanelerinin iyileştirilmesi adına 1,25 milyon dolar bağışladığını okumuştuk.

Yine Diaz'ın bir başka haberine göre de James Patterson, maddi desteği yeterli olmayan okullara son kitabından 100 bin kopya bağışlayacakmış. Genç yetişkin okurlara hitap eden söz konusu kitap, James Patterson'ın Chris Tebbetts ile birlikte kaleme aldığı ve sayfalarında Cory Thomas'ın illüstrasyonlarının da yer aldığı *Public School Superhero*.

"Bir güçlü yazar, bir güzel insan" Haldun Taner 100 yaşında

Haldun Taner, doğumunun 100. yılı vesilesiyle bir sergiyle anılıyor. Usta yazarın eserlerini yayımlayan Yapı Kredi Yayınları ve Caddebostan Kültür Merkezi (CKM) işbirliğiyle hazırlanan "Bir güçlü yazar, bir güzel insan:

Haldun Taner 100 Yaşında" sergisi, 16 Nisan'a kadar İstanbul Kadıköy Belediyesi CKM'de ziyarete açık. Sergi, sanatçının fotoğrafları, özel eşyaları ve kitaplarının yanı sıra edebi yolculuğuna da tanıklık ediyor.

Yapı Kredi Yayınları ayrıca, Haldun Taner'in öykü, oyun ve düzyazı başlıklarında toplanan kitaplarını da önceki baskıları inceleyerek yeniden yayıma hazırlıyor. Bu kitaplar Mehmet Ulusel'in tasarladığı özel kapaklarla yayımlanıyor... Yapı Kredi Yayınları, 2016 yılı sonuna kadar yazarın bütün eserlerini tamamlamayı planladığını açıkladı.

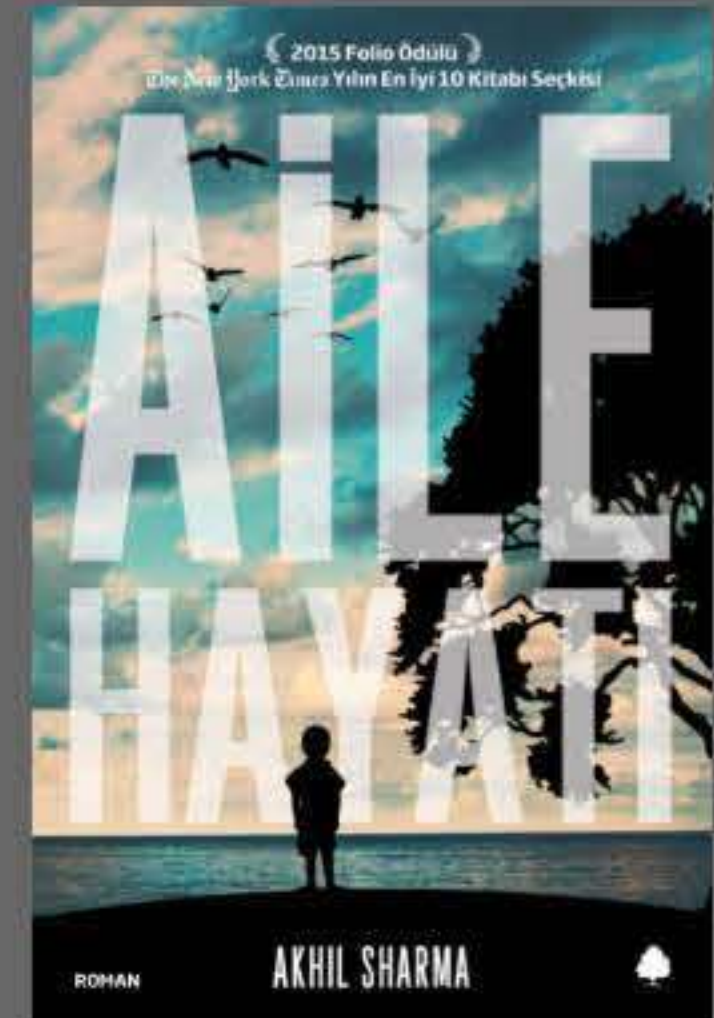
Folio Ödülü, Akhil Sharma'nın oldu

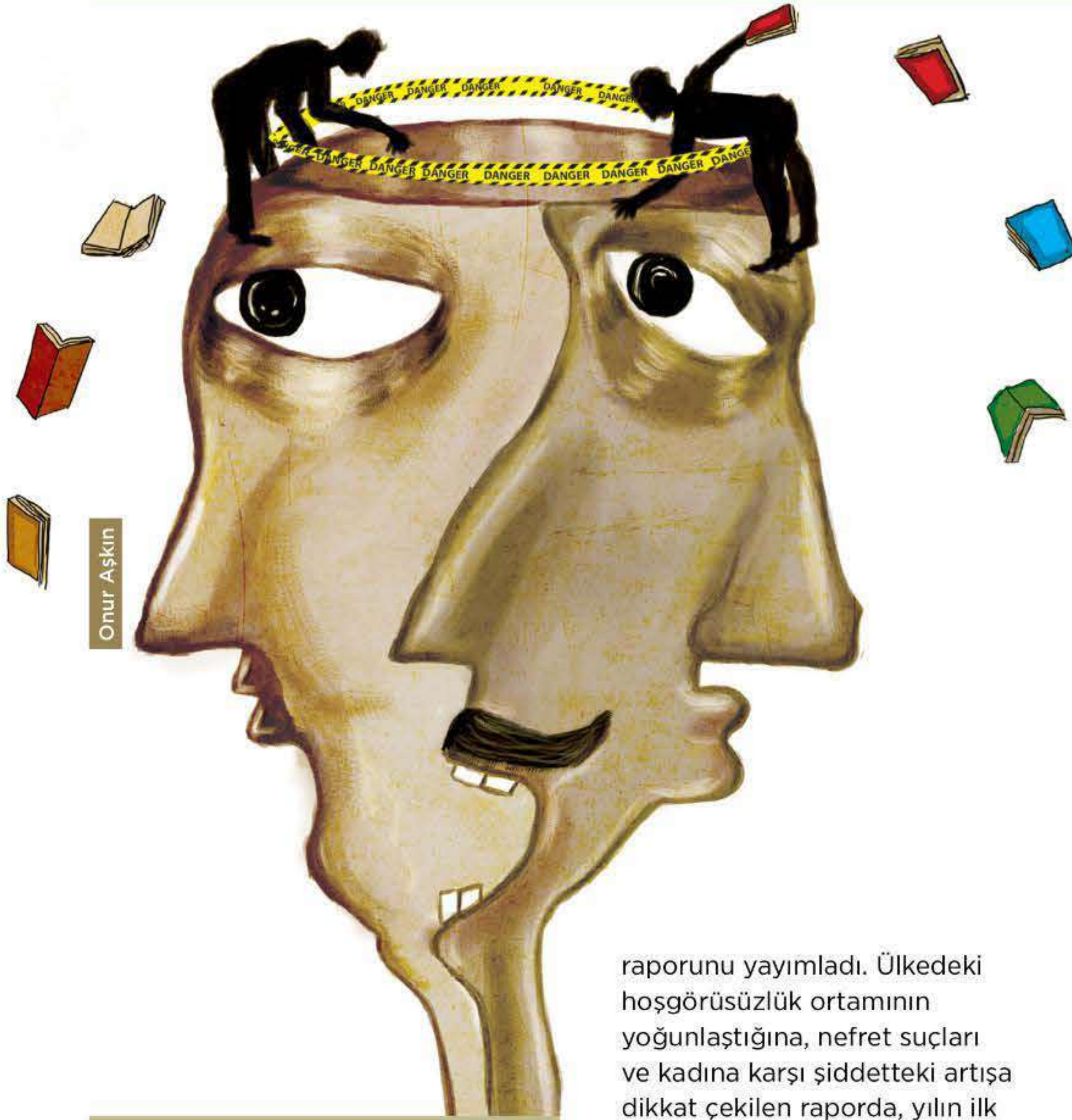
Aile Hayatı (*Family Life*) adlı yarı otobiyografik kitabın ABD'li yazarı, Hint asıllı Akhil Sharma, bu yıl ikinci kez verilen Folio Ödülü'nün sahibi oldu.

Aile Hayatı, Hint asıllı bir ailenin ABD'ye göç etmesiyle başlıyor; oğulları bir kaza sonrası beyin travması geçirince, gördükleri Amerikan rüyasından uyanan bu aileyi odağına alıyor. Hindistan'da dünyaya gelen Akhil Sharma da küçük yaşlarda ailesiyle birlikte ABD'ye göç etmiş. Bir süre bankada çalışan Sharma, 30 yaşında yazar olmaya karar vermiş, ilk romanı *An Obedient Father* ile 2001'de Hemingway Foundation/PEN Ödülü'nü almıştı. *Granta*'nın Genç Amerikan Yazarlar listesinde de gösterilen yazarın *Aile Hayatı* adlı bu

ödüllü kitabı, bu ay içerisinde April Yayıncılık tarafından Türkçede de yayımlanıyor.

İngiltere'de İngilizce olarak yayınlanmış kurmaca eserler arasından, yazarın hangi ülkenin vatandaşı olduğuna bakılmaksızın verilen Folio Ödülü, tüm dünyadan yazarlara açık ilk büyük ödül.

- Uluslararası Şeffaflık Derneği, Toplumsal Araştırma ve Eğitim Merkezi ile birlikte gazeteciler arasında yürüttüğü Türkiye Cezasızlık Araştırması anketinin sonuçlarını açıkladı. 29 Ocak-22 Şubat 2015 tarihleri arasında 10 bin 768 medya çalışanının katılımıyla yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, gazetecilerin yüzde 86'sı Türkiye'de sansür ve otosansürün yaygın olduğunu düşünürken, katılımcılar en çok sansüre maruz kalan haberlerin hükümet, belediye, bürokrasi ve yargıda yaşanan yolsuzluklarla ilgili olduğu görüşünü taşıyor.

- Gazeteciler Cemiyeti, "Özgürlük için Basın" projesi kapsamında hazırladığı şubat ayı ifade ve basın özgürlüğü ihlalleri

raporunu yayımladı. Ülkedeki hoşgörüsüzlük ortamının yoğunlaştığına, nefret suçları ve kadına karşı şiddetteki artışa dikkat çekilen raporda, yılın ilk iki ayında "kamu görevlilerine hakaret" suçundan 67 kişinin gözaltına alındığı, ağır hapis istemli davalar açıldığı kaydedildi.

- Adana'da yaşayan gazeteci Osman Yavuz, Çukurova Plus Haber isimli internet sitesinde yayımlanan bir yazısı nedeniyle hakkında açılan davada 2 bin 240 TL adli para cezası ödemeye mahkum oldu. AKP'li yetkililerin şikayeti üzerine Ceyhan 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan davada mahkum olan Yavuz, yazısından dolayı Emniyet Siber Suçlar Şube Müdürlüğü ekiplerinin internet sitesine el koyduğunu ve yayını durdurduklarını hatırlattı.

- İstanbul Basın Savcısı Umut Tepe, *Cumhuriyet* Gazetesi

Genel Yayın Yönetmeni Can Dündar hakkında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a hakaret ettiği iddiasıyla başlatılan soruşturmada takipsizlik kararı verdi. Erdoğan, yolsuzluk soruşturması savcısı Celal Kara ile yapılan röportaj nedeniyle Dündar'dan şikayetçi olmuştu.

- İstanbul Basın Savcılığı, *BirGün* gazetesi muhabiri Sebahat Karakoyun hakkında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın oğlu Bilal Erdoğan'ın şikayetiyle açılan soruşturmada takipsizlik kararı verdi. Erdoğan, CHP Milletvekili Ali Özgündüz ile yapılan ve "Sarraf Bakanlara Mama ile İşlerini Yaptıran Bir Adam" başlığını taşıyan röportajdan dolayı "hakaret ve iftira" iddiasıyla suç duyurusunda bulunmuştu.

- Yazar Ali Emre Özsoy hakkında, *Hırsız Vaaar!* adlı kitabında Bilal Erdoğan'a hakaret ettiği suçlamasıyla dava açıldı. Savcı Umut Tepe, hazırladığı iddianamede Özsoy'un iki yıl sekiz aya kadar hapis cezasıyla yargılanmasını istedi.

- *Penguen* dergisinin iki çizerine, Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın Köşk'e çıkışını konu alan kapak karikatüründe, Erdoğan'ın önünde ceketini ilikleyen bir vatandaşın başparmak ve işaretparmağını yuvarlak hale getirerek hakaret ettikleri gerekçesiyle dava açıldı. *Penguen* dergisi çizerlerine açılan bu davada, çizerlere, Erdoğan'a hakaret ettikleri gerekçesiyle 14 ay hapis cezası verildi. Mahkeme iyi hal indirimini göz önünde bulundurarak cezayı önce 11 ay 20 güne indirdi, ardından da 7 bin TL adli para cezasına çevirdi.

Kaynaklar: Antenna, Taraf, Diken, İMC, Cumhuriyet, BirGün

KAN KADAR KIRMIZI

Salla Simukka

Altın Kitaplar, Çev: Banu Doğanay Pinter
(13,4 cm x 21,5 cm)

BASKI

Özensiz bir baskı olmuş, katlama ve cilt de... Üstüne üstlük halinden utanır gibi yanakları da kırmızı!

KAPAK TASARIMI

Siyah-beyaz fotoğrafın üzerine kırmızı harfler kullanarak tasarlanmış bir kapak. Kitap ve yazar adlarının üzerine kısmi lak kullanılarak ışık ve boyut kazandırılmış. Yazılar siyah-beyaz, yakın plan çekilmiş gözleri kapalı bir kadın yüzü fotoğrafının üzerine yerleştirilmiş. İşin doğrusu kapakta bundan başka bir "tasarım" da yok.

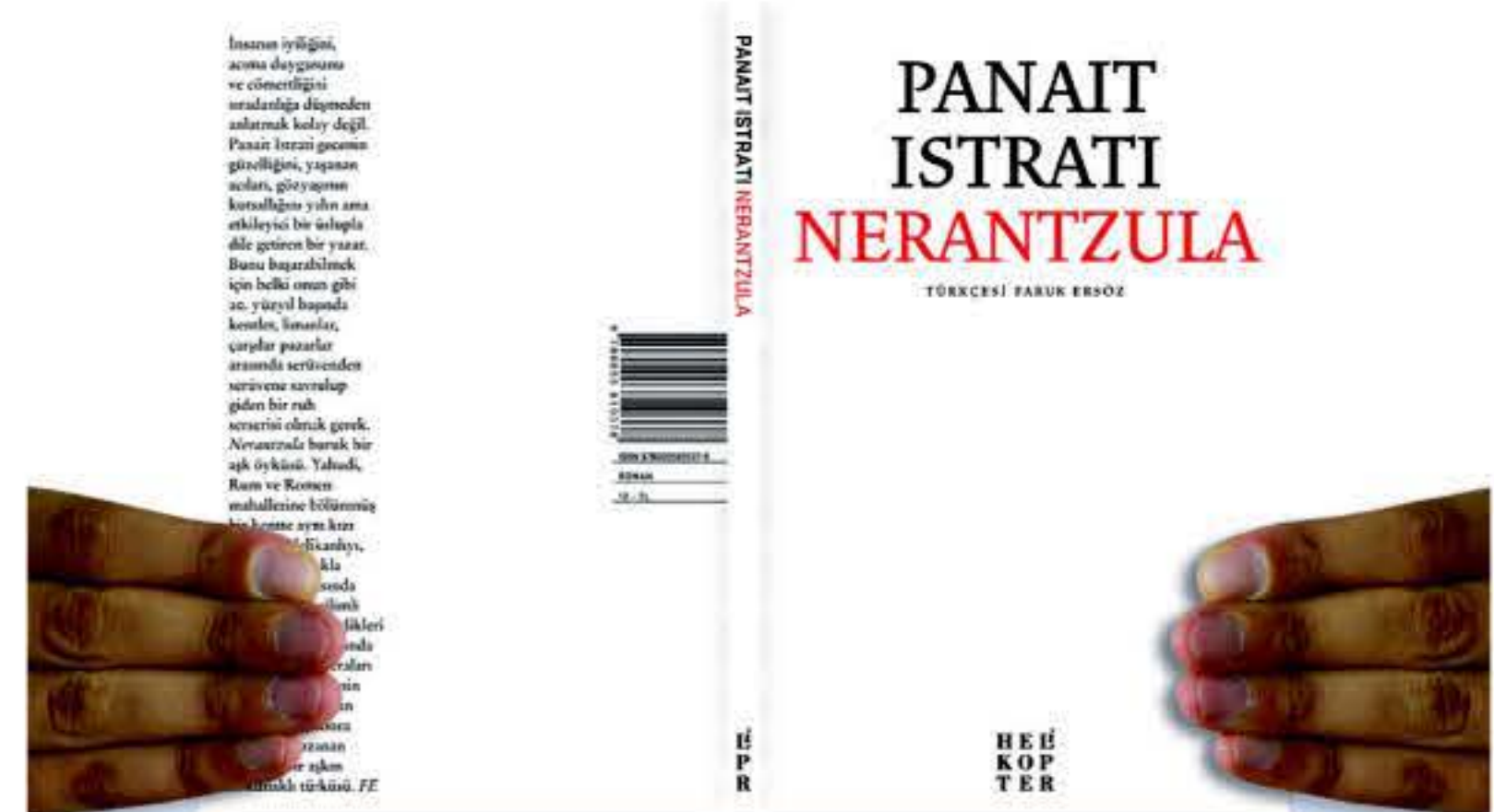
Kırmızı, siyah ve beyazın kullanıldığı sırt ve arka kapak derli toplu. Arka kapağın siyah, sırtın kırmızı olması rafta görünürlük açısından isabetli olmuş.

Kitabın dış yanaklarına kırmızı uygulanarak kapak ile bir bütünlük sağlanması iyi fikir. Ama bu da kitabı sıradan bir çoksatan kapağına sahip olmaktan kurtaramamış.

İÇ SAYFA TASARIMI

Sağ ve sol üstlerde yer alan kitap ve yazar adı ile alt ortalarda bulunan sayfa numaraları gereğinden büyük ve bu haliyle de dikkat dağıtıyor. Yine de iç sayfalarda kullanılan görece büyük ve satır araları rahat yerleştirme, kitabın okunaklı olmasını sağlıyor. Bu haliyle toplu taşıma araçlarında ve az ışıkta okumaya müsait. Ana metinde tırnaklı, bölüm başlıkları için düz bir yazıtipi kullanılmış. Sayfa numaraları ve her sayfada tekrarlanan kitap ve yazar adı blokları, ana metne fazla yakın. Bu durum dış kenar boşlukları dengeli, alt ve üst boşlukları gereğinden fazla olan bir sayfa biçimine neden olmuş. Kırmızı kenarlar okuma sırasında hoş bir duygu veriyor. Pek iyi tasarlanmış sayılamayacak giriş sayfalarında yer alan künyesinde emeği geçenlere yer verilmemiş.

NERANTZULA

Panait Istrati

Helikopter Yayınevi, Çev: Faruk Ersöz
(13 cm x 20 cm)

BASKI

Kusur arayacak olursak, sırt ortalamasında hafif kaymadan söz edebiliriz. Son derece sade bir kapak, kırmızı dikiş ve kırmızı ruj; hem de Helikopter'in tüm kitaplarında. Tasarım hata yapmaya pek de müsait değil!

KAPAK TASARIMI

Helikopter'in kitap kapakları tipografik bir anlayışla tasarlanmış; başlık ve yazar adının içeriği hariç tümüyle aynı. Helikopter, tipografinin ustaca kullanıldığı ön ve arka kapaklara sahip. Arka kapaktaki kısa tanıtım yazısının sola dayalı hali ve barkod, fiyat, bilgi bloğu tasarımı özellikle dikkat çekici.

Yanağa vurulan kırmızı renk bu kitapta da var. Ancak bu kez alt ve üst yanaklara uygulanmayarak sadece ön yanağa renk verilmiş. Arka kapakta yer alan kitap adı ve yazar adındaki birkaç harf arası boşluk/denge (espas) hatası yüzünden 1 puan kırsak da tasarımın hakkını vermeden geçmiyoruz.

İÇ SAYFA TASARIMI

İç sayfalarda kullanılan tırnaklı yazıtipi okunaklı sayılır. Satır araları biraz daha açık olsa daha konforlu bir okuma sağlanabilirmiş. Dokunuşu, rengi ve boyayı taşıyışı açısından bakıldığında kullanılan iç kağıt göz dolduruyor.

Sayfa kenarı boşlukları bu haliyle bize biraz abartılmış gibi geldi. Ancak sayfa numarası ve her sayfaya konan kitap adı / yazar adı bloğu ilişkisi yaratıcı bir biçimde çözülmüş. Giriş sayfaları derli toplu. Künyesi ayrıntılı ve yeterli.

TÜRKİYE'DE E-KİTAP 5 YAŞINDA!

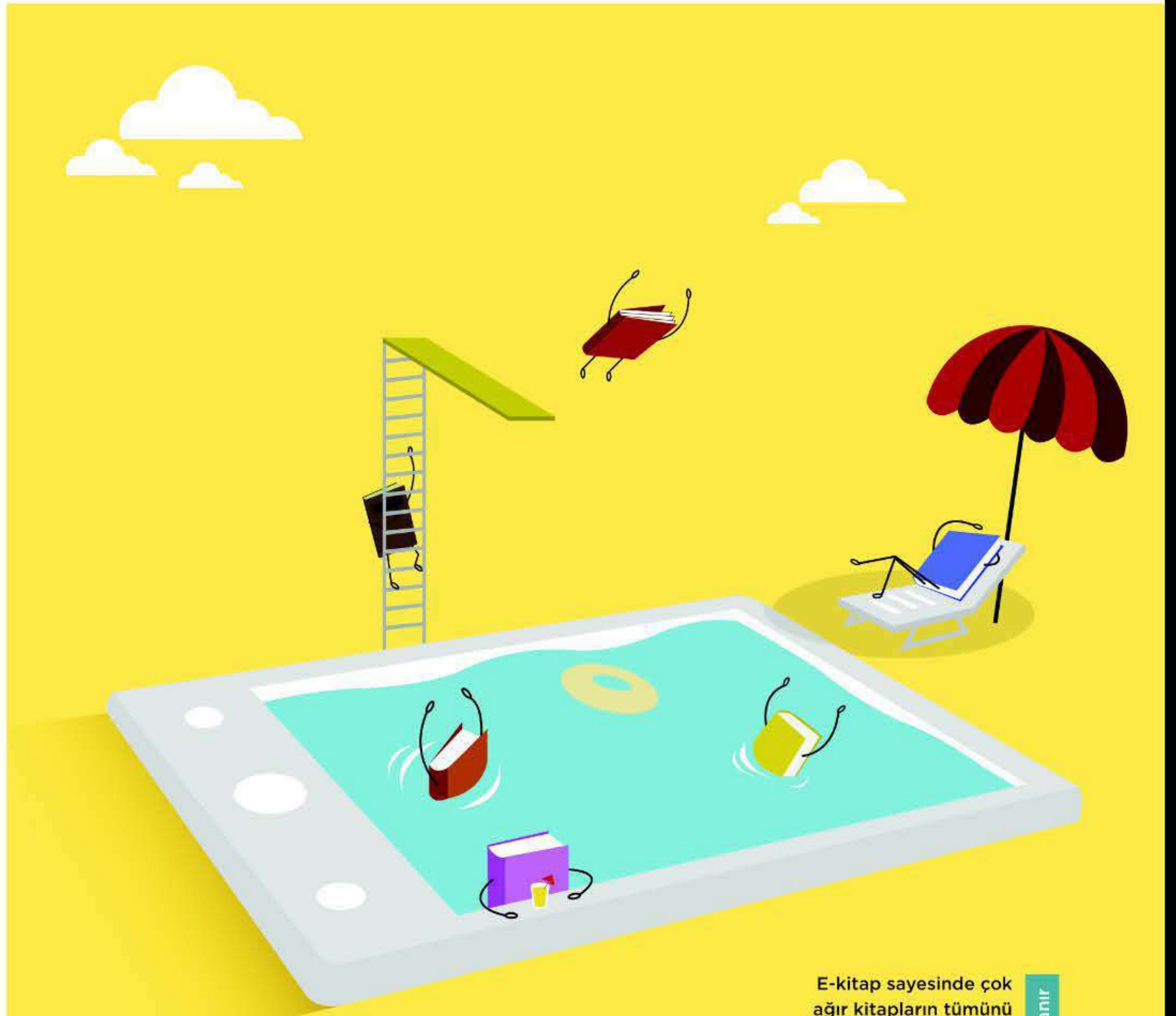
“15 Nisan 2010 günü saat tam 18:49'da Vanlı bir öğretmen, Türkiye'de e-kitap satın alan ilk okur oldu. Ve şimdi bugünlerde e-kitabın beşinci yılını kutluyoruz.”

Gelişen teknolojiyle birlikte daha evvel hayatımızın merkezinde duran birçok şey tarihe karışırken, pek çok alışkanlığımız da değişti. Bu değişimin etkisi kitaplara da yansıyınca -özellikle internetin doğuşuyla birlikte- e-kitaplar, hatta elektronik kütüphaneler önce birer hayal olarak kuruldu. 2009 yılının başlarında bu fikir artık Türkiye'ye de ulaşmış bir olasılıktı. Kitapseverlerin, “Kitabın elektroniği mi olurmuş, basılı kitabın yerini nasıl tutarmış!” tepkisiyle karşıladıkları bir fikirdi bu. Dijitale gönül verenler ise sessiz ve sabırlıydı.

E-kitabın Türkiye'deki yolculuğunu başlatan online kitabevi İdefix, Nisan 2010'da ilk e-kitap dükkanını açtı ve 15 Nisan 2010 günü saat tam 18:49'da Vanlı bir öğretmen, İnan Çetin'in *İblisname: Bir Hayalin Gerçek Tarihi*'ni satın alarak Türkiye'nin ilk e-kitap okuru oldu. Bir başka “hayalin” tarihi başlamış oldu ve işte şimdi bugünlerde de e-kitabın beşinci yılını kutluyoruz...

KDV ENGELİ, KORSAN KORKUSU

E-kitaplar, ilk aşamada kişisel bilgisayarlardan ve elektronik mürekkep (e-ink) ekranlı e-kitap okuma cihazlarından okunabiliyordu. 2010'un sonunda mobil cihazlar için hazırlanan bir kitaplık uygulaması, zamanla tablet ve akıllı telefonlarda da kullanılabilir

E-kitap sayesinde çok ağır kitapların tümünü bir arada taşıyabilmek, örneğin havuz başına hafif bir çantayla inmek mümkün artık.

Mehmet İnanır

hale geldi. Artık amaç, satılan e-kitapları her tür cihaz ve platforma dağıtabilmektir. Fakat sürece beklenenden az sayıda yayıncının destek vermesi, okur beklentisini karşılamak konusunda pek yardımcı olmadı.

E-kitabın önündeki bir diğer engel ise katma değer vergisi (KDV) oranlarıydı. Sürecin ilk zamanlarında e-kitaplar için okurdan basılı kitaplarla aynı oranda, yani yüzde 8 vergi alınıyordu. Söz konusu dönemde e-kitap piyasasına başka firmaların da girmesiyle birlikte, e-kitapların hangi kategori altında değerlendirilmesi ve verginin neye göre hesaplanması gerektiği konusunda bir kafa karışıklığı yaşandı. Maliye Bakanlığı'na bu konu hakkında yapılan başvuru sonucunda çıkan kararla oran yüzde 18'e yükseldi. Diğer bir deyişle, herhangi bir kitabın basılı versiyonu için yüzde 8 KDV alınırken, aynı kitabın e-kitap versiyonu için yüzde 18 alınması e-kitabın yaygınlaşmasının önünde bir engeldi hiç kuşkusuz. Sonrasında yapılan itirazlar neticesinde ise, Aralık 2013'te Bakanlar Kurulu kararı ile, oran e-kitaplar için yeniden yüzde 8'e düşürüldü. Böylece e-kitabın 3. yaşı bitmeden bu sorun da ortadan kalkmış oldu. KDV oranının düşmesiyle birlikte yayıncılar, e-kitap fiyatlarını revize ettiler ve hatta birkaç yayıncı fiyatları basılı kitabın yarısına kadar çekti. E-kitabın fiyatının düşmesiyle birlikte, e-ticaret platformlarında yüksek indirim ile satılan ürünler arasına e-kitap da eklendi. Böylece e-kitabın da bir indirimi oldu!

Fotoğraf resim sanatını öldürdü mü; ya televizyon sinemayı, tiyatroyu? Öyleyse neden e-kitabın basılı kitabı öldüreceğini düşünelim...

Diğer bir sorun ise, bilginin korunmasıyla ilgili güven sorunuydu. Matbu kitap basıldığında "kapanıyor", yani içine bir şey konulamıyor ya da içinden bir şey çıkarılamıyordu; ancak e-kitap konusunda yayıncılar, kitapların değiştirilmesinden ve korsana düşmesinden korkuyordu. Bu korkunun panzehiri ise DRM oldu. Kişiye özel bir şifrelemeyle DRM, satın alınan kitabın yalnızca belli sayıda cihazda okunmasına olanak sağlıyor. Güvenlik önlemleri alındıktan sonra, e-kitaplar teknik editörlerin büyütecinden geçip sorunsuz ve güvenli bir şekilde okura ulaşıyor.

2010'da başlayan bu emekleme döneminde e-kitabın yanında yer alan yayıncı sayısı 20'lerdeyken, şu sıralar 300'den fazla yayınevinin e-kitap yayımladığını söyleyebiliriz. Hatta bazı yayıncılar, artık basılı kitap ile aynı anda e-kitabı da piyasaya sürüyor. Yayımlanan kitaplar da idefix.com, dr.com.tr, babil.com, ttnet.com.tr ve Turkcell Kitaplık'ta satışa

ABD'de 2018'de dijital kitapların basılı kitaplarla eşit miktarda satılması bekleniyor.

sunuluyor. Mart 2015 itibarıyla okura sunulan e-kitap sayısı 14 binin üzerinde. Bu sayıyı basılı kitap sayısı ile kıyasladığımızda e-kitabın daha gidecek çok yolu var belki ama piyasanın belli bir hızla büyüdüğünü göz ardı etmemek gerekiyor. ABD'de ise e-kitabın iş hacmi, sektör içerisinde yüzde 25'lere ulaşmış durumda. Amazon, son dört yıldır e-kitapta basılı kitap satışlarını geçti. ABD'de 2018'de dijital kitapların basılı kitaplarla eşit miktarda satılması bekleniyor. Türkiye'de ise önümüzdeki süreçte e-kitap için yüzde 5 gibi bir pazar payı öngörmek mümkün.

AVANTAJLAR-DEZAVANTAJLAR

Elbette, basılı kitabın yüzyıllar boyu süren varlığının getirdiği alışkanlıklardan, dokunma ve koklama duyularına hitap eden yönlerinden vazgeçmek zor. Böylesi "dezavantajlara" rağmen e-kitap, "yine de" yaygınlaşıyor. Çünkü artık çok ağır kitapların tümünü bir arada taşıyabilmek (örneğin havuz başına hafif bir çantayla inmek), okuduğunuz kitabı etrafınızdakilerden gizlemek, hatta karanlıkta da okumak mümkün. Yaklaşık 3 bin 500 kitabın sığıdığı 250 gram civarındaki e-kitap okuyucular, bir dokümana birkaç saniyede erişilmesini sağlıyor. Örneğin Umberto Eco da e-kitaplara olumlu yaklaşanlardan; "*Savaş ve Barış*'ı e-kitaptan okumanın ne kadar elverişli olacağını merak etmeden duramıyorum," diyor. Profesör George P. Landow ise, e-kitap için "kitabın ötesi" tanımını yapıyor. Diğer avantajlarının yanında, metin içerisinde hızlı arama yapılabilmesini, not alınabilmesini sayıyor.

Tüm bu bilgilerin ışığında kitap ile e-kitabın zaman içerisinde birbirlerinden iyice ayrılacağını söylemek mümkün. Bu ayrışma sonucunda isimleri benzeşse de artık iki farklı şeyden bahsetmeye başlayacağız. Buna ister kırılma ister ayrılma noktası diyelim, herkes kendi yoluna gidecek ve paralellik taşımalarına rağmen kesişmeyen, birbirlerinin yoluna çıkmayan ayrı süreçlere sahip olacaklar.

Fotoğraf resim sanatını öldürdü mü; ya televizyon sinemayı, tiyatroyu? Öyleyse neden e-kitabın basılı kitabı öldüreceğini düşünelim... ■

NE MUTLU BU FİLMİ İZLEYENE!

22 dakika 19 saniyelik Müjdelers Var Yurdumun Toprağına Taşına, Erdi Sinemam 100 Şeref Yaşına!, Türkiye sinema tarihinin en zeki satirlerinden biri.

Melik Saraçoğlu ve Hakkı Kurtuluş'un yönettiği *Müjdelers Var*, 14 Kasım 1914'te çekildiği iddia edilen fakat kimselerin görmediği Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Yıkılışı üzerine bir soruşturma...

Bu sayfalarda daha önce Türkiye sinemasıyla ilgili resmi olarak kabul edilen bazı bilgiler ve rakamlar yer aldı. Tarihteki birçok "gerçek" gibi doğruluğu tartışmalı olan bu bilgilerin başını "Türk sinemasının 100. Yılı" mevzuu ve tabii ki Türk sinemasının ilk filmi kabul edilen *Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Yıkılışı* çekmekte. Bu ilk film ve Türkiye sinema tarihinin başlangıcıyla ilgili diğer tartışmalar buraya sığmaz elbette. Ama meseleyi 22 dakika 19 saniye gibi "kısa" bir sürede ele almayı başaran *Müjdelers Var Yurdumun Toprağına Taşına, Erdi Sinemam 100 Şeref Yaşına!*'dan bahsetmenin zamanı geldi de geçiyor bile.

Melik Saraçoğlu ve Hakkı Kurtuluş'un yönettiği *Müjdelers Var*, 14 Kasım 1914'te çekildiği iddia edilen fakat kimselerin görmediği *Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Yıkılışı* üzerine bir soruşturma olarak tanımlanıyor ama 22 dakikada bundan çok daha fazlasını başardığı kesin. Saraçoğlu ve Kurtuluş, kanıtlar ve boşluklar üzerinden giderek böyle bir filmin varlığını sorgularken neden bu kayıp filmin "ilk film" olarak kabul edildiğini de anlamaya, anlatmaya çalışıyorlar. Hem de bunu çok basit sorularla ve güçlü bir sinemayla yapıyorlar. (Her şey ortada öylece duruyor çünkü. *Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Yıkılışı*'nı çektiği iddia edilen Fuat Uzkınay'dan yıllar önce, bu topraklarda çeşitli belge ve haber filmleri çeken Yanaki ve Milton Manaki Kardeşler'in, sadece Müslüman olmadıkları ve Türk sayılmadıkları için mi ilk sinemacılar olarak kabul edilmedikleri sorusu ortaya çıkıyor. Üstelik çektikleri film kutularının üzerinde bile Türkiye ibaresi bulunan Manaki Kardeşler'in filmlerine

halen ulaşmak mümkün. Osmanlı İmparatorluğu vatandaşı olan Manakiler'in filmleri restore edilerek geçtiğimiz yıllarda birçok kez yeniden gösterildi.)

GERÇEK BİR SÜRPRİZ

Saraçoğlu ve Kurtuluş *Müjdelers Var*'da zekice yazılmış bir metinle ve çok iyi bir kurguyla *Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Yıkılışı*'nın ilk film olduğu tezini madde madde çürütüyorlar. *Müjdelers Var* önce tarihi 1914'ten 1856'ya, Manaki Kardeşler'e götürüyor, sonrasında ise hikayeyi 1856'dan günümüze taşıyor. Bu hamleyle 22 dakika 19 saniye, Türkiye sinema tarihinin en zeki satirlerinden birine dönüşüyor. *Müjdelers Var*'ın Türkiye sinema tarihine geçecek nitelikte bir film olduğunu söylemek için erken değil; uzun zamandır böylesine bir politik zekayı ve keskin mizahı bir arada görmediğimizden olsa gerek (hatta yönetmenlerin önceki filmlerini düşününce gerçek bir sürpriz olduğunu belirtmek lazım)...

İstanbul Modern'in "Türk sinemasının 100. Yılı" için hazırladığı programdaki 5 kısa filminden biri olan *Müjdelers Var* düşündürüyor, tartışıyor. Pek tabii kati değil tartışılmaya açık bir şekilde sona eriyor. Ve son olarak şunu da belirtmek gerek; bu mesele yine doğru ama son derece sıkıcı bir şekilde de anlatılabilirdi. Bu yüzden ele aldığı meseleden de öte sinemasıyla "100 yılı geçen tarihin" en iyilerinden biri oluyor. "Mutlaka izlenmeli" ibaresini sonuna kadar hak ediyor.

Müjdelers Var Yurdumun Toprağına Taşına, Erdi Sinemam 100 Şeref Yaşına'yı bu ay içerisinde, İstanbul Film Festivali'nde de gösteriliyor. ■

ROMANIN ÖZÜNÜ ISKALAYAN BİR UYARLAMA

“İkinci Dünya Savaşı’nı mihver devletleri kazansaydı ne olurdu, sorusu üzerine inşa edilmiş alternatif tarih romanları arasında, Yüksek Şatodaki Adam kendisine has bir yerde durur.”

1963’te Kennedy suikastı ve ardından katil zanlısı Lee Harvey Oswald’ın da öldürülmesinin ABD’de masumiyet çağını bitirdiği söylenir. Karmaşık ve karanlık bir ilişkiler ağına konumları sürekli değişen gizli aktörlerin ellerinde tuttukları ulaşılmaz bir hakikatin, bireylerin hayatlarına ve ölümüne hükmettiği yönünde köklü bir intibadır masumiyet çağını bitiren. Soğuk Savaş ortamında nükleer bombanın teoride bir diğer bomba düşmeden düşmeyeceği, pratikte her an her yere düşebileceği bilgisi gündelik hayatın altında nabız gibi atan bir gerçektir. Dönemin büyük anlatısı, üst üste binmiş bir paranoyalar bütünüyken, Kennedy’nin gizemli ölümü neyi ispatladığı belli olmayan çok güçlü bir kanıt olarak -yalnız Amerikan ulusunun değil- dünyanın belleğine kazınır, böylelikle elle tutulamayan, işaret edilemeyen o (illa ki) gizli gerçek, uzay-zaman dizinine raptiyelenmiş olur. Philip K. Dick’in (PKD) deyişiyle, “dünyayı manyaklar yönetmektedir.” Kendi hesabına paranoyak bir düşünce; ABD’de masumiyet çağını 1963’te Kennedy suikastı bitirdiyse, PKD’nin kariyerinin zirvesi, aynı zamanda “paranoyak kurgu” türünün de zirvesi olan *Yüksek Şatodaki Adam*’ın 1962 yılında yayımlanmış olması yeni Türkiye’nin popüler deyişiyle, manidardır.

“İkinci Dünya Savaşı’nı mihver devletleri kazansaydı ne olurdu,” sorusu üzerine inşa edilmiş alternatif tarih romanları arasında, *Yüksek Şatodaki Adam* kendisine has bir yerde durur. Savaşın üzerinden yirmi yıl geçmiştir; Hitler ölüm döşegindeyken Naziler arasında daha köktenci bir grup güce yükselmek üzeredir, Japonlar galip tarafta olmalarına rağmen kendilerini soykırım tehdidi altında hissetmektedirler, Amerikalıların kendilerine ve kültürlerine olan saygıları yitip gitmiş, bir anlamda “tepenin üzerindeki şehir” yıkılmıştır. Kendi kimliği üzerindeki hükmünü yitirmiş Amerikan ulusu, nesli tükenmekte olan bir hayvan gibi muamele gören kültürünün ürünlerini parçalayıp zengin Japon iş adamlarına satarak piyasadaki değerini kaybetmemeye uğraşır ve neticede “orijinallerin” seri üretimiyle kültür “kiç”leşiyor. Bu ortamda Naziler, savaşı Amerika’nın kazandığını oldukça detaylı ve “gerçekçi” biçimde anlatan “Çekirge Serilmiş Yatıyor” adlı romanı yasaklıyorlar fakat kitap, ülkenin Japonya’nın egemen olduğu kısmında el altından da olsa dolaşımda. Kopya ile asıl arasındaki fark, daha doğrusu böyle bir farkın olmayışı herkesin bildiği ama kimsenin açıkça söylemeye yanaşmadığı ezici bir gerçek ve farkında olsun olmasın hiç kimse olduğu sanılan kişi değil. PKD’nin başyapıtına haksızlık

ederek bu biçimde özetlendiğinde bile romanın hakikatin içine doğru büyüyen başka hakikatlerin varlığını irdelediği ve kimlik, ulus, tarih, kültür gibi kavramları üzerine tutturmaya uğraştığımız o tek büyük değişmez hakikat zemininin bir sanrıdan ibaret olduğu sonucuna vardığı söylenebilir. Bu hakikat zemini öylesine kaygandır ki, PKD'nin kendisi dahi üzerinde ayakta duramamış, o sanrıdan ibaret zeminin dışına doğru bir adım atamamıştır.

Yazar, ölümünden önce, 1963'te Hugo Ödülü'ne layık görülen *Yüksek Şatodaki Adam* için bir devam kitabı yazmayı umuyordu. Bu romanı yazdıktan sonra yazdığı pek çok öyküye romanın devamını getirme niyetiyle başladı, bu öykülerden bir kısmı -örneğin *VALIS* ya da *The Ganymede Takeover*- akıllara durgunluk veren romanlara dönüştüler. Gerçek dediğimiz sisteme (ister istemez) "yamuk" baktığı için dünyanın seğirdiğini görebilen PKD, *Yüksek Şatodaki Adam*'da gerçekliğin uzay-zaman matrisinde yekpare bir bütün olmadığını, parça parça ve aynı anda var olan anlatıların üst üste gelmesinden müteşekkil olduğunu ilan ediyor. Bu şartlar altında roman, devamıyla aynı anda var oluyor; kendisini, paranoyak bir titizlikle detaylandırılmış müstakil dünyasında, devamının yazılmasına lüzum bırakmayarak devam ettiriyor. Öyle ki yazar, *Yüksek Şatodaki Adam*'ı yazmakla kitapsız bir peygambere dönüşüyor. Okuru bu muammayı çözmek üzere PKD külliyatıyla baş başa bırakalım, *Yüksek Şatodaki Adam*'ın yazılışından elli küsur yıl sonra başka bir mecraya taştan akıbetine gelelim.

GÖRÜNÜŞLER ALDATICIDIR

2010'da Ridley Scott'ın, BBC için dört bölümlük bir *Yüksek Şatodaki Adam* mini-dizisi yapacağı duyurulduğunda, PKD takipçileri romanın emin ellerde olduğuna dair hissedilir bir şüphe ifade etmedi. Ne de olsa Scott, daha önce de bir PKD dünyası inşa etmişti. Yıllar içinde yapım öncesi aşama çetrefil hale geldi; yapımcılar, yazarlar ve mini-diziye gösterecek olan kanal birkaç kez değişti. Nihayet, *Yüksek Şatodaki Adam*'ın, Chris Carter ile birlikte *X-Files*'in mitolojisini kuran yazar olarak tanıdığımız Frank Spotnitz'in senaryolaştırması, Ridley Scott ile PKD mirasçılarının yapım şirketi Electric Sheep yapımcılığında ve Amazon Stüdyoları için yapılacağı kesinleşti. İlk bölümü Ocak 2015'te yayımlanan diziyeye gelen tepkiler, ilk bakışta, dünya kurma yetisinden şüphe edilmeyen yönetmeni utandırmadı denebilir. 1960'ların fütürist estetiğinde halihazırda var olan ve PKD'nin de romanda çokça yararlandığı faşizan motiflerin potansiyelini gerçekleştiren, televizyonda, reklam sektöründe çoktan tüketilmiş bir dönemi alternatif tarih vizyonuna doğru dozda bir yabancılaştırma efektiyle oturtan kaliteli bir prodüksiyonla karşı karşıyayız. Fakat PKD'nin de her fırsatta hatırlattığı gibi, "görünümler aldatıcıdır."

Romanda, Nazilerin Afrika'daki herkesi öldürdüğü, köleliğin geri geldiği, Yahudilerin belirli aralıklarla gaz odalarına gönderildiği bir dünyada sıradan karakterlerin gündelik yaşamlarını takip ediyoruz; televizyon uyarlamasında drama dozu romanda geçmeyen işkence sahneleriyle daha yüksek ve karakterler arasındaki ilişkiler romanda mevcut olmayan bir entrika beklentisini çağırıyor. Romanda olaylar Japonların ılımlı yönetimi altındaki Pasifik Sahil kesiminde ve bağımsız Rocky Dağları bölgesinde geçerken; dizide esas aksiyon, Nazilerin sıkı sıkıya kontrol ettikleri Amerika'da geçiyor. PKD'nin Amerikalıların bir kez olsun dünyayı kurtarmadıkları, ulusal kimliklerinden utandıkları ve bu utançla kör topal biçimde başa çıkmaya çalıştıkları bir roman yazmış olması, bu romanın Amerikan televizyonu için yapılan bir uyarlamasında "tepenin üzerindeki şehrin" yeniden inşa edilmesinin önüne geçemeyecek belli ki. Romanda Nazizm ve ırkçılık dışarıdan gelen, karakterlerin iç dünyalarının dışına konumlanmış, onları kurbanlaştıran unsurlar olarak resmedilmezken; dizide karikatürize edilmiş Nazi subayları ve bütünüyle ırkçı kötü adamlar peydah olmuş, PKD'nin ırk ve ulus kavramlarına ancak ikircikli yaklaşabilen karakterleri, birer özgürlük savaşçısına, Nazi karşıtı direnişin sütten çıkmış ak kaşık neferlerine dönüşmüş. Romanda Naziler, Japonların yönetimindeki Pasifik Adalarını nükleer bombalarla dümdüz etme planları yaparken, PKD'nin karakterleri sanki Amerika'nın Pasifik'teki adalara attığı atom bombalarının utancını, gerçek dünyadan kurgusal dünyaya taşıyorlar. Halbuki dizideki karakterler ve karakterlerin birbirlerine göre konumları, soykırımcı Nazilerin hiç de ırkçı olmayan Amerikalılara yenik düştüğü dünyadan kurgusal dünyaya bu zaferin gururunu taşıyor. Bu temel çelişkidir ötürü, bütün o cilalı retro dekor katma değerine rağmen, ortaya PKD'nin romanının özünü iskalayan bir uyarlama çıkmış diyebiliriz. ■

Çoktan tüketilmiş bir dönemi alternatif tarih vizyonuna doğru dozda bir yabancılaştırma efektiyle oturtan kaliteli bir prodüksiyonla karşı karşıyayız. Fakat Philip K. Dick'in de her fırsatta hatırlattığı gibi, "görünümler aldatıcıdır."

O ZAMANLARIN KABADAYILARI

“Şehzade Yangını, hem metinler hem de çizimler yönünden, bir ilk çizgi roman için oldukça başarılı.”

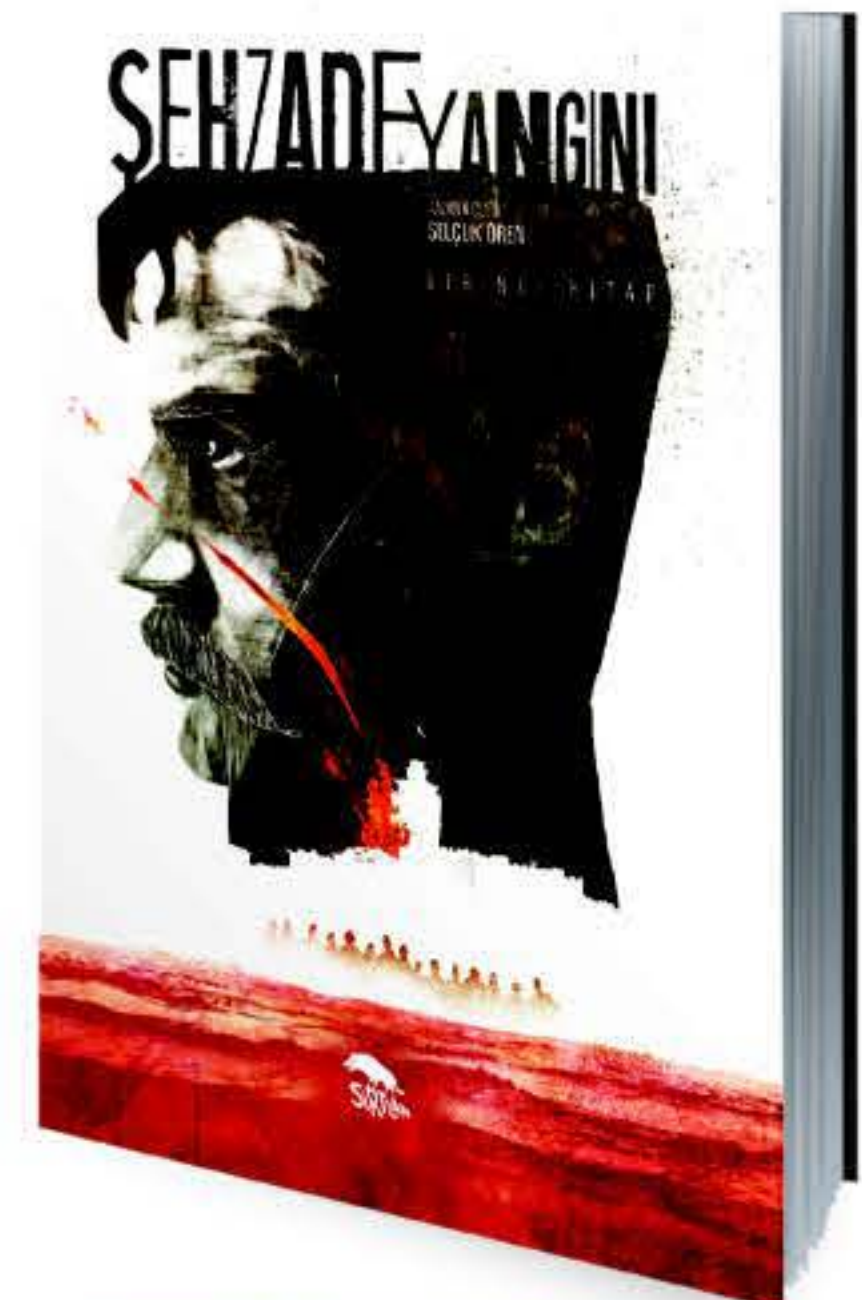

Vücudun görünür yerindeki bir yarayı taşımak zordur. Hele hakkında sorulan sorulara hikayesini anlatarak yanıt vermek, taşımaktan bin kat daha zordur. Bu lafı öylesine söylemiyorum, yaram olduğundan biliyorum. *Şehzade Yangını* isimli çizgi romanının başkarakteri Osmanlı kabadayısı Tahir'in dış görünüşünde de, kitabın kapağından itibaren en çok dikkat çeken unsur yüzündeki kocaman yara. Tahir, vücudundaki diğer yaralarla birlikte en çok da bu yarayı söküp atmak istiyor; alnının sağından başlayıp çenesinin sol altına kadar inen Kadırgalı Kör Emin'in façasını... Ancak değil onu söküp atmak, çürüyen dünyadaki bir Osmanlı kabadayısı olduğundan, her geçen gün yaralarına yenilerini ekliyor.

Çizgi roman, Tahir'in meşk yahut bir çeşit trans halinde, demir dövmesiyle başlıyor. Düzenlediği horoz dövüşü, ardından Lala lakaplı bir gence dayak atışı, derken Lala'nın koruyucusu Kadırgalı'dan dayak yiyişi ve sonunda Osmanlı şiddeti diyebileceğimiz toplu saldırıyla devam ediyor. Fakat çizimler şiddeti pornografikleştirmeden, sanki mercek altındaymış gibi tuhaf bir şekilde büyüterek, ağır çekimlerle sunuyor. Yani çizgi roman bildiğimiz süper kahraman dünyasına hem benziyor hem de ondan biraz farklılaşıyor. Yine de bahsedilen dünya, tarihi egosuyla yazan kahraman erkek dünyası değil; çetin bir çevrede, sokaklarda yetişen, kadınları, çocukları, yeri gelince de can düşmanını kollayan Osmanlı kabadayılarının âlemi bu. O zamanların kabadayıları, "iç gömleğinin üstüne beyaz kuşağını kasıktan koltuk altına kadar sımsıkı doluyor, üstüne pantolonunu çekip çakmaklı tabancayı beline sarıyor, feslerindeki felek tekmesini düzelterip pardösüyü kartal kanat omuzlarına atıyor." Kitabın arkasındaki sözlükten öğrendiğimize göre, Arnavutça bir selamlaşma olan "Tinya Tinyata," diye merhaba diyor; "Kalp Herif," yani sahtekar diye küfrediyor.

Bu özgün tarzdaki güzelim çizgi roman, 30 yaşındaki Selçuk Ören tarafından yazılıp çizilmiş. 2009'da *Deli Gücük* kitabında Emre Kuzuoğlu'nun yazdığı "Ateşin Çocukları" isimli hikayeyi resimleyen Ören'in çalışması hem metinler hem de çizimler yönünden bir ilk çizgi roman için oldukça başarılı. Kitabı her zaman kendisine destek olan anne ve babasına adayan Ören'e günümüzün öne çıkan genç çizerleri de destek vermiş; kitabın arkasındaki, her biri poster güzelliğinde çizimler Mert Tugen, Furkan Nuka Birgün, Uğur Ünsoy, Ethem Onur Bilgiç, Sedat Girgin, Berat Pekmezci'nin elinden çıkma. Bu sayfaları koparıp duvara asmak isteyebilirsiniz...

"Devam edecek" notuyla sonlanan bu çizgi roman, şiddet ve çizgi roman ilişkisini bir kez daha düşünmek için bile okunmaya değer. ■

ŞEHZADE YANGINI

Selçuk Ören

Sırtlan Kitap

BULUTLARDA BİR SEVDALI

“Leonard Cohen, şiir ile şarkı sözü arasındaki sınırları ortadan kaldıran az sayıda ozandan biri. *Sevda Kitabı*’nın şarkıya dönüşen ya da (henüz) dönüşmeyen şiirlerine bakarak bu eşsiz simyaya tanık olabilirsiniz.

Siyaset bilimci Hannah Arendt, 1963 tarihli *Kötülüğün Sıradanlığı* kitabında, Nazi Almanyası’nda milyonlarca Yahudinin toplama kamplarında ölümüne gönderilmesinden sorumlu SS yetkilisi Adolf Eichmann’ın Kudüs’teki yargı sürecini ele alıyor ve onun son derece normal biri olduğuna dikkat çekerek insanın içindeki kötülüğün ne derece sıradanlaşabileceğini gösteriyordu. Bir yıl sonra, ailesi Litvanya Yahudisi olan Leonard Cohen’in *Flowers for Hitler* isimli şiir kitabı çıktı. Kitaptaki “All There is to Know About Adolph Eichmann” isimli parça da aynı tespiti odaklanıyor ve soruyordu: “Ne bekliyordunuz? Pençeler mi? Uzamış dişler mi? Yeşil salya mı? Delilik mi?..” Türkçeye yeni çevrilen *Sevda Kitabı*’nda ise ozan şöyle diyor: “Ertesi Salı, güneş battığında, tersten çalacağım Ayışığı Sonatı’nı. Bu da dünyanın, son iki yüz milyon yıldır içine düştüğü acının etkilerini tersine

çevirecek. Ne kadar güzel bir gece olacak.”

Dokuz yıl gecikmeli olarak çevrilen *Sevda Kitabı*, Türkçedeki ilk Leonard Cohen kitabı değil. Daha önce çeşitli şiir derlemeleri ve iki romanı, ikişer defa çevrilmişti. Bundan önceki son şiir kitabı ise *Book of Mercy*’ydi ve 1984’te Toronto’da gün yüzü görmüştü.

Sevda Kitabı’ndaki şiirlerin çoğunluğu 1994-1999 arasında Kaliforniya’daki Baldy Dağı’nda, bulutlara yakın Zen manastırında yazılmış. Ancak yine de bir derleme olarak görülebilir; çünkü içeriğinde 90’ların ikinci yarısında sıkça gittiği Hindistan’da yazdığı ve 70’lerde yazıp kitaplarına girmemiş olan şiirlerin yanı sıra, *Ten New Songs* ve *Dear Heather* albümlerindeki bazı şarkılara yazılmış sözler de var. Üstelik bunlara Cohen’in 100 küsur çizimi de eşlik ediyor. Çevirisi orijinalinin tıpkıbasımı. (Olumsuz eleştiri bu yazının konusu olmasın ama kitapta okumanın tadını kaçırabilecek kadar çok tashih var. İkinci baskıda gözden geçirileceğine eminim.) Şiirler ise yeni ve eski sorgulamalar, itiraflar ve tanıklıklar içeriyor.

Elbette ki (kara) mizah, meditasyon, oyun, lirizm ve romantizm yüklü; ve bu yük bazen çok ağır, bazense çok hafif.

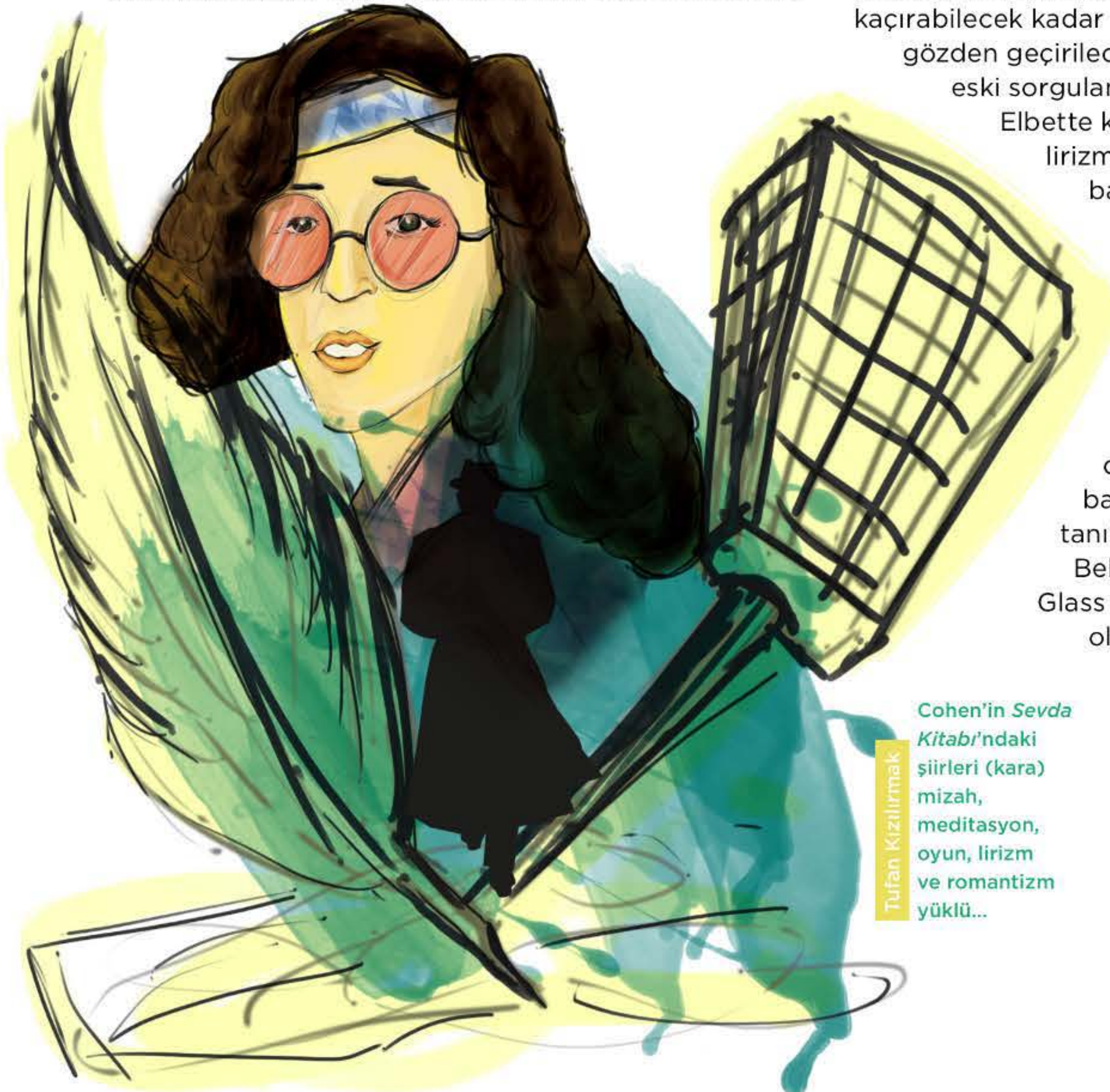
Leonard Cohen, hiç kuşkusuz, şiir ile şarkı sözü arasındaki sınırları ortadan kaldıran; birini, diğerinin yerine hiç buharlaştırmadan koyuveren az sayıda ozandan biri. *Sevda Kitabı*’nın, şarkıya dönüşen ya da (henüz) dönüşmeyen şiirlerine bakılarak bu eşsiz simyaya eşzamanlı tanık olunabilir.

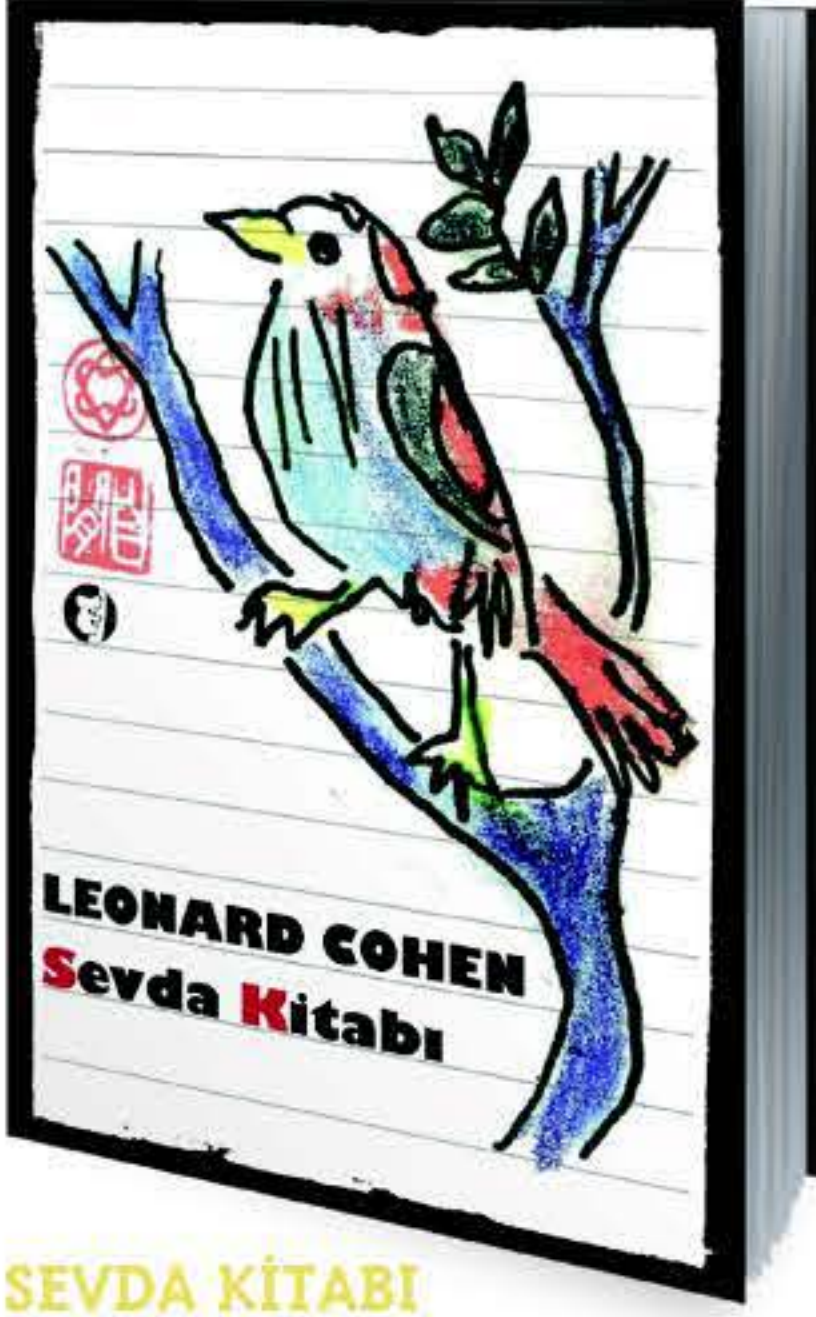
Belli ki ABD’li ünlü besteci Philip Glass da bu simyanın etkisinde kalmış olanlardan... Zira 2007’de kitapla aynı ismi taşıyan eserinin

prömiyerini New York’ta yaptı. Kitaptan 22 şiiri bestelemişti Glass; üstelik bazılarını Cohen okuyordu. Bu çalışmanın ilgi gördüğünü ve defalarca seslendirildiğini söylemeye gerek var mı?

Cohen’in *Sevda Kitabı*’ndaki şiirleri (kara) mizah, meditasyon, oyun, lirizm ve romantizm yüklü...

Tufan Kızıllık

SEVDA KİTABI

Leonard Cohen
Aylak Kitap
Çeviren: Gökçen Ezber

COHEN'İN AYAKKABILARI

Bir soru daha:
Leonard Cohen'in
ayakkabılarına dikkat
etmiş miydiniz hiç?
Ben etmemiştim. Ama
2014 tarihli son albümü
Popular Problems'in
kitapçığına bakınca,
her zaman pırıl pırıl
olduklarına emin
oldum. "Parlatıyorum
ayakkabılarımı/ Ama
koşma niyetim yok/
Varacağım zaman
varırım nasılsa/ Hep
sevdim yavaş olmayı/
Annem de böyle
derdi hep." Ve şarkı
sözlerinin yanında on

tane ayakkabılı fotoğraf..

Popular Problems'in resmi çıkış tarihi 22 Eylül'dü,
yani Cohen'in 80. doğumgününün bir gün sonrası.
Yukarıdaki alıntı, açılıştaki blues'dan. İkinci şarkı
ise *Almost Like The Blues*: "Dondurdum kalbimi,
çürümesin diye/ Babam seçilmiş olduğumu söylüyor/
Annem ise değilsin diyor." Blues ruhu, Hammond
orgu ve arka vokaller albümün temel payandaları.
Manastırdan ayrıldıktan sonra ozanın müziğe dönüp
dönmeyeceği belirsizdi ama 2001'deki *Ten New
Songs* albümü onun adına yeni bir dönemi müjdeledi.
Ardından, arayı çok da açmadan 2004'te *Dear Heather*
geldi. Sonrasında 2011'e kadar beklenmiş, *Old Ideas*
ile sesi bir kez daha duyulabilmiş ve bu arada İstanbul
bulutlarının altında iki defa görülebilmmişti de.

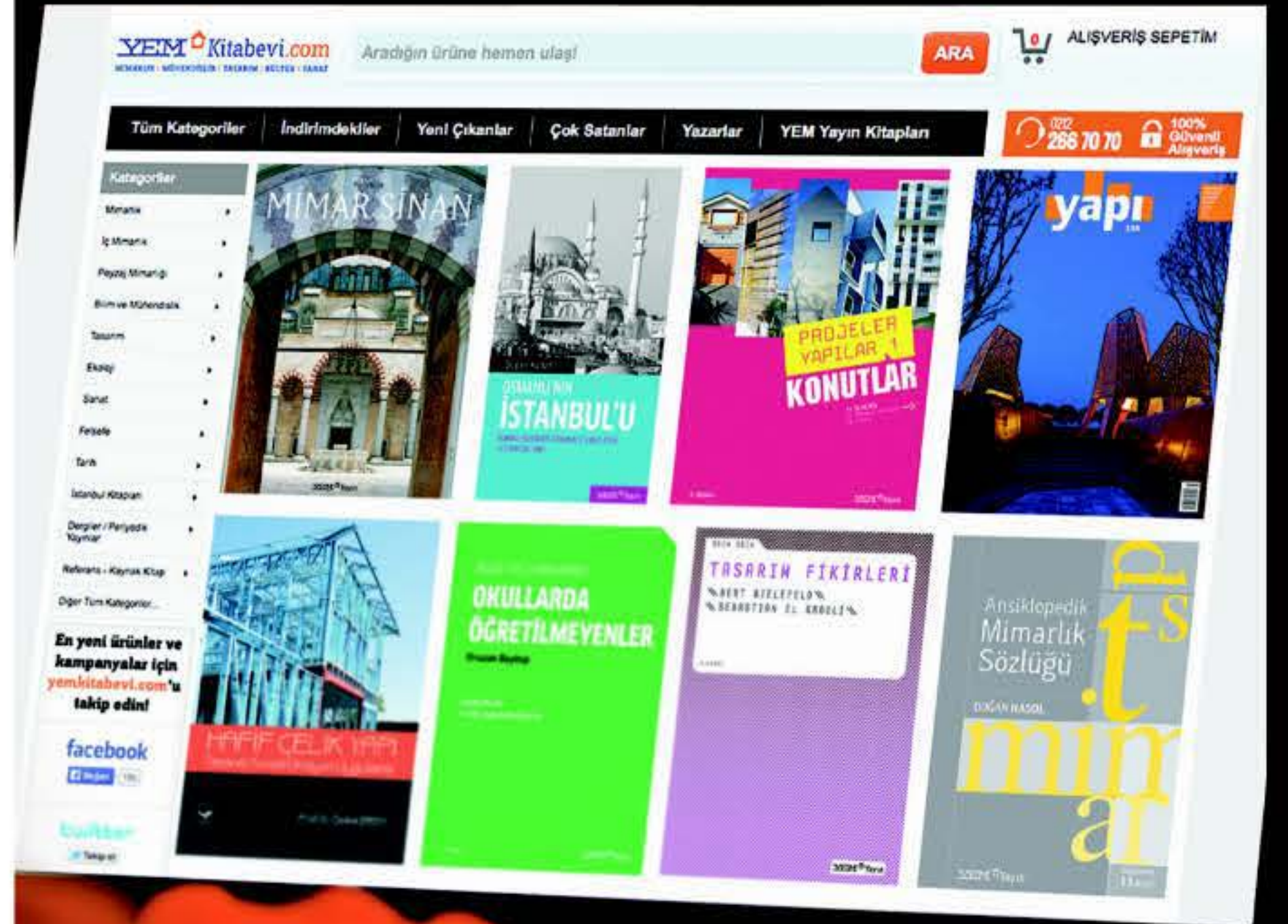
**Leonard Cohen bir şiirinde
gerçek bir şair olmadığını
söylüyor. Ama tıpkı Layton
gibi, biz de ona soramaz
mıyız: "Leonard, yanlış şeyi
yaptığından emin misin?"**

Cohen "Binler" şiirinde gerçek bir şair olmadığını
söylüyor; "Ben sahtelerden biriyim," diyor. Bilen bilir,
daha önce de iyi bir sesinin olmadığını söylemişti
bize. "Yanıyordu köyleri/ Kaçmaya çalışıyorlardı/
Yakalayamadım bakışlarını/ Ayakkabılarıma dikmişim
gözlerimi" derken bir şair olmayabilir belki, ama başka
bir şiirinde karşımıza çıkan Layton gibi biz de ona
soramaz mıyız: "Leonard, yanlış şeyi yaptığından emin
misin?"

yemkitabevi.com

Eğitim ve meslek yaşamınıza
destek olacak mimarlık, mühendislik,
tasarım, kültür, sanat alanlarında
binlerce Türkçe ve İngilizce kitap
sadece bir "tık" uzağınızda.

Üstelik çok özel fiyat avantajlarıyla!

YEM Kitabevi.com

MİMARLIK | MÜHENDİSLİK | TASARIM | KÜLTÜR | SANAT

EDEBİYATTA ERKEKLİK HALLERİ

“Erkekliğin tek bir hali, tek bir tanımı yok; kadınlara sahip çıkmaktan millete sahip çıkmaya, askerlikten cinsel yetkinliğe kadar birçok farklı niteliği bünyesinde barındırabiliyor. Verili erkeklik tanımlarının dışına çıkarak eril iktidarı yitirmek, erkek karakterleri “kadınsılaşma endişesi” ile, çaresizlikle, hatta ölümle karşı karşıya getirebiliyor. Sonuç olarak, edebiyat eserlerinde erkeklik hallerinin izini sürmek, metinleri daha önce düşünmediğimiz biçimde okumanın kapısını açıyor hiç kuşkusuz.

EGEM ATİK

egematik@gmail.com

Kadına yönelik şiddet, kadın cinayetleri, kadın-erkek eşitsizliği gibi sorunlar, son yıllara kadar ağırlıklı olarak odağa kadın konularak tartışıldı, incelendi, çözülmeye çalışıldı. Yakın zamanda ise bu konuların yeni bir odakta, sorunların faili olan erkekleri tartışma konusu yaparak incelendiğini görüyoruz. Erkeklik çalışmaları, erkek egemen toplumda erkekler nasıl yaşıyor, davranıyor, eyliyor sorularını sorarak, farklı erkeklik hallerinden söz edebileceğimizi gündeme getirdi. Peki, edebiyatta bu halleri farklı yazarlar, farklı dönemlerde nasıl anlatıyorlar?

Modern Türkçe edebiyat Tanzimat döneminde şekillenmeye başladığı için erkeklik hallerinin izlerini ilk olarak Tanzimat romanlarında arayabiliriz. Tanzimat dönemi, birçok toplumsal alanın yanı sıra “kadınlık” ve “erkeklik” alanlarının de tanzim edildiği bir süreç. İlk Türkçe romanların yazarları olan Tanzimat aydınları, halkın eğitilmesini bir misyon olarak benimserler ve kendilerini toplum öğretmenliği konumuna yerleştirirler. Bu konum, yeni kadınlığın ve yeni erkekliğin sınırlarının çizilmesi sorumluluğunu da beraberinde getirir. Tanzimat yazarları, kadınların ve erkeklerin nasıl davranması, nasıl görünmesi gerektiği konusunu sıklıkla romanlarına taşırlar. Bunu yaparken, olumsuz bir figür olarak, Şerif Mardin’in deyişiyle

“alafranga züppe” tipini okurla tanıştırlar. Vartan Paşa’nın Ermeni harfleriyle yazdığı ve bugün ilk Türkçe roman olarak kabul edilen *Akabi Hikâyesi*’ndeki (1851) Rupenig, abartılı kıyafetleri, dekorasyon merakı ve dış görünüşüne düşkünlüğü ile bu tipin ilk örneklerindendir.

KADINSILAŞMA ENDİŞESİ

Saygıdeğer Osmanlı erkeği ise, örneğin dönemin en çalışkan yazarı Ahmed Midhat Efendi’nin romanlarında, evindeki kadınlara sahip çıkan, para konusunda dikkatli, Batılılaşırken gelenekle bağlarını tamamen koparmamış bir figür olarak karşımıza çıkar. Berna Moran’a göre, 1875 tarihli *Felâatun Bey ile Râkım Efendi* romanında yazar, “Batılılaşmayı yanlış anlayan Felâatun Bey’in karşısına doğru anlayan Râkım Efendi’yi koyarak, kendisi için az çok ideal sayabileceğimiz bir Osmanlı Efendisi çizer” (*Türk Romanına Eleştirel Bakış 1*, İletişim Yayınları, 2007). Romanın ideal erkeği Râkım Efendi, Batı uygarlığına açık biridir; Fransızca öğrenir, İngilizlerle dostluk kurar, tiyatroya gider. Ancak bunların yanında hadis, tefsir, fıkıh gibi alanlarda da bilgi sahibidir. Dar gelirli bir aileden gelse de çalışkanlığı ve tutumluluğuyla maddi koşullarını iyileştirir. Aile yaşamında Osmanlı geleneklerine

Ahmet Hamdi
Tanpınar
romanlarında,
hegemonik
erkekliğin
gerekliliklerini
yerine
getiremedikleri
için çaresizliğe
ve yalnızlığa
sürüklenen
karakterler
anlatılır.

Erhan Cihangiroğlu

bağlıdır, romanın sonunda cariyesi Canan'la evlenir. Romanda "yanlış" ya da "aşırı" Batılılaşmanın temsilcisi olan Felâtun Bey ise babasının mirasını har vurup harman savuran, doğru kadınlarla doğru ilişkiler kuramayan, sonunda da beş parasız kalan bir "alafranga züppe"dir. Bu nitelikler Felâtun Bey'i bir yandan Batı'nın yüzeysel bir taklidi haline getirirken bir yandan da "kadınsılaşma endişesi" ile karşı karşıya getirir. Nurdan Gürbilek, Tanzimat edebiyatındaki alafranga züppenin yerel-ulusal kimliğini yitirip Batı'dan ödünç aldığı kimliği giyinirken erillikten de uzaklaştığına ve bir kadın-adama dönüştüğüne dikkat çeker (*Kör Ayna, Kayıp Şark*, Metis Yayınları, 2010). Felâtun Bey'in giyimine ve moda son derece düşkün olması, Beyoğlu'ndaki terzi dükkanlarından çıkmaması, ayna karşısından ayrılmaması onun yitirmekte olduğu erilliğe dair ipuçları olarak yorumlanabilir.

Felâtun Bey ve Rupenig, bu dönemde züppelikleriyle "erkeksi" niteliklerini kaybeden birçok karakterden yalnızca ikisidir. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Şık* romanındaki (1889) Şöhret Bey, kibarlık taslaması ve ayna bağımlılığıyla; Recaizade Ekrem'in *Araba Sevdası* romanının (1898) başkarakteri Bihruz Bey, şıklığına ve moda olan ilgisinin yanı sıra "edebi telkine fazlasıyla açık olması" ile; yine Hüseyin Rahmi'nin *Şıpsavdi*'sindeki (1911) Meftun Bey şatafat sevgisi, gösterişli kostümleri, yüzüne sürdüğü pudrası ve gözüne çektiği sürmesiyle "kadınsılaşan" karakterler olarak temsil edilirler. Bu karakterlerin alafrangalığı, müsrifliği, tembelliği ve süs merakı, onları hem kendi yerel değerlerine hem de erkekliklerine yabancılaştıran unsurlar olarak kurgulanır.

MİLLİYETÇİLİKLE TANIMLANAN ERKEK

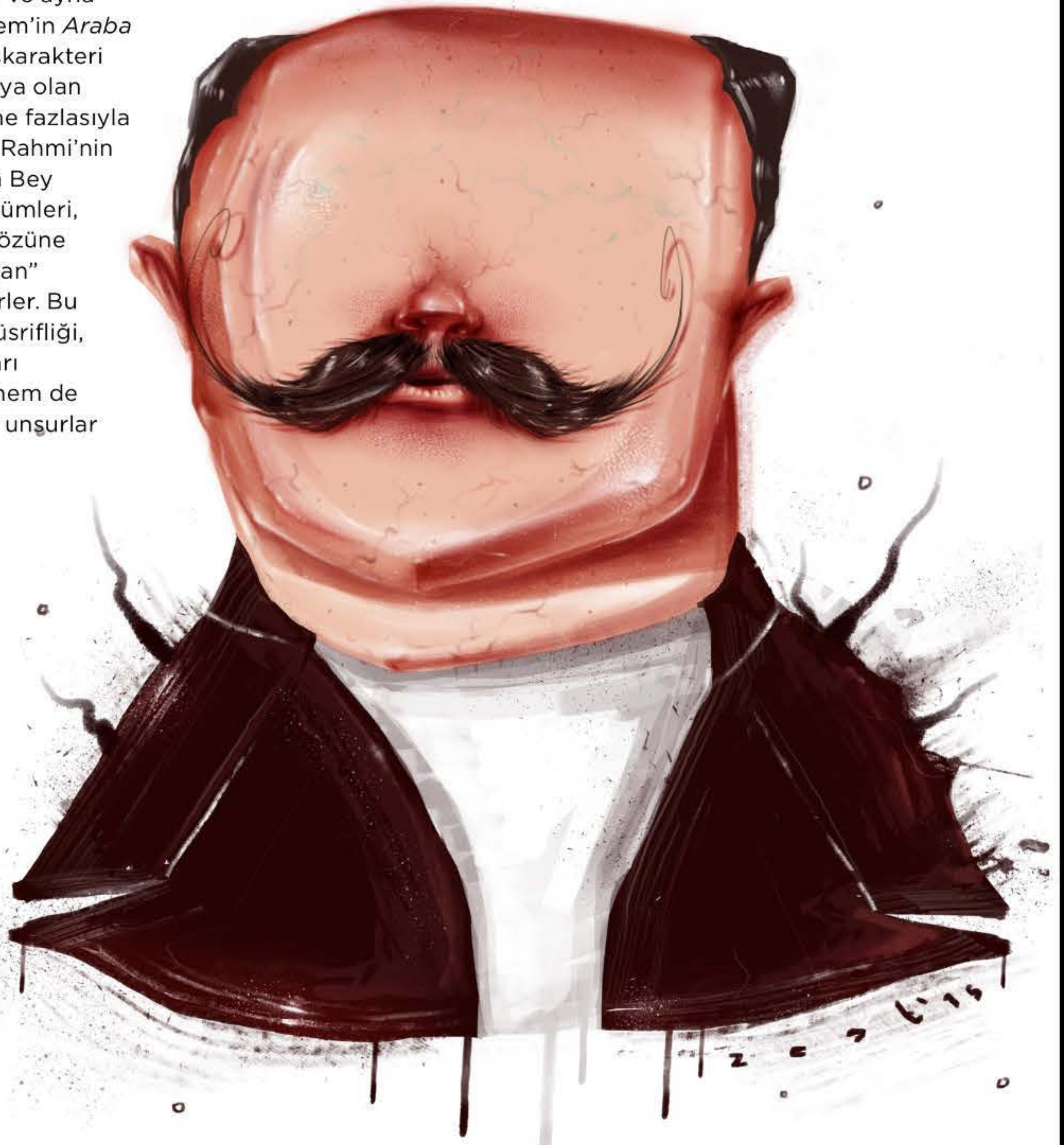
Cumhuriyet dönemine geldiğimizde, milliyetçiliğin erkekliği tanımlayan önemli niteliklerden biri olarak karşımıza çıkması dikkat çekicidir. Ayşe Saraçgil, vatan ve millet sevgisi gibi yüce değerlerin erkekle özdeşleştirilerek "erkek hâkimiyetinin ana direkleri" haline geldiğini vurgular (*Bukalemun Erkek*, İletişim Yayınları, 2005). Militarist erkek imgesinin öne çıktığı bu dönemde, askerlik bir

tür "erkeklik ispatı"na dönüşür ve bu durum edebiyatta da karşılığını bulur. "Kadının yalnızca aileye değil, bütün millete aitliği fikri" de bu dönemde gündeme gelir; milletini korumakla görevli olan erkek, onun bir parçası olan kadını da korumakla yükümlüdür. Bu izleği Kurtuluş Savaşı anlatılarının önemli örneklerinden biri olan Halide Edib Adıvar'ın *Ateşten Gömlek* romanında (1923) bulabiliriz. Başlangıçta "zayıf hatta kimi zaman

Saygıdeğer Osmanlı erkeği, evindeki kadınlara sahip çıkan, para konusunda dikkatli, Batılılaşırken gelenekle bağlarını tamamen koparmamış bir figür olarak karşımıza çıkar.

Tayfun Pekdemir

Erkeklik çalışmaları, farklı erkeklik hallerinden söz edebileceğimizi gündeme getirdi. Peki, edebiyatta bu halleri farklı yazarlar, farklı dönemlerde, nasıl anlatıyorlar?

tembel ve gevşek” olarak çizilen, kadınsı/erilleşmemiş hali öne çıkarılan Peyami karakterinin, anlatı boyunca askerleşme ve erilleşme sürecine tanıklık ederiz. (Seher Özkök, “Ateşten Gömlek: Senimental mi Romans mı?,” *Turkish Studies*, Bahar 2014). Romanda Ayşe karakteri üzerinden kadın ve toprak arasında bir özdeşlik kurulması, namusunu koruyan erkek fikrinin genişleyerek vatanını koruyan erkek boyutunu aldığını gözler önüne serer.

Milliyetçi erkeğin öğretmen olarak karşımıza çıktığı bir roman, Reşat Nuri Güntekin’in Birinci Dünya Savaşı’nın öncesinden Kurtuluş Savaşı’nın sonrasına kadar geçen dönemi anlattığı *Yeşil Gece*’sidir (1928). Atatürk’ün isteği üzerine kaleme alınan roman, vatansever ve idealist bir öğretmen olarak Anadolu halkının karanlığını aydınlatmak amacıyla yola çıkan Ali Şahin’i merkeze alır. Şahin Hoca ilköğretim hocası olmaya, cer hocası olarak gittiği Anadolu’da karar verir. Yolculukları sırasında memleketin iptidai mekteplerini gezer ve bunların medreseden bir farkının olmadığını, burada eğitim gören çocukların kafa olarak babalarından, büyüklerinden farklılaşamayacağını, “koyun sürüleri gibi” büyüyeceklerini gözlemler. Bu kafaları değiştirmenin, yeni fikirlere açmanın tek yolunun öğretmenlik yapmak olduğunu görür; öğretmenlik yaparsa “yüz sene sonra da bu sokaklarda yine benim dilim konuşulur, karşıdaki denizde benim bayrağımı taşıyan gemiler dolaşır” diye düşünür. Romanda eril iktidar, kendini milliyetçilik zemininde konumlandırır ve vatansever yetiştirme görevi, Şahin’i cahillikle savaştan bir asker konumuna getirir. Şahin Hoca okulun bu konuda etkili bir aygıt olarak kullanılabileceğini fark eder ve tayin olduğu Sarıova kasabasında, gerçekleştirmek istediği büyük inkılabın temelini okulda atmayı aklına koyar. Okulunda okuyan öğrencileri “kendi gibi düşünen” ateşli milliyetçiler olarak yetiştirmeyi amaçlarken yalnızca oradaki çocuklar ile değil, köydeki tüm insanlarla arasında hiyerarşik bir ilişki kurar, “milliyetine sadık Cumhuriyetperver Türkler” yetiştirirken “cahil sürülerini dilediği gibi sevk ve idare” edebileceğine inanır. Böylece milli görev gömleğini giyen eril iktidar, çocuk, yaşlı, kadın ayırt etmeden tüm toplum üzerinde otoritesini kurmuş olur. Milliyetçi ülkü Şahin için o kadar öncelikli hale gelir ki, romandaki bütün kadınlar

silikleşir. Şahin, hayatına giren kadınların hiçbirine kapılmaz; ancak vatanının savunucusu olarak yurdun parçası olan tüm kadınları koruma görevini üstlenir.

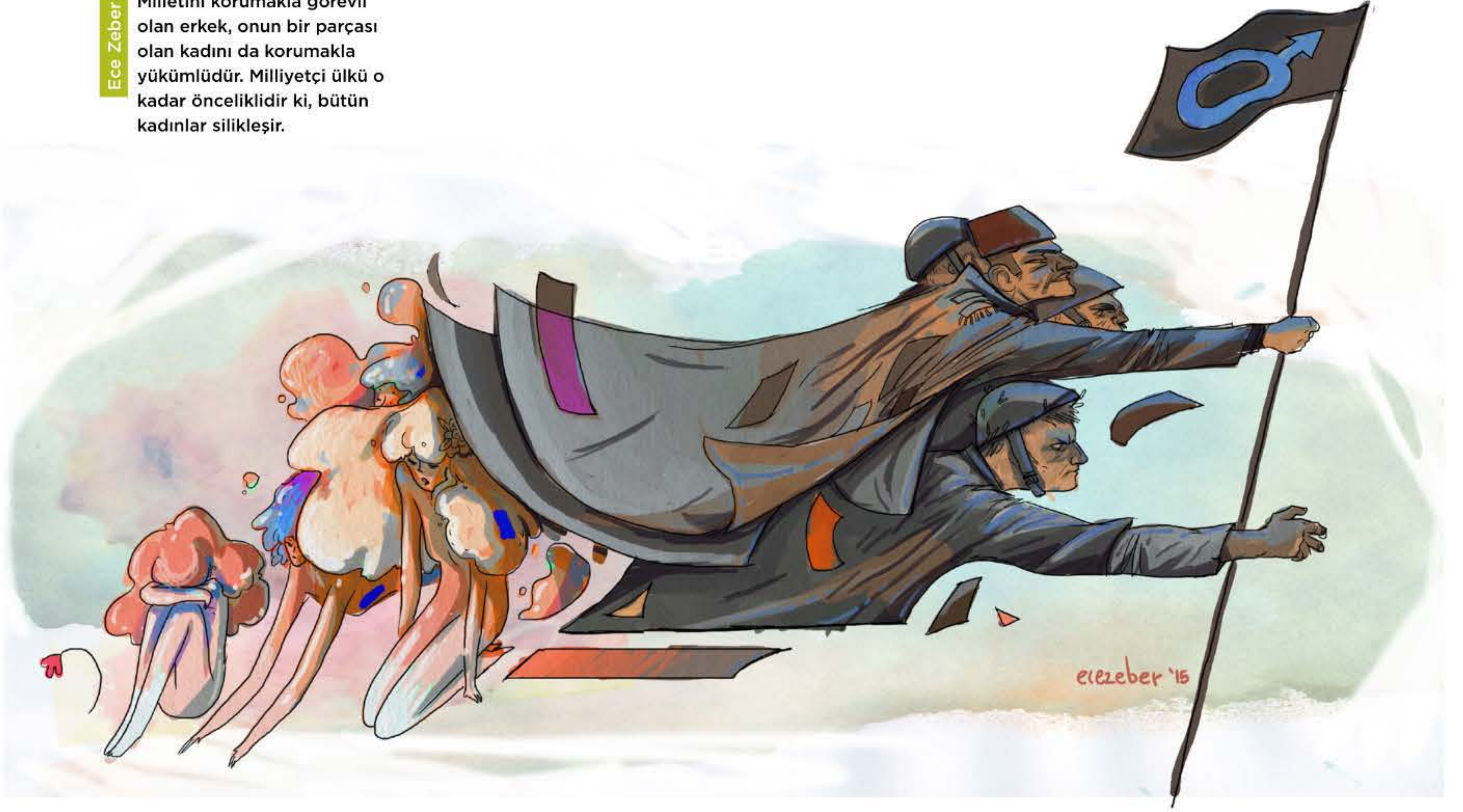
ERKEKLİK KRİZİ

40’lı yılların sonunda, bu kez İkinci Dünya Savaşı’nın ilan edildiği günleri anlatan bir roman çıkar karşımıza: Ahmet Hamdi Tanpınar’dan *Huzur*. 1949’da yayımlanan *Huzur* hakkında yapılan “bir huzursuzluğun romanı” tanımlaması dillere dolanmıştır; peki metnin ana karakteri olan Mümtaz’ın yaşadığı huzursuzluğun temelinde, erkeklik kimliğinde yaşanan bir krizin izlerini bulamaz mıyız? Çimen Günay-Erkol, *Huzur*’u genç bir erkeğin bireysel ve toplumsal düzlemlerdeki cinsiyet mücadelesinin hikayesi olarak ele alır (“Sleepwalking in İstanbul: A Man in Anguish in A. H. Tanpınar’s *A Mind At Peace*,” *Symposium*, Yaz 2009). Mümtaz’ın hikayesi, küçük yaşta anne-babasız kalmış, kadınlarla ilişkileri hep sorunlu olmuş, zihninde cinsellikle ölümü iç içe geçirmiş, akıl hocası İhsan’a olan bağlılığını ona dönmeyi isteyecek kadar ileriye götürmüş, daha sonra da onun yerine çok daha farklı, yıkıcı, küstah ve cüretkar bir erkeklik halini temsil eden Suat’ı koymuş bir adamın erkeklikle imtihanıdır aslında. Mümtaz, roman boyunca çeşitli erkeklik kimlikleri arasında bocalarken yetişkin erkeklik rolünün içini hiçbir zaman tam olarak dolduramamanın getirdiği huzursuzluğu yaşar. Bu huzursuzluğun bir sebebi de romanın sonunda savaşın patlak vermesiyle birlikte bir erkek olarak kendisini kanıtlaması gerekeceği askerlikle yüz yüze gelmiş olmasıdır. Erkol, Tanpınar’ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (1961), *Sahnenin Dışındakiler* (1973), *Mahur Beste* (1975) ve tamamlanamamış *Aydaki Kadın* (1987) romanlarının tümünde, erkeklik tanımıyla ve onunla birlikte gelen iktidar, şiddet gibi niteliklerle sorunları olan karakterlerin hikayelerini anlattığının altını çizer. Bu karakterlerin hegemonik erkekliğin gerekliliklerini yerine getirememeleri, onlarda bir gerçeklikten uzaklaşma ihtiyacını doğurur, bu durum da onları çaresizliğe ve yalnızlığa sürükler.

İki dünya savaşının ardından, Türkiye 70’lerde

Tanzimat yazarları, kadınların ve erkeklerin nasıl davranması, nasıl görünmesi gerektiği konusunu sıklıkla romanlarına taşırlar. Bunu yaparken, olumsuz bir figür olarak “alafranga züppe” tipini okurla tanıtırırlar.

Ece Zeber Milletini korumakla görevli olan erkek, onun bir parçası olan kadını da korumakla yükümlüdür. Milliyetçi ülkü o kadar önceliklidir ki, bütün kadınlar silikleşir.

iç savaş ile çalkalanır ve yine bir erkeklik krizi söz konusu olur. Bu dönemde Türkçe edebiyata 12 Mart romanları damgasını vururken, devrimci mücadele edebi üretimin öncelikli meselelerinden biri haline gelir. Özne ve iktidar arasındaki ilişkinin çoğunlukla devrimci karakterler üzerinden incelendiği bu dönemin edebiyatında, erkeklik ve eril iktidar da sorgulanan birer unsur olarak göze çarpar. Çetin Altan'ın *Büyük Gözaltı*'sıyla (1972) Erdal Öz'ün *Yaralı* romanında (1974) devrimci erkek karakterler, maruz kaldıkları baskıya direnmeye çalışırken bir erkeklik sorgulamasına da giren roman kahramanlarına örnek gösterilebilir (Çimen Günay-Erkol, "12 Mart Romanlarında Erkeklik ve Muhafazakarlık," *Pasaj*, Ocak-Haziran 2006). 12 Mart romanı dendiğinde akla gelen bir diğer örnek Sevgi Soysal'ın *Şafak* romanıdır (1975). Anlatının olay örgüsünü, Adana'da bir işçi evinde toplanmış olan bir grup insanın polis baskını ile gözaltına alınması, emniyette sorgulanması ve şafak vaktinde saliverilmesi oluşturur. Bu grubun

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur*'unda erkeklik kimliğinde yaşanan bir krizin izlerini bulamaz mıyız?

içinde cezaevinden yeni çıkmış bir devrimci olan Mustafa da vardır. Mustafa'nın gözaltının baskıcı ortamında yaşadığı içsel sorgulamalar, onun kendi erkeklik kimliğini nasıl sorunsallaştırdığına dair ipuçları verir. Mustafa, üniversite yıllarında tanıştığı ve kendisi gibi devrimci olan Güler'le evlidir, fakat Güler'in evlendikten sonra devrimci hareketle olan bağını muhafaza etmesi mümkün olmaz. Evli bir kadın ve anne adayı olarak ondan beklenen, "iyi bir eş" ve "iyi bir anne" kalıplarına uymasındır. Mustafa'nın Maraşlı ailesi de ondan bunu bekler. Güler ise "eski Güler'i, bu kalıpları yıkacak devrimin yanındaki Güler'i "onlara rağmen korumak, sürdürebilmek için" Mustafa'nın yardımını bekler, ancak umduğunu bulamaz. Mustafa, devrimci hareket içerisinde büyük devlet iktidarıyla mücadele ederken, kendisinin, toplumun tümüne yayılmış olan eril iktidarın uygulayıcısı haline geldiğini başlangıçta gözden kaçırır. Devrim ideali için çabalarken ev içinde hem karısı Güler'le hem de ailesindeki diğer kadınlarla ilişkilerinde hegemonik erkekliğin dışına çıkamaz. Mustafa'nın, karısına beklediği desteği zamanında vermemesine ve karı-koca arasındaki hiyerarşik ilişkiyi erkenden kıramamasına rağmen, cezaevinden çıktıktan sonra kendi davranışlarının eril tahakkümün izlerini taşıdığını fark etmesi önemli bir adımdır. *Şafak* yalnızca Mustafa'nın hikayesi değildir elbette, ama bir boyutuyla, onun verili erkeklik kimliğinin sınırlarının

dışına çıkmadığı sürece, uğruna hapse girdiği iktidar mücadelesinin eksik kalacağını anlama yolculuğudur.

90'lar, Türkiye'de kaybolan bine yakın insanla, faili meçhul cinayetlerle, sokak ortasında öldürülenlerle tarihe geçer. Hasan Ali Toptaş, 1993 tarihli *Gölgesizler* romanında, kaybın karşısındaki çeşitli erkeklik hallerini anlatır. *Gölgesizler*'deki erkeklik temsillerinden biri, metinde hayalle gerçek arasında gezinen köyün muhtarıdır. Muhtar, kendi erkekliğini devlet iktidarının o köydeki temsilcisi olmaya dayandırır. Köye hiç uğramayan, kapısı çalındığında hiç açmayan, devletin köydeki uzantısı olarak oradaki vatandaşların sorumluluğunu kendi üzerinde gören, duvarda resmi asılı olan Atatürk'ün bakışlarını sürekli üzerinde hisseden Muhtar'ın iktidarı, bu vatandaşların bir bir ortadan kaybolmasıyla dağılmaya başlar. Kaybetmekte olduğu iktidarı yeniden kazanmanın yolunun kaybolanları bulmaktan geçtiğine inanır Muhtar. Kayıplardan biri olan Güvercin'i kaçırdığını düşünerek Cennet'in oğlunu muhtarlık odasına kapatır, ona işkence ederek iktidarının uğradığı hasarı şiddet üzerinden onarmaya çabalar. Tüm çabaları sonuçsuz kalan, sorumluluğunu yerine getiremediğini düşünen bir erkek olarak iktidarını yitirmek, sonuçta Muhtar'ı intihara kadar sürükler. Romandaki diğer bir erkeklik temsili, Güvercin'in eniştesi Rıza ile canlandırılır. Rıza, Güvercin'in bulunması ve onu kaçırdığı düşünülen Cennet'in oğlunun cezasını çekmesi konusundaki ısrarıyla kendi erkekliğini kadının namusunun koruyucusu olmak üzerine inşa eder. Cennet'in oğlu ise kendisine yöneltilen tüm suçlamaları yalanlayıp Güvercin'i kaçırdığını reddettikten sonra delirir ve o da köyden kaybolur. Döndüğünde ise yanında kocaman bir karayılanla gezmeye başlar. Cennet'in oğlu, Güvercin'i kaçırmadığını iddia ederken bir anlamda cinsel yetkinliği konusunda da şüphe uyandırmış olur; belki de bu şüpheleri gidermek, zedelenen erkekliğini onarmak ve bu konuda bir eksiği olmadığını kanıtlamak için bir fallik öge olarak yılanı kullanmaktadır.

HEGEMONİK ERKEKLİK

2000'li yıllarda, Türkçe edebiyatta hegemonik erkekliğin en vurucu temsillerinden biriyle, bir kadın yazarın romanında karşılaşırız. Leylâ Erbil'in *Cüce*'sinde (2001) romana adını veren cüce karakteri, kadınları tahakküm altına alan tüm erkeklerin simgesi haline gelir. *Cüce*, aslında Zenime'nin hikayesidir; romanda viran bir evde, bir kadın olarak kendisine yaşam alanı açmayan patriarkal sistemin mümkün olabildiğince uzağında tek başına yaşayan Zenime, toplumu, "önlerinde erkekleri" ile bir "kara koyun sürüsü" olarak tanımlar. Zenime, bu sisteme boyun eğip sürünün bir parçasına dönüşmekle ona karşı çıkıp toplumun dışına itilmek arasında bir gelgitteyken, kendisiyle röportaj yapmaya gelen cüce ile tanışır. Zenime'yle karşılaştığı andan itibaren ona emirler

yağdıran, nasıl davranması gerektiğini söyleyen, onunla röportaj yaparken sorduğu soruların cevaplarını bile kendi veren, Zenime'nin anlatımıyla "sesi binlerce yıldır dünyanın rahmini elinde tutan o buyurgan ve nobran erkek ses" olarak çınlayan bir erkektir, cüce. Zenime'ye, eril otoritenin baskısı altında edilgen kılınmış tüm kadınlarla aynı pozisyona düşmekten başka çare bırakmaz. Ayağındaki postallar, "silme cephanelikli" bir yelek ve omzunda bir süngü gibi taşıdığı kamerasıyla tıpkı bir asker gibi Zenime'nin evine girer, onu önce kamerasıyla, sonra da cinselliğiyle bir malzeme haline getirir, ondan alacağını aldıktan sonra da beş çayını içmek için karısının yanına geri döner. *Cüce*, eril tahakkümün yalnızca ev içiyle sınırlı kalmadığını, erkeğin kamerasının ucundan bakan gözünün bile erkek iktidarının bir aracı haline gelebildiğini; görünüşü, adı, mesleği fark etmeden her erkeğin bu iktidarın uygulayıcısı olabildiğini okurlara hatırlatır. Bu noktada cücenin, Zenime'yi edilgenleştirmek ve baskı altına almak için bir araç olarak kullandığı bakışın gücünü yitirince, yani Zenime'yi göremez hale gelince onunla acıklı bir tonda konuşmaya başladığını, yalvarırcasına onu tekrar görüş alanına çağırdığını da gözden kaçırmamak gerekir. Demek ki, eril iktidarın kudreti kadar kırılğan bir tarafı da vardır.

Leylâ Erbil'in *Cüce*'si, eril tahakkümün yalnızca ev içiyle sınırlı kalmadığını, erkeğin kamerasının ucundan bakan gözünün bile erkek iktidarının bir aracı haline gelebildiğini hatırlatır.

Edebiyattaki erkeklik temsilleri elbette buradaki örneklerle sınırlı değil; ancak bu genel bakış bize şunu gösteriyor: Erkekliğin tek bir hali, tek bir tanımı yok; kadınlara sahip çıkmaktan millete sahip çıkmaya, askerlikten cinsel yetkinliğe kadar birçok farklı niteliği bünyesinde barındırabiliyor. Verili erkeklik tanımlarının dışına çıkarak eril iktidarı yitirmek, erkek karakterleri "kadınsılaşma endişesi" ile, çaresizlikle, hatta ölümle karşı karşıya getirebiliyor. Sonuç olarak, edebiyat eserlerinde erkeklik hallerinin izini sürmek, metinleri daha önce düşünmediğimiz biçimde okumanın kapısını açıyor hiç kuşkusuz. ■

Bu yazının hazırlanmasındaki destekleri için Çimen Günay-Erkol ve Senem Timuroğlu'na teşekkürler.

OLGA SELİN HÜNLER İLE SÖYLEŞİ: BİR META OLARAK ERKEK BEDENİ

“Bazı kadınlar kendilerine çok acımasızca davrandılar. Diyetler, egzersiz yaparak geçirilen saatler, estetik ameliyatlara, diyet hapları ile metabolizmayı alt üst etmeler... Şimdi aynı şeyleri erkekler yapıyor sanki.

Erkeklerle bir haller oldu. Bedenlerini yeterince erkeksi kılabilmek için, eskiden aslında “kadınca” bulunan yöntemlere başvuruyorlar artık. Üstelik iş giderek ciddileşiyor. İzmir Ekonomi Üniversitesi öğretim üyelerinden, “Erkek Üniversite Öğrencilerinde Beden İmgesi ve Pozitif-Negatif Duygulanım İlişkisi” araştırmasının faili Olga Selin Hünler’le konuştuk mevzuyu.

Nereden aklına geldi erkek bedeni çalışmak? Bazı tuhafliklar ya da enteresan gelişmeler görmeye başlamış olabilir misin?

Kadınların beden imgeleriyle ilgili meseleler psikolojide çok uzun yıllardır çalışılıyor. Artık çok ciddi bir birikim oluşmuş durumda, hatta yavaş yavaş medya endüstrisini bile olumlu yönde dönüştürmeye başladı bu birikim. Fakat erkeklerle dair henüz sistematik bir bilgi birikimine sahip değiliz. Öte yandan sağa sola bakınca bile erkekler için açılan güzellik salonlarını, saç ekme merkezlerini görmek mümkün. Mahalle aralarında bile spor salonları açılıyor. Eskiden daha düşük sosyo-ekonomik düzeyden genç erkeklerin müşterisi olduğu spor salonları artık orta ve üst orta sınıftan erkeklerin de hayatının bir parçası. Spor salonlarına girdiğinde erkeklerin aynadan sadece kendilerini seyretmediklerini, bir yandan da kendilerini seyreden var mı yok mu diye kontrol ettiklerini ve onlara bakanların gözlerinde hayranlık/beğeni ifadesi yakalamaya çalıştıklarını, izleyiciyi fark ettiklerinde daha fazla ağırlık kaldırdıklarını, koşu bandını hızlandırdıklarını görüyorsun.

Dergiler de iyi bir gösterge. Eskiden hiç görmediğimiz sayıda ve çeşitte erkek dergisi yayımlanıyor. Ama dergilerin hepsinde tek bir tür erkek var. Geniş omuzlu, kaslı, hatta belli bir bakışla bakan, kafasını belirli bir açıyla eğmiş, sanki aynı erkeğin varyasyonları...

Harrison Pope ve arkadaşlarının ünlü çalışması 1997’de *Psychology Today*’de yayımlanmıştı. Buna göre, erkeklerin kendi bedenlerinden duydukları memnuniyetsizlik 1972’de yüzde 15, 1985’te yüzde

Spor salonlarına girdiğinde erkeklerin aynadan sadece kendilerini seyretmediklerini, bir yandan da kendilerini seyreden var mı yok mu diye kontrol ettiklerini ve izleyiciyi fark ettiklerinde daha fazla ağırlık kaldırdıklarını görüyorsun.

Can Çetinkaya

İzmir Ekonomi Üniversitesi öğretim üyelerinden, “Erkek Üniversite Öğrencilerinde Beden İmgesi ve Pozitif-Negatif Duygulanım İlişkisi” araştırmasının faili Olga Selin Hünler’le konuştuk mevzuu.

34, 1997’de ise yüzde 43’e yükseldi. Bu konuda kadın ve erkekler arasında neredeyse fark kalmadı.

Erkek bedeni de endüstriyel bir ürüne dönüştüğü için mi bütün bunlar, yoksa önce erkekler dönüştü de endüstri mi onlara uydu?

Evet, erkekler endüstriyel bir ürüne dönüştü. Kendileri dönüştükleri için endüstriyi de mi dönüştürdüler? Ona da evet. Makbul erkek bedeni normu oluştuğu erkekler o imgeye benzemeye çalışıyorlar. Onlar o imgeye benzemeye başladıkça da imge onlardan uzaklaşıyor. O imaja “imkansız beden” diyorum. Çünkü ne kadar uğraşırsan uğraş ona benzemeye başladıkça o bir üst modele atlıyor. *Playgirl* dergisinin orta sayfa güzelleri (yakışıklıları mı demek lazım?) ile bir çalışma yapılmış ve 1970’lerde yağsız kas endeksi 20 iken 1990’ların sonunda bu 22’nin üzerine çıkmış. İki puanlık yükselme de sizi yanıltmasın. Bu, kas kütlelerinde 12 kilogramlık bir artışa tekabül ediyor.

Erkekler kadınlar için mi, kendileri için mi “yapıyorlar” bedenlerini?

Beden imgesi problemleri, bedeninden memnun olmama ya da -Pope ve arkadaşlarının verdiği popüler ismiyle- Adonis kompleksinin açmazlarından birisi heteroseksüel erkeklerin kadınlarla olan ilişkileri. Bir kısmı kendilerini kadınlara beğendirmek için spor yapmaya başlıyor. Ama bedeninin çirkin olduğu, yeterince kaslı olmadığı, kimsenin onu arzu etmeyeceğine inancı kasları geliştikçe daha da artıyor. Kadınların yanında soyunmuyor. Kalın eşofman üstleriyle geziyor. Varsa partneriyle ilişkisi de bozuluyor. Çünkü bir süre sonra tüm zamanını sadece spor yapmaya ayırıyor. Pope ve arkadaşları partnerlerin böyle bir talebinin olmadığını, hatta bir noktadan sonra rahatsız olduklarını gözlemlemişler.

Yaptığım mülakatlarda katılımcılar beğenilme motivasyonunun kenarından dolaşıyorlar. Örneğin, “İnsan kendi bedeninden hoşlanmazsa zaten kadınlar

da hoşlanmaz”, “Spor yapmak bakımlı olmanın bir parçası” söylemleri sıkça gündeme geldi. Başka bir neden de kaslı olmanın heteroseksüel erkeklikle yakından ilişkili görülmesi. Hatta kaslı olursam “şey olmadığımı anlarlar” diye ifade edildi bir katılımcı tarafından bu. Bir de görüşmelerden çıkardığım kadarıyla bu örneklem cinsellik hakkında konuşmaktan rahatsız oluyor.

Şunu da kenarda tutmak gerek, benim çalıştığım grup beden imaj bozukluğu olan bir grup değil. Spor salonuna gidenlerin neredeyse yüzde 70’i bedenlerini “normal” bulduklarını söylediler. Yine de bedeninin neresini değiştirmek istersin diye sorulduğunda yüzde 69’u daha geniş omuzlara, yüzde 86’sı daha kaslı bir göğse sahip olmak istediğini söyledi. Görüşmelerde ise “erkek kaslı olacak ama kararında” şeklinde bir yaklaşım açığa çıktı. Ancak bazı katılımcılardan ideal erkek vücuduna örnek vermeleri istendiğinde, Van Diesel ya da Arnold Schwarzenegger gibi örnekler de geldi.

Beden için hayatı tehlikeye atan kadın hikayelerinde bir azalma var gibi? Erkeklerde durum ne?

Bazı kadınlar kendilerine çok acımasızca davrandılar. Diyetler, egzersiz yaparak geçirilen saatler, estetik ameliyatlar, diyet hapları ile metabolizmayı alt üst etmeler... Şimdi aynı şeyleri erkekler yapıyor sanki. Steroidler özellikle ciddi bir tehlike gibi. Özellikle de vücut geliştirme ile uğraşan erkekler bu konuda daha da risk altında görünüyorlar. Çocuk oyuncaklarından porno yıldızlarına kadar göz önündeki erkek vücudu genişliyor ve bu genişleme steroid kullanmadan ulaşılamayacak ölçülere dayanmış durumda. Ama kullanım sıklığıyla ilgili gerçekçi bir sayısal veriye sahip olmak çok zor.

Ne olacak bu erkekliğin sonu? Rekabetçilik mi bitirecek bu arkadaşları?

Rekabetçilik bu meselenin çok temelinde gibi görünüyor; para kazanırken, proje yaparken, partnerini seçerken kendisini diğer erkeklerle kıyaslayan erkekler nihayetinde bedenlerini ve kaslarını da kıyaslıyorlar. Joseph Vandellos ve arkadaşlarının kullandıkları “prekarya erkeklik” diye bir kavram var. Erkekliğin kazanılması güç ama muhafazası zor bir geçici sosyal statü olduğunu söylüyorlar. Kadınlıkla kıyaslandığında erkekliğin kazanılması ve kamusal/toplumsal olarak kanıtlanması gerekiyor, bu yüzden de erkekler toplumsal cinsiyet statüleri hakkında –özellikle de bir meydan okuma yaşadıklarında– çok daha kaygılılar. Artık kas gücünün evrimsel ya da hayatta kalmayı sağlayacak bir işlevi kalmadığı düşünüldüğünde bu açıklama daha da anlam kazanıyor. Kültürlerarası çalışmalar erkeğin kas gücünün hâlâ çok önemli olduğu kültürlerde kaslı olmanın erkeklikle eşleşmediğini, oysa postendüstriyel toplumların çoğunda erkekliğin ve kaslılığın birbirine koşut düşünüldüğünü gösteriyor. ■

İncelemeli erkeklik

Kahraman erkeğin yolculuğu

Dili eril aklın ürünü olarak kabul eden uygarlığımızın tarihi, edebiyatta da erkek yazarların, erkek kahramanlarının görkemli hikayeleri olarak kendini gösterir.

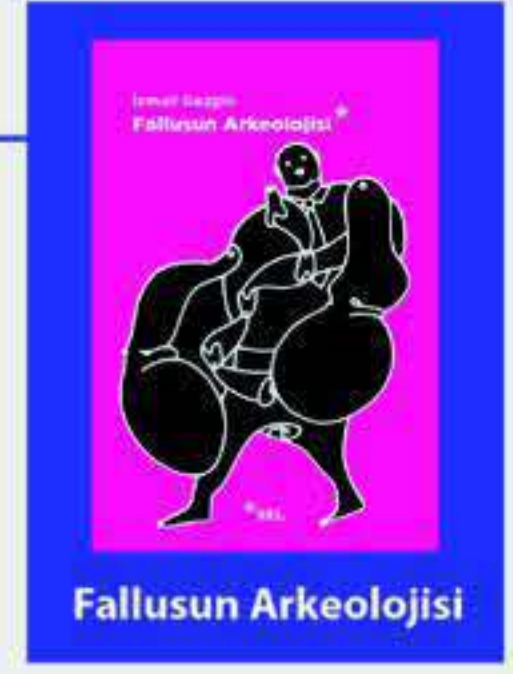
Ancak bu görkemin gölgesinde, kadınsılaşma endişeleri, eril dile bulaşıp onun güvenli evini temelinden sarsan dişil dilin tekinsizliği, kadınların yazdığı erkekler ve tabii ki kadınlar dolaşmaktadır. O kadar çok dolaşmaktadırlar ki, erkeğin, eril bilincin ışık üstüne ışık yakmaya çalışmasına yol açacak kadar... Belki gelecekte, edebiyat tarihini, erkekliğin dildeki düşüşünün tarihi, olarak okumak zorunda kalacağımız kadar!.. Kararsız Okur bu ay, dilde ve edebiyatta erkeklik üzerinden cinsel kimlikler meselesine eğiliyor, erkeğin bir kahraman olarak yaratılmasını dert edinen, eleştiren hikayelerin peşine düşüyor.

İmkânsız İktidar
Serpil Sançar

Erkeklik nasıl inşa edilir?

Erkekten daha erkek bir dünya özlemi, işte dünya tarihi

Fallusun Arkeolojisi

Fallus'u bir de Lacan'dan dinleyelim

Fallus'un Anlamı - Lacan

Cinsel Kimlikler
C. Paglia

Erkekliğin korkulu rüyası, Paglia'nın bakışı

Erkek yazarlarımızda kadın endişesi

Kadınlar Dile Düşünce
Jale Parla - Sibel Irzık

Cinselliğin Tarihi
Foucault

Erkeklik sorunu, iktidar sorunudur!

Erkek Beyni
L. Brizendine

Popüler bilim ışığında erkeğin beyni

Homo Exoticus

Erkekler ve ötekiler olarak ayrılan dünyamızın alternatifi var mı?

Queer Tahayyül

Erkek aklının yarattığı cinsel kimliklere karşı, kimliksizleşme

Kahramanın Sonsuz Yolculuğu - J. Campbell

Fantastikte erkek ve kahraman imgesi

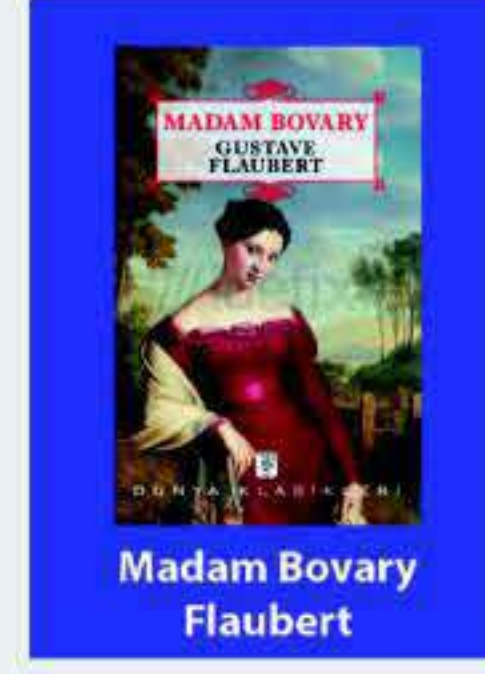

Erkeklik Ofsayta Düşünce
Burcu Karakaş-Bawer Çakır

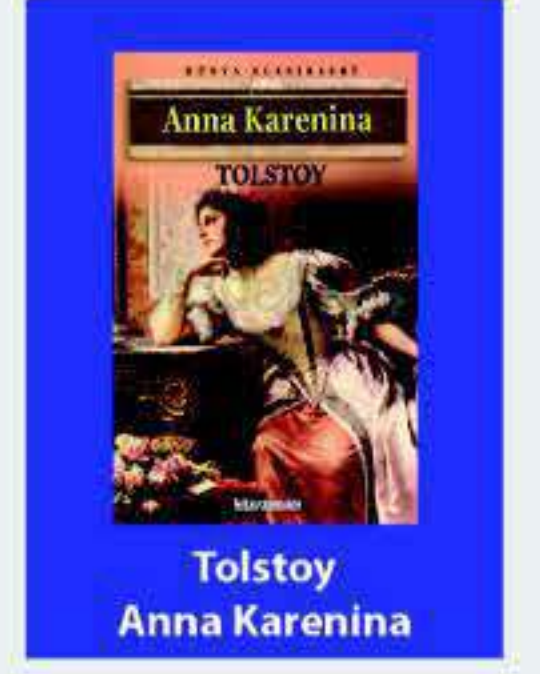
Erkekliğin en yüksek noktası, futbol sahası

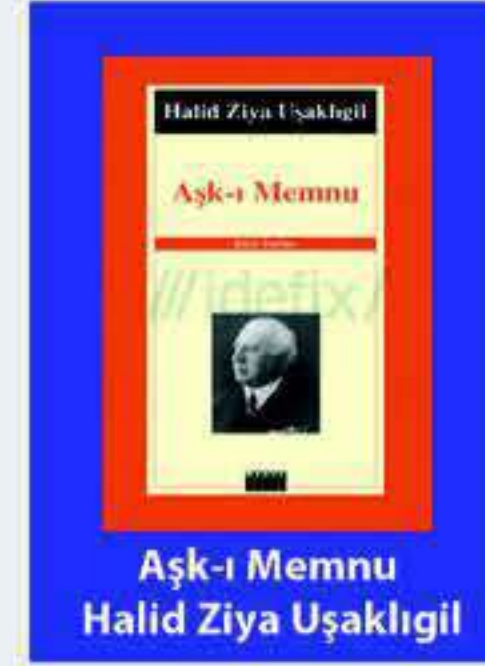
Erkek yazar, içinde bir kadın dolaşır

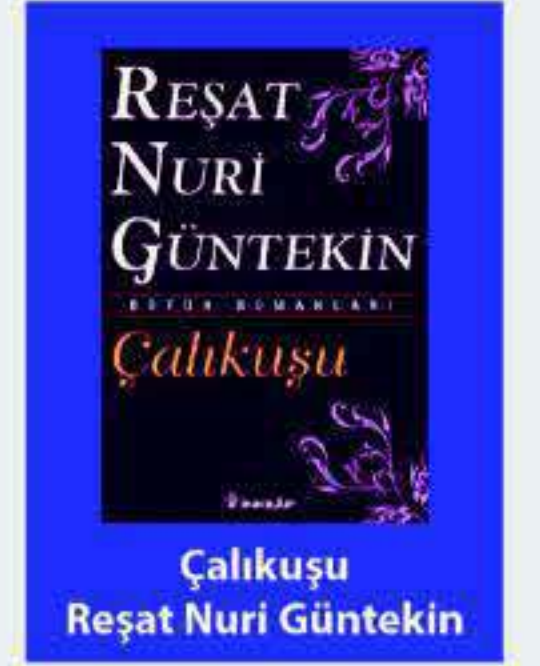
Madam Bovary
Flaubert

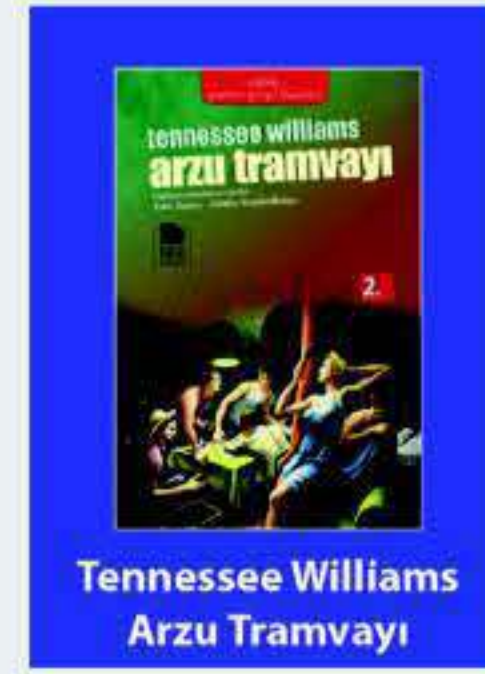
Tolstoy
Anna Karenina

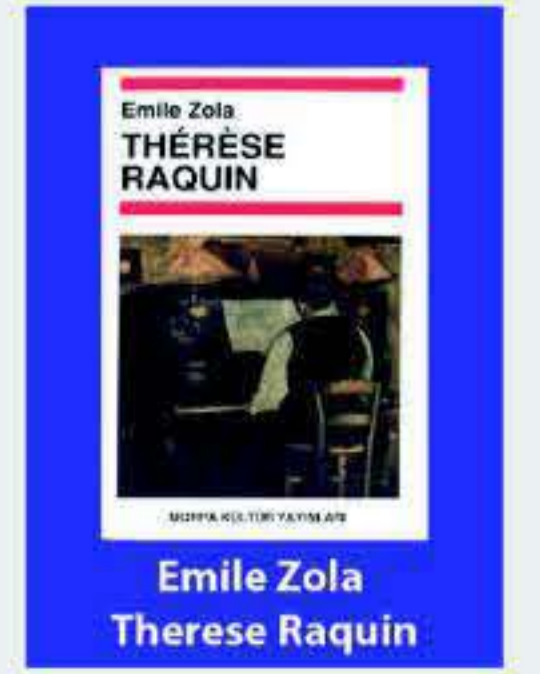
Aşk-ı Memnu
Halid Ziya Uşaklıgil

Çalıkuşu
Reşat Nuri Güntekin

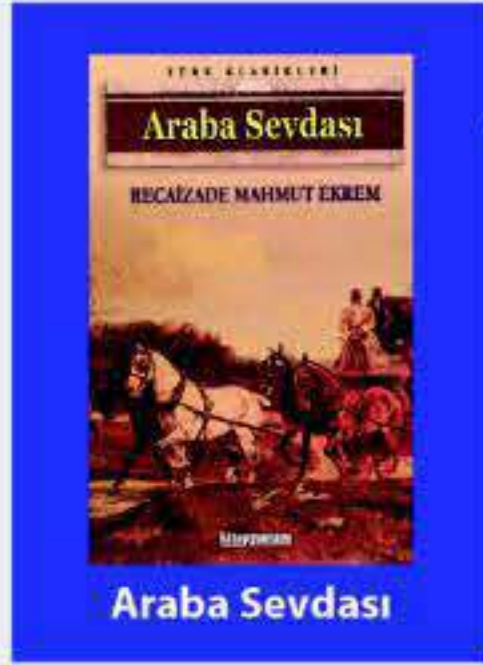

Tennessee Williams
Arzu Tramvayı

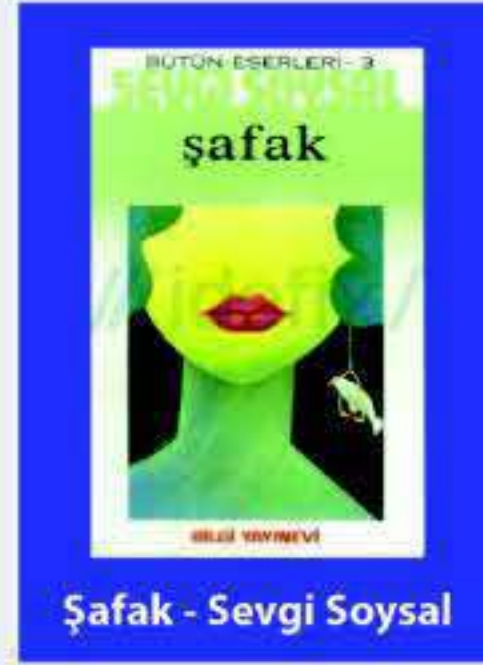
Emile Zola
Thérèse Raquin

Kahramanlık, gülünç bir erkeklik meselesi mi?

Araba Sevdası

Dilin içinde
kaybolmuş
gülünç bir
erkeklik
meselesi

Şafak - Sevgi Soysal

Mustafa ve
kurtulamadığı
erkekliği

Cüce - Leylâ Erbil

Cüce'ye
karşı
bitmeyen
savaş

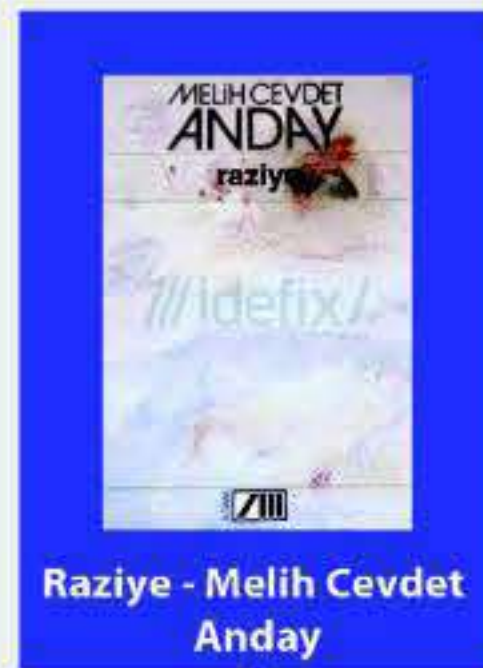

Otuzunda Kadın
Balzac

Kahramanlar
Hep Erkek
Duygu Asena

Kahramana
karşı 80'ler
feminizmi

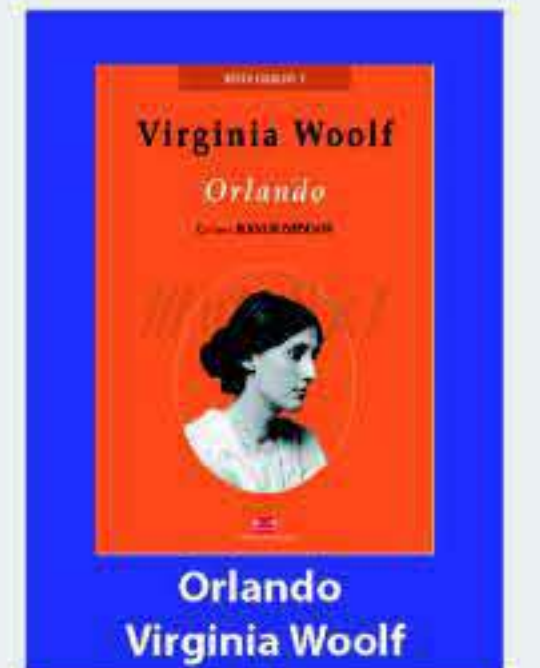
Raziye - Melih Cevdet
Anday

Kadın ve doğa
karşısında kalan
erkeğin saygı
duruşu

Queer - W. Burroughs

Burroughs'tan
cinsel
kimliklere
dair politik
bir roman

Orlando
Virginia Woolf

Orlando,
cinsiyeti,
kimlikleri,
hakikati
alaşağı
ediyor

Erkekliğin
düştüğü
büyük boşluk,
anneleri!

Oğullar ve Sevgililer
D.H. Lawrence

Hadrianus'un Anıları
Marguerite Yourcenar

İktidar ve güç
Hadrianus'a ait,
ama erkeklik?

TARİHİ ROMAN YAZMANIN FORMÜLÜ

“Ölmek Kolaydır Sevmekten, tipik bir Ahmet Altan romanı; kolay okunuyor, merak unsuru barındırıyor, tarihsel olguları kurgunun içine sırtmadan yediyor, insani halleri ve durumları analiz ediyor.

Ahmet Altan çok satacak tarihi roman yazmanın formülünü bulduğu için, yakaladığı bu damardan devam ediyor. *Kılıç Yarısı Gibi, İsyan Günlerinde Aşk* serisine şimdi de *Ölmek Kolaydır Sevmekten* ekleniyor.

İttihat ve Terakki'nin iktidardaki Hürriyet ve İtilafçıları girmeye zorladığı, halkın savaş çığlıkları atarak gönüllü yazıldığı Balkan Savaşı, tarihimizin en büyük askeri bozgunlarından birisi olduğu için resmi ve milliyetçi tarihçilerimizin kurcalamayı pek sevmedikleri bir konudur. İttihatçıların savaşın kötü gidişini bahane ederek düzenledikleri Babiâli baskını ise başlı başına bir vakadır. Örsan Öymen *Bir İhtilal Daha Var...* kitabına bu baskının trajikomik hikayesi ile başlar. Balkan Savaşı'nın, tetiklediği olaylar zinciri ile, Osmanlı'nın geleceği açısından çok kritik bir dönemeç olduğunu iddia edebiliriz.

Kahramanlarını olağanüstü özelliklerle donatmak bir yandan romancıya kolaylık sağlarken, öte yandan romanı karikatürleştirme tehlikesi de taşır. Eğer karakter olağanüstü ise olağanüstü eylemler yapması gerekir. Veya tersinden söylersek; olağanüstü karakterin niteliklerinin romanda gerçekleşen olağanüstü eylemlerin sonucu olması, kahramanın bir gelişim ve eylemler zinciri sonucunda o noktaya gelmesi daha doğru olur. Eğer öyle değilse, romancı bir tür keyfiyet ile karakteri kusursuzlaştırıyorsa, karakter daha çok bir çizgi roman karakterine benzemeye başlar; nitekim öyle oluyor.

Ölmek Kolaydır Sevmekten'de Superman işlevini Nizam üstleniyor. Tipi, eğitimi, karakteri, cinsi cazibesi ile fantastik bir varoluş. Eğitim derken sadece formal eğitimi düşünmeyiniz, özellikle babaannesi Mihrişah Sultan'ın koçluğunda Uzak Doğu savaş sanatlarından müzik, sanat, antika bilgisine kadar akla gelebilecek

Kaan Bağcı

Önemli olan kimseye ismini söylemeyen bu gizemli, genç Rus kadının kalbini açacak anahtar olabilmektir.

tüm niteliklerle donatılmış, kurgunun açılması gereken her kapısını açacak maymuncuğa sahip bir âdemoğlu. Kazanova kadar çapkın, Proust'un Marcel'i kadar duyarlı ve hassas, Şibumi kadar cengaver bir genç adam. Erken doğmuş bir James Bond, yerli bir Muhteşem Gatsby!

Sadece Nizam değil, *Kılıç Yarısı Gibi*'den itibaren kurguda merkezi bir rol işgal etmeye başlayan Mihrişah Sultan da torunu ve öğrencisi gibi çok nitelikli bir karakter. Çok güzel ve iktidar sahibi bir olgun kadın olarak serinin merkezinde bütün karakterleri birbirine bağlayan bir kavşak rolü üstleniyor. Kendisi Paris'te ikamet ediyor ve dünyanın tüm krallarını ve soylularını tanıyor; devlet gibi bir kadın.

Ancak bununla da yetinmiyor Altan, benzer güçlere sahip, elinin altında sınırsız güçler bulunan bir tarikat şeyhini de adeta Mihrişah Sultan'ı dengeleyecek ve aralarında bir duygusal gerilim yaratacak biçimde kurguluyor. Şeyhin varlığı güncel paralel mevzular dikkate alındığında yapacağı çağrışımlarla ayrı bir cazibe noktası oluşturuyor. Romancımız onun konuşmaları ile güncel meselelere de dolaylı müdahalelerde bulunabiliyor. Tekkenin mekan betimlemeleri de spiritüel bir atmosfer ihtiyacına karşılık düşüyor.

Bütün roman kahramanlarının çok güzel, çok akıllı ve çok yetenekli olması tuhaf kaçabilir; o yüzden yabancı kadın kontenjanında rolünü güzelliği ile değil gizemi ile oynayan bir Rus kadını seçilebilir. Nizam sıradan güzelleri zaten tavlayabilir; önemli olan bir kumarhanede duygusuzca fakat yetkin bir teknik ile piyano çalan ama kimseye ismini söylemeyen bu gizemli, genç Rus kadınının kalbini açacak anahtar olabilmektir.

**Kazanova kadar çapkın,
Proust'un Marcel'i kadar
duyarlı ve hassas, Şibumi
kadar cengaver bir genç adam
var karşımızda. Erken doğmuş
bir James Bond, yerli bir
Muhteşem Gatsby!**

Kuşkusuz bu kahramanlarımızın hepsi de sınırsız servetlere veya zengin sponsorlara sahip olup, dilediklerince yaşayabilme özgürlüğündedirler. Hepsine atalardan, ölmüş kocalardan fevkalade servetler kalmıştır. Böylece kurgunun içinde kaygısızca hareket edebilirler.

Diğer kahramanlarımız da özellikli ama kısmi falsolu olmalı. Dolayısıyla tam bir asker olan Ragıp Bey, Dilara Hanım'ı kendi istediği gibi sevmek istediğinden

bir aşkı yaşamaktan imtina etmekte, ondan aldığı son üç mektubu açmadan cebinde taşımaktadır. Dilara Hanım ise, "çarpıcı güzelliği olan kadınlardan değildi[r] ama parlak zekası, alaycılığı, derin bilgisi, siyasi konulardaki keskin tavrıyla (...) güzelliği siz onun zekasını fark ettikçe" belirginleşen bir kadındır.

Sadece kurgunun kritik bağlantı noktalarındaki görevleri nedeniyle bir anlamda

mecburen romana dahil olan Tefik Bey gibi yan karakterleri de eklediğimiz zaman, projemiz hazır hale gelir. Romanın bir tür dolgu malzemesi olan çevre, durum, konum ve duygu betimlemeleri ise zaten Ahmet Altan'ın en yetkin olduğu konulardan birisi. Yapıyı oluşturduktan sonra bunları büyük bir rahatlık ve keyifle yazabiliyor. Projenin edebi içeriği de zaten o betimlemelerle gerçekleşiyor.

TİPİK BİR AHMET ALTAN ROMANI

Sonuç olarak *Ölmek Kolaydır Sevmekten*, roman sanatı açısından serinin önceki romanları ile aynı değerde. Tipik bir Ahmet Altan romanı; kolay okunuyor, belirli oranda bir merak unsuru barındırıyor, tarihsel olguları kurgunun içine sırtmadan dahil ediyor, insani halleri ve durumları analiz ediyor. Açıkçası Anya'nın gizemi ve romanın finaline kadar her şey bu tür bir romandan tam beklendiği gibi. Ama romanın en zayıf tarafı Anya'nın hikayesi ve final oluyor... Roman(c)ımızın en zayıf olduğu noktalardan birisidir trajik olay kurgusu; muhtemelen gerçeklikte trajik yaşamların az olması ile, o da muhtemelen düşünce/felsefe/inanç geleneğinin sığılığı ile ilintilidir. Hani neredeyse insan Anya'nın sırrını hiç öğrenmeseydik damağımızda biraz daha fazla hoş bir roman tadı kalırdı diye düşünüyor.

Bu vesileyle okurlara iki çok kıymetli dönem romanı tavsiye edelim: Mithat Cemal Kuntay'ın *Üç İstanbul'u* ve Nahid Sırrı Örik'in *Sultan Hamid* Düşerken'i. Aram Andonyan'ın *Balkan Savaşı* adlı muhteşem tarih çalışması ise bu savaş hakkında okunabilecek en önemli kaynak olma özelliğini hâlâ koruyor; üstelik de çok iyi bir tarih yazımı örneği ve Ermeni Osmanlı kimliğinin yansıması olarak. Aram Bey'in Osmanlı'nın tüm unsurlarına karşı bir tarih yazarı olarak nesnel duruşu bize çok şey öğretebilir. ■

**ÖLMEK KOLAYDIR
SEVMekten**
Ahmet Altan
Everest Yayınları

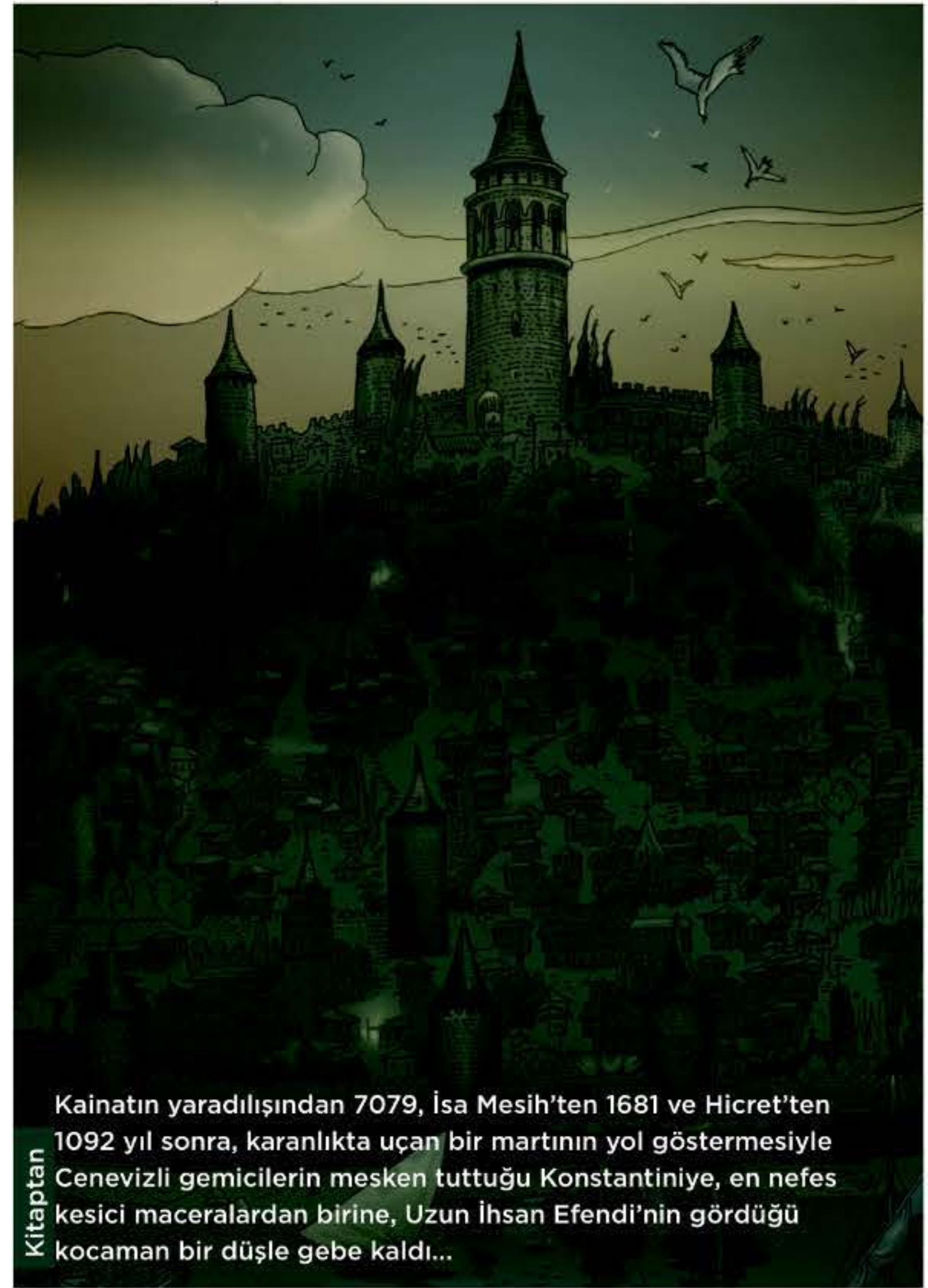
UZUN İHSAN'IN SURET-İ ROMANLIK DÜŞLERİ

“Sadece harikulade çizimlerin konuşmadığı, “Osmanlı steampunk” türünü resimli roman geleneğimize de aktaran bir eser var karşımızda.

Kainatın yaradılışından 7079, İsa Mesih'ten 1681 ve Hicret'ten 1092 yıl sonra, karanlıkta uçan bir martının yol göstermesiyle Cenevizli gemicilerin mesken tuttuğu Konstantiniye, en nefes kesici maceralardan birine, Uzun İhsan Efendi'nin gördüğü kocaman bir düşle gebe kaldı... 1995 yılında çıkan *Puslu Kıtalar Atlası*'ni alıp okuyan biz faniler, Uzun İhsan Efendi'nin mi, yoksa onun devrinden 308 yıl sonra İzmir'de yaşayan başka bir İhsan'ın mı düşleriydik acaba?

Romanın “feylesofvari” karakteri Uzun İhsan Efendi, meşhur bir filozoftan, René Descartes'tan -kitaptaki namıyla Rende-kâr'dan- el alarak dünyayı koskoca bir kitap, bizleri birer kurmaca karakterine, romanı da çok katmanlı bir gerçeklik ve düş âlemine dönüştürerek, kitabın hayranlarının çözmeye çalışmaktan bıkip usanmadığı bir bilmeceyi edebiyata armağan etmişti. Uzun İhsan Efendi'nin oğlu Bünyamin, yaşar ne yaşar ne yaşamaz kabadayı Arap İhsan, topal Kubelik, veledizina Alibaz, gelmiş geçmiş en karizmatik Faustvari kötülerden Ebrehe gibi karakterler kısa sürede romandan fırlayarak düşlerimizin dışavurumuna malzeme oldular. İnternette bu karakterleri arattığımızda sayısız illüstrasyonla karşılaştığımız gibi, zamanında İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde yapılan İhsan Oktay Anar Sempozyumu'nda karakterlerin çeşitli ellerden çıkma maketlerini de görme fırsatını bulmuştuk. O halde bu âlemin kitabın dışına taşan, kitapla okuyucu arasında refleksif gelişen bir düş kurma faaliyetine dönüştüğünü rahatlıkla söyleyebiliriz. İşte bu faaliyetin eşsiz ürünlerinden biri, İlban Ertem'in beş yılı aşan bir sürede resimlediği yepyeni bir *Puslu Kıtalar Atlası*.

Ertem, kitabın sonunda yer alan “Mutfaktan - Meraklısına Notlar” bölümünde hayatında ilk defa bir edebiyat eserini olduğu gibi resimli romana aktardığını söylüyor. Bu iş için İhsan Oktay Anar'ın “desturunu alan” ve yazarın romanının değişmemesi dileğini yerine getiren Ertem, romanı ne kısaltıyor ne de yeniden yazıyor; iki bin kadar renkli resimle görselleştiriyor. Bununla birlikte, tamamen Anar'ın hayal ürünü olan çeşitli fenni icatların resmedilmesi gerekliliği de var Ertem'in karşısında. Ebrehe'nin geliştirdiği ya da eline geçen elkimya buluşlar, Ertem'in

Kainatın yaradılışından 7079, İsa Mesih'ten 1681 ve Hicret'ten 1092 yıl sonra, karanlıkta uçan bir martının yol göstermesiyle Cenevizli gemicilerin mesken tuttuğu Konstantiniye, en nefes kesici maceralardan birine, Uzun İhsan Efendi'nin gördüğü kocaman bir düşle gebe kaldı...

kalemiyle en az romandaki tasvirler kadar heyecan ve hayranlık uyandırdığı gibi, bizi resimli romanların dünyasına çok yakışan bir bilimkurgu evrenine davet ediyor. Bu da Ertem'in uyarlama anlayışıyla romana kattığı zenginliklerden biri. Öte yandan Ertem, yazarın roman boyunca kullanmayı pek de tercih etmediği diyaloglara başvurmamak durumunda da kalıyor; bu noktada bir ucunda yaratıcılık diğer ucunda romana sadakatin durduğu terazinin dengesini bulması gerekiyor ki bu dengeyi ustalıkla kuruyor. Örneğin, Kubelik'in kadavra incelerken insan kaslarına koyduğu adları, yazar İhsan zikretmiyor ama Ertem dozunda ve etkili bir yaratıcılıkla isimler koyuyor.

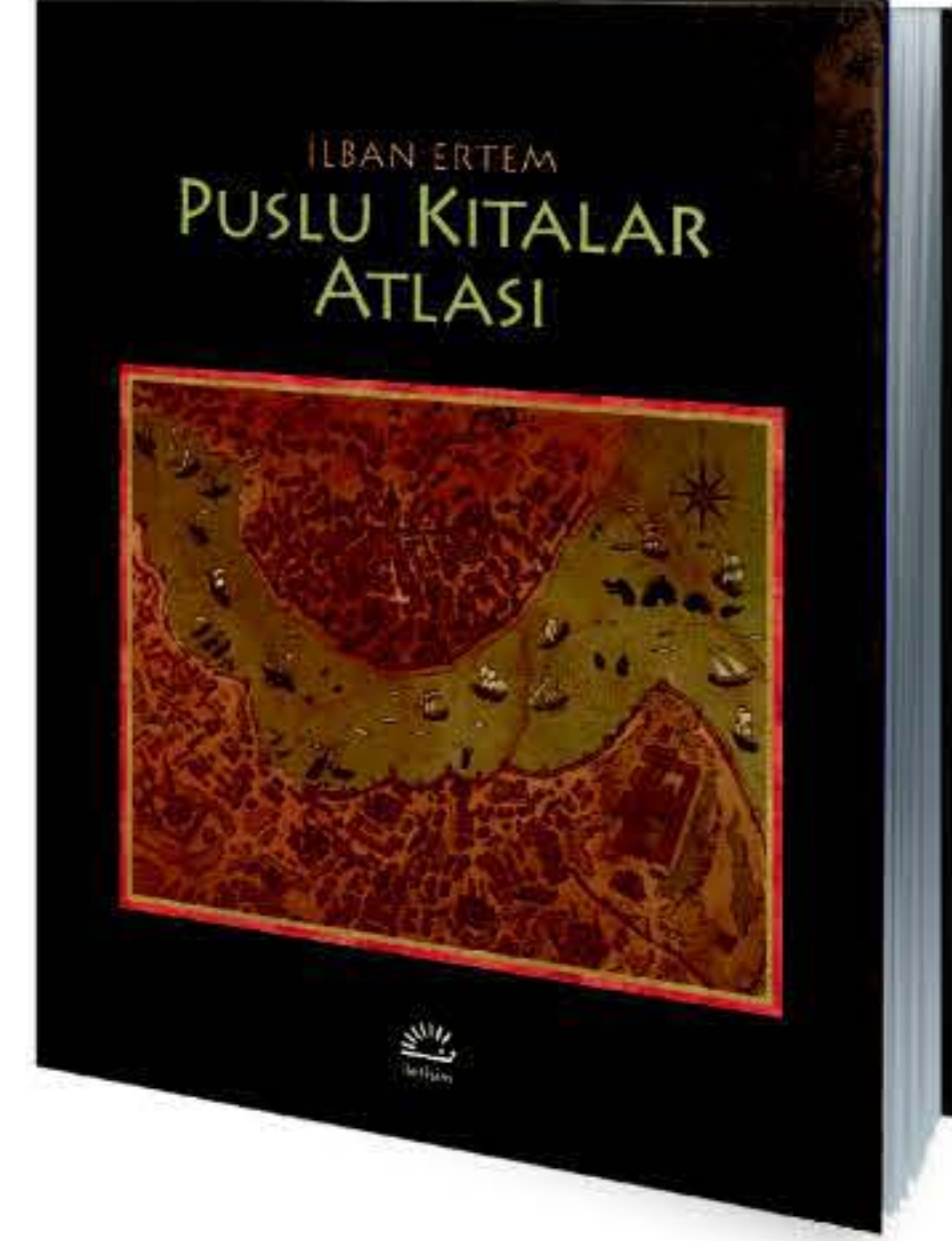
OSMANLI STEAMPUNK

Yeri gelmişken, Mümtaz Mehmet Tütüncü'nün 2009 yılında çıkan *Küheyli Buharlan* adlı, nedense hak ettiği ilgiyi görememiş romanını analım. Romanın kahramanı Hezarfen Arif Çelebi, buhardan enerji üretmeyi 19. yüzyıldan çok daha önce bulan Ebuzzatülhareke'nin yazdıklarından esinle, buharla çalışan makinelerin ittiği atlardan oluşmuş bir süvari alayını hayal ediyordu. Bu noktada "Osmanlı steampunk" janrını hatırlatabiliriz; Mümtaz Mehmet Tütüncü de bir söyleşisinde aynı tabire değiniyordu zaten. Bilimsel gelişmelerin şaha kalkışıyla, 19. yüzyıl İngiliz edebiyatına makinelerin, robotların doğayı alt eden türlü bilimsel buluşların girmesine vesile olan "steampunk" türü, gerek 19. yüzyılda yazılmış kimi Osmanlı romanlarında, gerekse son yıllarda yazılan Tütüncü'nün kaleme aldığı *Küheyli Buharlan* gibi kitaplarda, "Osmanlı steampunk" olarak kendi kimliğini buluyor. Bu romanlardaki Osmanlı'nın farklı devirlerinde yaşayan çılgın mucit çelebiler ve efendiler, doğaya bilimle şirk koşarak günümüzde dahi pek tahayyül edilemeyen icatların peşine düşerler. *Kitab-ül Hiyel*'in Yasef Çelebi'si ve Calud'u mekanik ilminin sınırlarını zorlayarak sonsuz enerji üreten makineler tasarlar, tahtelbahir (denizaltı), zülkarneyn (karmaşık güzergahlarda ilerleyen birbirine bağlı top güllerleri) gibi döneminin çok ötesinde savaş icatları gerçekleştirirler. *Puslu Kıtalar Atlası*'nın Teşkilat-ı İstihbarat-ı Mahsus'u için icat edilen türlü dinleme ve savaş aletleri, Ebrehe'nin sonsuz boşluk ve hıza erişmek için kullandığı ayna, hırslı mucitlerin kendi icatları ve hayallerinin kurbanı oldukları, Dr. Frankenstein vakasına benzer durumlardır. Ben de her fırsatta Türkçe edebiyatta "tür" kavramının gerekliliğine vurgu yapmayı kendime görev edinerek, özellikle Anar'ın *Puslu Kıtalar Atlası* ve özellikle *Kitab-ül*

Hiyel romanlarının eleştirel okumalarında "Osmanlı steampunk" tabirinin, kavramsal açılımlar geliştirerek dolaşıma sokulmasını öneriyorum; gerek eleştiri pratiğine gerekse türün daha çok örnek üretmesi adına... Seda Uyanık'ın *Osmanlı Bilim Kurgusu: Fennî Edebiyat* adlı nitelikli çalışmasında kökenlerine çok daha derinlemesine indiği 19. yüzyıl

Osmanlı edebiyatını, Refik Halid Karay'ın *Hülya*'sını ve benzeri eserleri incelemek çok yerinde bir başlangıç noktası olabilir.

Sonuç olarak; sadece harikulade çizimlerin konuşmadığı, çizerin hikaye anlatımını ve onu yetkin kılma kaygısını baş tacı ettiği, "Osmanlı steampunk" türünü resimli roman geleneğimize de aktaran bir eser var karşımızda. Ertem, "sürç-ü çizgi ettikse affola," diye bitiriyor sözünü. Sürç-ü çizgi etmesi söz konusu olmadığı gibi, çizimleri, uyarlamaya getirdiği özenli ve yaratıcı bakış açısıyla yazar İhsan'ın, Uzun İhsan'ın, romandaki bilcümle karakterin ve okuyucunun düşlerine düş katıyor, Osmanlı usulü bilimin hayal sınırlarını zenginleştiren bir görsel dünya sunuyor. ■

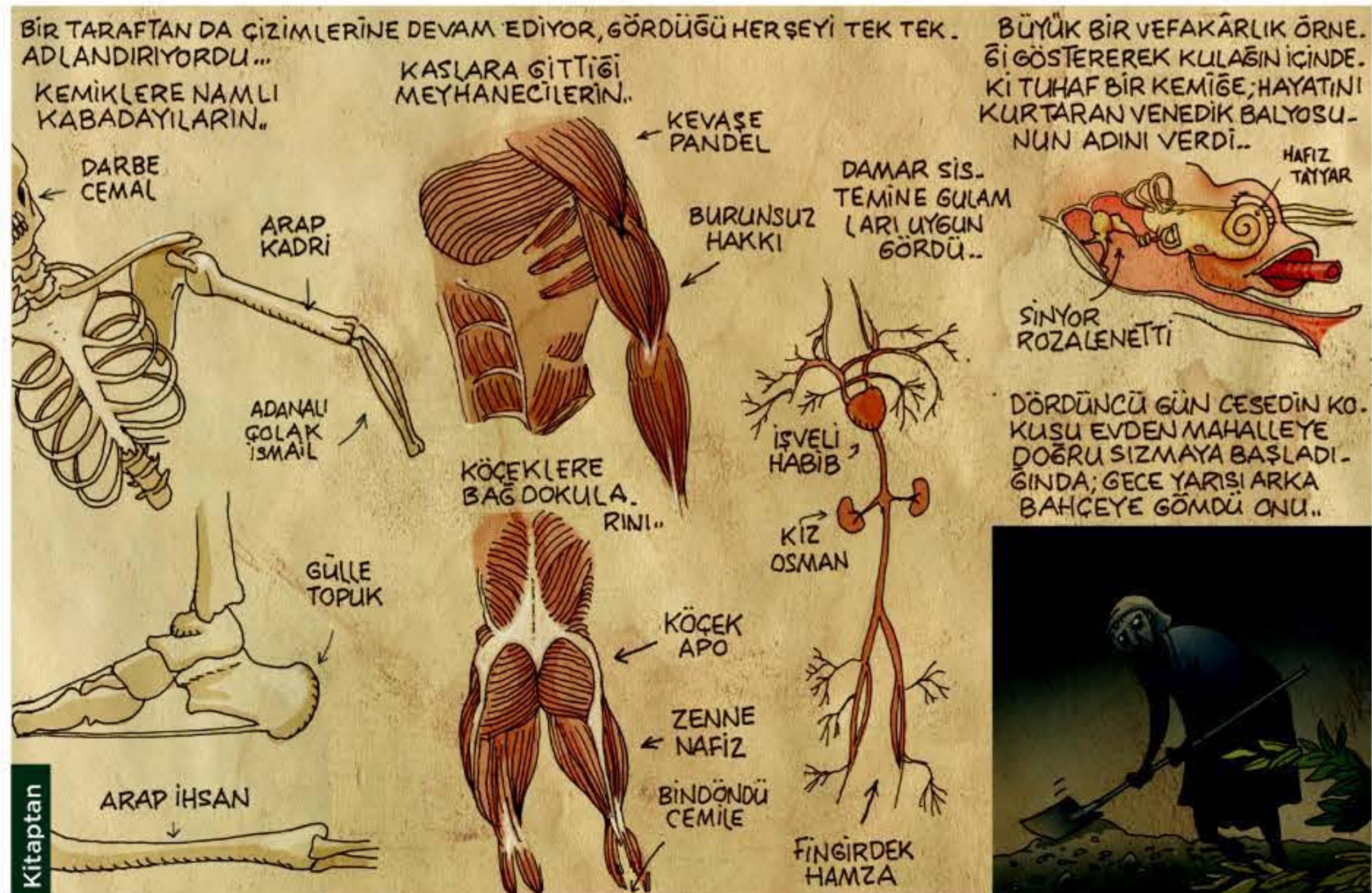

PUSLU KİTALAR ATLASI

İhsan Oktay Anar, İlbán Ertem

İletişim Yayınları

Bir ucunda yaratıcılık diğer ucunda romana sadakatin durduğu terazinin dengesini bulması gerekiyor ki bu dengeyi ustalıkla kuruyor. Örneğin, Kubelik'in kadavra incelerken insan kaslarına koyduğu adları, yazar İhsan zikretmiyor ama Ertem dozunda ve etkili bir yaratıcılıkla isimler koyuyor.

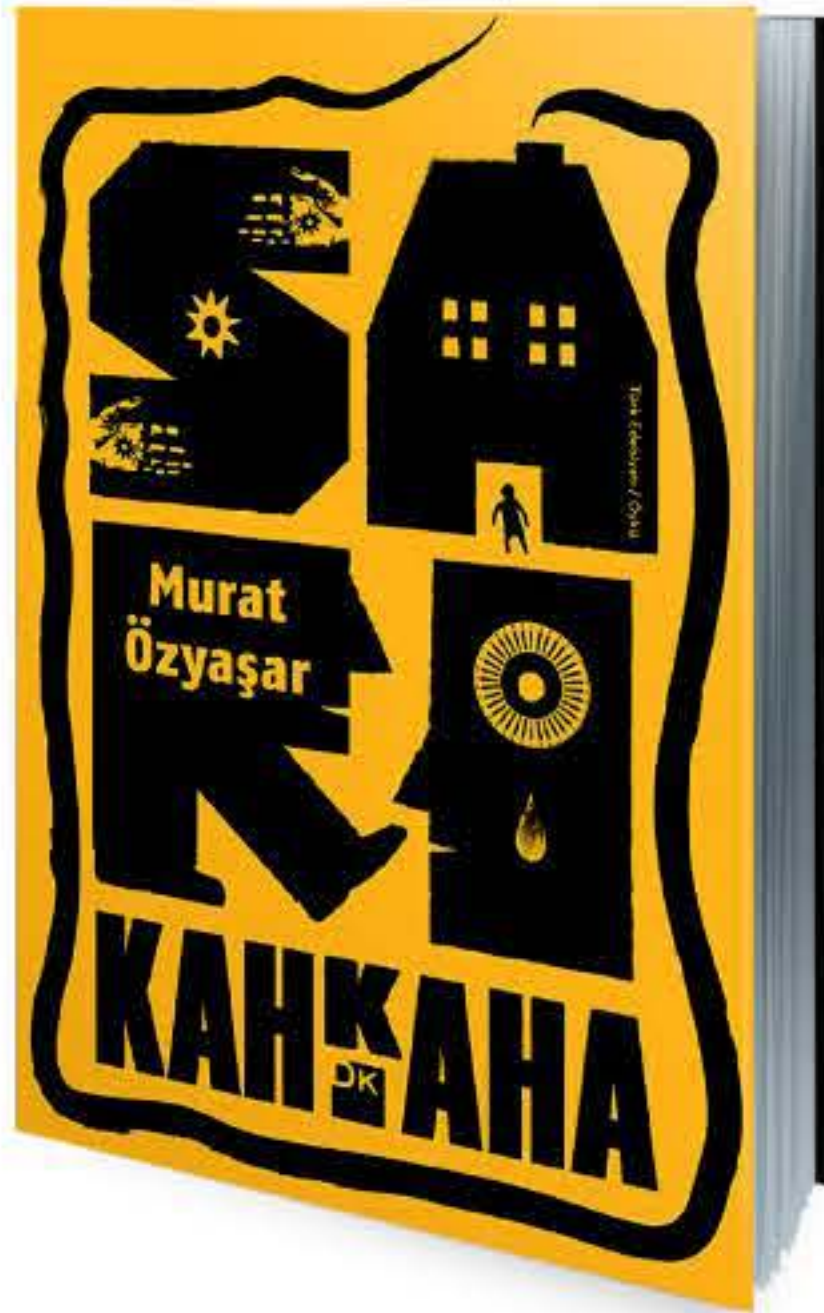

ŞEDDELİ SUSMALAR KİTABESİ

“Sarı Kahkaha’da sahici on hikaye var. Yalnızca dostunla sıkılmadan paylaşabildiğin sessizliğin, insanın yüzünü şeddeli susmalar kitabesine çeviren mecburiyetin hikayeleri.”

İnsanın mana karşısındaki netameli duruşu, manayla kurduğu ilişki ve onu dile getirişi yüzyıllarca farklı farklı kalıplara girdi. Yeri geldi mit oldu, efsane söyledi; fikir oldu felsefe yaptı, şiir oldu Derviş Yunus’un dilinden “Ya ben öleyim mi söylemeyince,” dedi. Bugünse bize hikayesini anlatmak düştü. Murat Özyaşar da ikinci öykü kitabı *Sarı Kahkaha*’da şöyle diyor: “Cümlelerin anlamları yoktur, anlamların cümleleri var. Her anlamın bir cümlesi olmadığı için de hikayeler var...” Demek olur ki, hayat sizi yoğurur yoğurur da mayalanasınız diye dinlenmeye bırakır. O maya kabarır kabarır pişmeye hazır hale gelir. Mayadan sizin payınıza bir mana düşer. O hamur pişince sizden üzeri dumanlı, güzel kokular gelmeye başlar. Bazı yazarlar bunun üstünü dille, üslupla, oyunlarla süsler. Bazısı olduğu gibi bırakır. Bugün öykücünün yaptığı da budur; Murat Özyaşar ise üzerini süslemeyip manasını olduğu gibi okura sunan yazarlardan biri.

Sarı Kahkaha’da her biri bir halin bir anlamın kendisini açtığı, sahici on hikaye var. Özellikle anlatıcı ile dostu Kâmil’in başrollerde olduğu hikayeler hali dili ve sadeliğiyle okuru çarpıyor. Ne gidip ne kalabilenlerin, Mecburiyet Caddesini arşınlayanların hikayeleri bunlar. Yalnızca dostunla sıkılmadan

SARI KAHKAHA
Murat Özyaşar
Doğan Kitap

paylaşabildiğin sessizliğin, insanın yüzünü şeddeli susmalar kitabesine çeviren mecburiyetin hikayeleri. “Altıotuzbeş” nam öykünün çok güçlü bir hikayesi var. Günlerce ve hatta yıllarca unutulmayacak bir hikaye. “Felç” ise kitabın bütününe bir yanıyla yabancı, bir yanıyla ruh arkadaşı. Kitaba adını veren sarı kahkaha imgesi ise “Kriz” isimli öyküde arzıendam ediyor. Bilirsiniz, öl evinde Yasin’i hıçkırıklar böler, ağıtlar yükselir,

merhumun bıraktığı menekşeler, sardunyalı boynunu bükür. Ardından el ayak çekilir, ev ahalisinden biri merhumla ilgili komik bir hikaye anlatır, ona bir hatıra bir fıkra eklenir. O ağıt yakar ağızlardan kahkahalar yükselir. İnsanın ölüm acısıyla başa çıkmasının, o krizi normalleştirmesi halinin adıdır sarı kahkaha. Özyaşar bu hali, bu imgeyi ustalıkla anlatmayı başarmış.

İnsanın ölüm acısıyla başa çıkmasının, o krizi normalleştirmesi halinin adıdır sarı kahkaha. Özyaşar bu hali ustalıkla anlatıyor.

Sarı Kahkaha’ya bir bütün olarak bakıldığında, Murat Özyaşar’ın anlamca yoğun ancak ifadece olabildiğince sade bir dili tercih ettiği görülüyor. Az sözle çok şey ifade edebilmek, bunu da okuru yormadan, okurun da anlam dünyasında kolaylıkla karşılık bulacağı şekilde yapmayı becermek bugün hasretini çektiğimiz meziyetlerden biri. Aynı zamanda öykülerin arasına serpiştirilmiş alıntılar ve göndermeler, Özyaşar’ın şiirden de beslendiği yönünde. İlk tespitimizle uyumlu olarak, zaten şiir de az sözle çok şey ifade etmeyi, insanın bir derdini ya da bir halini cilalayıp parlatma sanatı değil mi? Yalnız, seyrek olmakla birlikte, kitabın bütününe sinen havanın altında ezilen, daha hafif, biraz havai kısımlar da mevcut öykülerin içinde. Bu kısımlar öykülerin bütününe gölgelemiyor. Belki de şöyle diyebiliriz: İnsan bazen de hafif olmak ister.

YUMRU

Bahse değer bir diğer husus ise, anadilinde konuşup yazmayanların boğazındaki yumru. Murat Özyaşar da çift dille büyümüş, anadili Kürtçeden sonra Türkçeyi öğrenmiş bir yazar. Bu mesele başlı başına bir yazının konusu olabilir. O yazıya da Murat Özyaşar’ın şu cümlesiyle pekala başlanabilir: “A güzelim Dünya, ben sana şimdi bunu nasıl edeyim Türkçe: Ez nemînim!” ■

SON DÜZLÜĞE DOĞRU

“Semih ve Veysel Atayman’ın, 24 No’lu Ganyan Bayii’ne konuşlandırdıkları semtin çocuklarının iki cennet -Samatya ve yarış- arasındaki bol gürültülü yaşamı bana hiç yabancı değil. Tüyoyu kapan mı dersin, bülteni paçavraya çeviren mi... Mesih gibi görülen kupon ve can simidi tüyo; Altılının Son Ayağı bu iki temel üstünde yükseliyor.

Üçü tam göbeğinde olmak üzere, neredeyse sekiz yılı Samatya ve civarında geçirince, oranın raconunu da kapıyorsunuz tabii. Semtin abilerini, onların neye tilt olup neyle keyiflendiğini de öğreniveriyorsunuz. Sonra geriye hoş bir anı ve dostluklar kalıyor.

Pederden aşına olduğum altılı mevzuu, Samatya’da beni epey silkelemişti ama kuponu kupon üstüne koyup mahalleliyle bolca ahbaplık da kurmuştum. Ha bir de sosyal oynayıcılığın müptelası olmuştum ki sormayın; semtin abilerinin “Altılı, ganyan bayiinde oynanır” lafı ta o günlerden kulağımda küpe. Oynamak ne kelime, son ayağa kadar izlenir de...

Bu kadar kupon bağlayıp zil dolaşmak da o günlerin ironisiydi elbette. Ne zaman ki kendisini habire tek geçtiğim atla göz göze geldim, yarışlarla arama birkaç boy mesafe girdi. Bu işlere kafa yoracağımı hiç düşünmezken karşıma bir kitap çıktı: *Altılının Son Ayağı*. Hem de Samatya’da geçen bir roman. Aklıma eski günler geliverdi.

“KOŞUCU, GELEN PARAYLA NE YAPACAĞINI BİLİR”

Semih ve Veysel Atayman’ın, 24 No’lu Ganyan Bayii’ne konuşlandırdıkları semtin çocuklarının iki cennet -Samatya ve

yarış- arasındaki bol gürültülü yaşamı bana hiç yabancı değil. Tüyoyu kapan mı dersin, bülteni paçavraya çeviren mi... Mesih gibi görülen kupon ve can simidi tüyo; *Altılının Son Ayağı* bu iki temel üstünde yükseliyor.

24 No’lu Ganyan Bayii, ülkenin halinin tartışıldığı, elde kupon, kulakta tüyo ve etrafta erkete kuyrukta beklerken yüksek fikirlerin sağa sola itinayla saçıldığı bir tür mabet. Sinir katsayısı tavan yapan, oynadığı atlar gelse de gelme de dünyayı yıkacak adamlar birbiri ardına dizilmiş durumda.

Yarış sırasındaki bir iki boy öne geçme telaşı gibi, kupon kuyruğunda ya da tüyo avcılığında da aynı sıkıntı var. Ne de olsa son düzlüğe rahat girmek lazım! Bu yüzden semtin manavı, emeklisi, çoluğu çocuğu, bilen ve abisi homurdanıp duruyor.

Ganyan bayiine doluşup yarışı bekleyen ve izleyenleri resmeden yazarlarımız, bize dilden dile dolaşan, yazısız ama önemli bir gerçeği hatırlatıyor: “Toplumsal derinine indikçe atasözleri, kıssadan

hisseler, özdeyişler, bilgelik, ukalalık o oranda artar. (...) Bir sokak, halk felsefesi vardır, birkaç kitap dolar belki bunlardan ama koşucu, ukalalıkları sevmez; büyük felsefelerini de halk felsefesinden uyarlamaları da.”

Belki de bu yüzden koşucu, “koşudan gelebilecek parayla ne yapacağını bilmez, ne yapmayacağını bilir.”

Belli ki koşu ya da ganyan bir hayat tarzı. Elbette onun dışında da bir yaşam sürüp gidiyor ama o başka. Koşuya “kumar” diyenlere inat müptelalarının ısrarla, “Hayır, o bir spor,”

Ne zaman ki kendisini habire tek geçtiğim atla göz göze geldim, yarışlarla arama birkaç boy mesafe girdi. Bu işlere kafa yoracağımı hiç düşünmezken karşıma bir kitap çıktı; hem de Samatya’da geçen bir roman.

Mert Tugen

demesi boşuna değil. Bir iknadan öte, işin felsefesini anlatma biçimi.

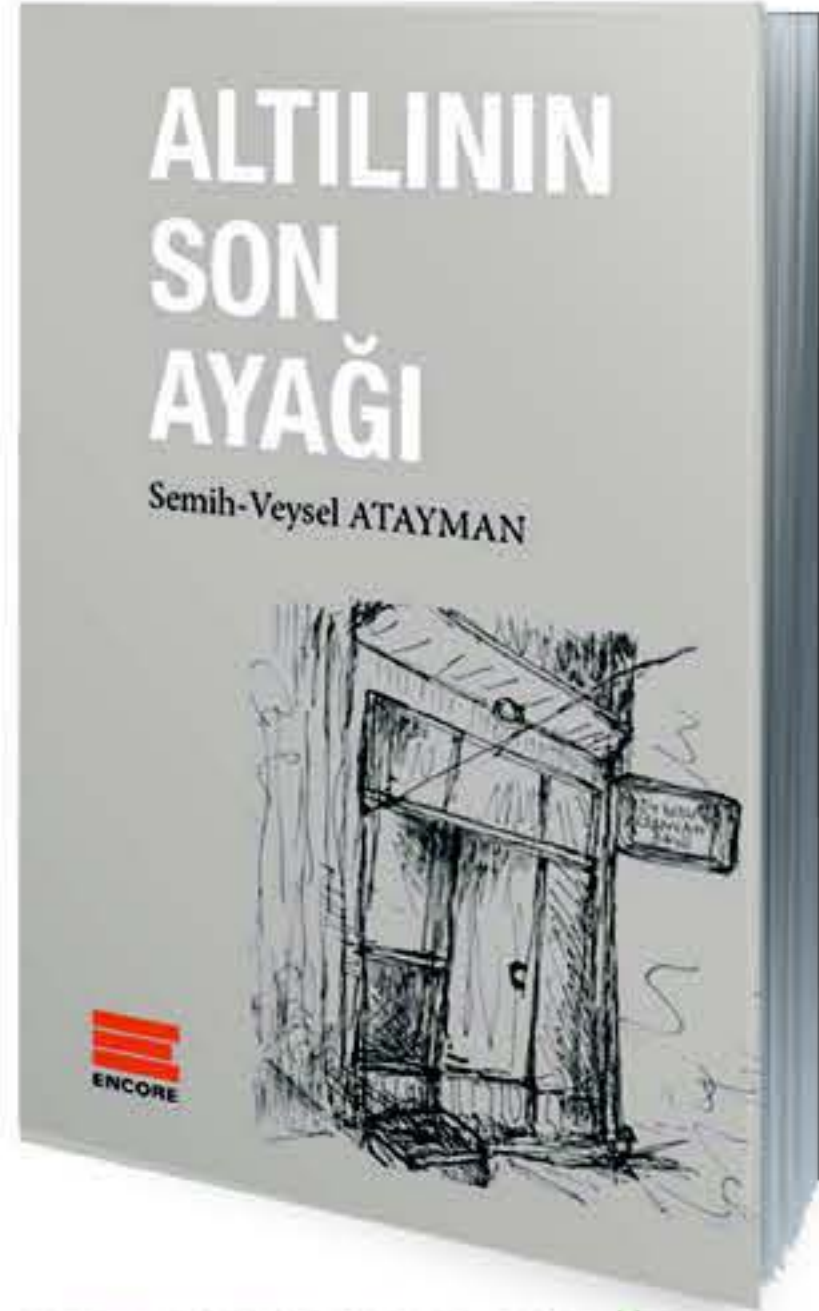
Ganyan bayii ve hipodrom, her sınıftan ve her meslekten insanı kucaklıyor. Altılıya “kumar” diyenlerin ötesinde “hastalık” nitelemesini yapanlar da az değil. Fakat koşunun, bayinin ve hipodromun, en kestirmeden söylenecek olursa ilginç buluşma ve tanışmalara ev sahipliği yaptığı da unutulmamalı. Kitaptaki koşu müptelası bir kahramanın dediği gibi, ganyancıların kendilerine has bir sosyal ilişki ağı var. Olayın “tuhafılığı” da burada; tanışılır, görüşülür ve bir topluluk oluşur, sonra onlar “hep aynı şeyi görmekten sıkılır ama o yüzleri görmezse deli gibi aranır.”

HAYAT BİR GÜNLÜK ALTILI GİBİ

Kitapta, bayi ile hipodrom arasında gidip gelen abiler sahne alıyor: Osman, Manav Recep, Poldi, Ceyhun, Profesör Kevork, Zeynel, Ünal ve Minas... Bunlar en öne çıkanlar tabii. Fakat sayılan isimler bile yetiyor aslında. Yaşını başını almış, görmüş geçirmiş ama hep genç kalmış ve yarışın müdavimi olmuş tipler. Kısacası hayat, onlar için bir günün altılısı gibi; ayak ayak ilerleyen, kendince heyecan ve telaş dolu.

Adı geçen hengamede yarış pisti, hipodrom, ganyan bayii ve kupon bazen metafora da dönüşebiliyor ama hiçbir “starting box” kadar yerine oturmuyor neredeyse. Ebeveyn-çocuk-starting box ilişkisi trajikomik bir hal alıyor: “Babalar anne değildir. Starttan çıkamayan çocuklarının suçunu, açılmayan starting box engellerine değil de çocuklarına yüklerler. Anneler, yarışa -o da box açılırsa- gerilerden başlayarak çocuklarının yanındadırlar ömür boyu. Babalar, borç defteri tutar; ailede artık herkes ona borçludur, borcunu ödemiyorsa susup onu izleyecektir.”

Koşunun heyecanı içinde fark edilmez belki ama yatırılan her kupon, yatan her altılı, hipodromdaki muhabbetler ve bağırtılar, kitaptaki gibi önünde sonunda gelip yaşanan hayat ve yaşanabilecek hayat ikilemine demirler. Semih ve Veysel Atayman’ın bütün satırlarda bize hissettirdiği bu. Özellikle de son dönemece giren atlarla birlikte adı geçen ikilem zirveye çıkıyor. Altılının büyüğü orada; koşunun başlangıcı, ilerleyişi ve bitişi. Mesele fotofinişe kaldıysa ayrı. Fakat kupona yazılan atın diskalifiye olması ve bunu izleyen bocalama da var. Bu da yarışa dahil. Aynı hayatın kendisi gibi. ■

ALTILININ SON AYAĞI
Semih - Veysel Atayman
Encore Yayınları

Ari Şavit İsrail ve Filistin’e dair
**tüm bildiklerimizi
alt üst ediyor...**

Etkileyici,
duygu dolu ve sarsıcı...

İsrail’in Filistin’i işgali, yok
ettiği ve yerinden sürdüğü bir
halkın acılarını ve “ne olacağını”
sorguladığı kitabında
yüz yılın filmini çekiyor...

“Altı nolu gözetleme kulesinden denizi, kampı ve Gazze şehrini
görebiliyorum. Gazze umutsuz ve çaresiz bir şehir. Burası,
evlerini ve köylerini 1948 yılında ele geçirdiğimiz insanların
şehri ve biz bu insanların sığınaklarını da 1967 yılında fethettik.
Burası on yıllardır süren işgal altında sömürdüğümüz, insan
haklarını, yurttaşlık haklarını ve ulusal haklarını
inkâr ettiğimiz insanların şehri.”

Natan Kitap Ödülü de dahil çok sayıda ödül...

2013 yılı Economist dergisi
yılın en iyi kitabı...

New York Times’ın en iyi on kitap ve
Bestseller listesinde üst sıralarda yer aldı...
Kısa sürede yüz binlerce baskısıyla dokuz dile çevrildi.

www.tekinyayinevi.com

/tekinyayinevi

/tekinyayinevi

ROBBINS HARİKALAR DİYARI'NA BİR BİLET!

“Yaşadığı şeyler oluşturmamış hikayelerini Tom Robbins’in, o hikaye olasılıklarının peşinden gitmiş...”

“Bu bir otobiyografi değil. Tanrı korusun! Otobiyografi gidasını egodan alır ve ben, kendiminkinden önce göbek deliklerini anlatmak isteyeceğim insanların uzun bir listesini yapabilirim.” *Tibet Şeftali Turtası*, yazarı Tom Robbins tarafından bu şekilde tanımlandıktan sonra üstüne söylenecekler tamamen boş gelebilir. Ve yine onun söylediği gibi, normal insanların çoğunun normal bir hayat olarak kabul ettikleri yoldan gitmediği için, bu kitap bir anı kitabından çok Robbins Harikalar Diyarı’na açık bir bilet olarak tanımlanabilir.

Büyüyü kaçırmak biraz can sıkıcı. Ama kitabı elime aldığımda ben de biraz bozuldum açıkçası. Onun hayallerinden satıra düşenleri okumayı bekliyordum. Kitabı okumaya başladığımda ise şöyle hissettim: Sanki Robbins’i Robbins yapan harfler, yeni moda bir üç boyutlu yazıcıda oluşturulmuş, sonra da birbirlerinin üzerine inşa edilmişti.

Başka bir yazar, başka bir otobiyografisinde bahsetse, kalbinize tatsız bir çimdik atılmış gibi hissederdiniz. Ama karşınızdaki Robbins olup da, annesinin ona koyduğu lakapla, Çürük Tommy’i anlatınca sırtıveriyorsunuz. Ve hatta sanki cümlelerindeki o neşeli zıplamaların kaynağını bile

buna bağlıyorsunuz. Ki o da aksini iddia etmiyor zaten. Altı yaşında uydurduğu öyküleri sekreteri yaptığı annesinin yardımıyla döktüğü ilk satırlardan konuşma çubuğuyla yerlere vurarak kendi kendisine anlattığı hikayelere uzanan bir “anlatma” serüveni onu bugüne getiriyor belki de.

Bir yazarın “İşte bu benim ânım” diyerek kendisini yazarlığa iten o sihirli kıvılcımları anlattığı zamanlara şahit olmuştunuzdur. Robbins’in hayatıysa tamı tamına o anların bir

Tutkuları olan bir adam Robbins. Bitkilere ve yemeğe tutkun; Zen felsefesine, kültürlere, müziğe, kadınlara, aşka ve sirkelere.

Burak Dak

bütünü gibi. Bunların yanı sıra gerçekten tutkuları olan bir adam. Bitkilere ve yemeğe tutkun; Zen felsefesine, kültürlere, müziğe, kadınlara, aşka ve sirkelere... Tüm bu tutkuları hayatını şekillendirip, onu peşine takılacağı hikayelerin tam göbeğine bırakmış, hiç kuşkusuz. Yani aslında yaşadığı şeyler oluşturmamış hikayelerini, o hikaye olasılıklarının peşinden gitmiş gibi.

İnsanlara taktığı lakaplar, yazdığı gazetelerin köşelerine verdiği isimler, hatta kendisini bulduğu sanat eleştirmenliği koltuğunda yarattığı tanımlamalar... Bunların hepsi bugün, “Bunu hangi kafayla söylemiş?” dediğimiz mantıklı/mantıksız isimler ya da sıfatlar... Bir dönem LSD kullanmış, mantar yemiş olsa ve üstüne bunları tüm ayrıntılarıyla anlatmış olsa dahi kitaplarını yazarken kahve ya da sigara bile içmediğini anlatıyor Robbins. Ve hatta içinizden, “Bunu neyin etkisinde yazmış?” diye geçirdiğiniz anlar için de size biraz kırgın olabilir.

Tüm kurgu esnasında, özellikle aklının kaldığı 60’lı yılları, kendisini etkilediği haliyle yansıtmış Robbins. Bu noktada edebiyatçılar, şairler, müzik adamları ve akımların da anıları aradan çıkarınca bir almanak gibi önünüze serilmesi cabası...

Sevdiğiniz bir yazarın kendisini anlattığı kitapta neleri yakalamak hoşunuza gider bilmiyorum. Ama yazmaya başladığı günden beri tüm kitap taslaklarını çizgili, sarı not defterlerine tükenmez kalemle yazması beni gülümsetti. İlk romanının tamamının el yazması olması ve yayınevine göndereceği zaman onu bir Olivetti’de temize çekmesi de... İlk üç kitabını yazdıktan sonra dahi kendisine romancı demeye utanması da... Ve bunları anlatırken yaptığı tanımların karamel tadı da... ■

TİBET ŞEFTALİ TURTASI

Tom Robbins

Ayrıntı Yayınları

Çeviren: Gül Korkmaz

SESSİZİN PAYINDAN HEPİMİZE BİR PARÇA...

“Sessizin Payı, edebiyat eleştirisi içinde kendisine yepyeni, canlı, cesur, nefes alan, bir sürü kalemi peşine takacak olan bir yer açıyor.”

Son zamanlarda ne bir edebiyat ne de bir eleştiri metni beni böylesine etkiledi; yüreğimi havalandırdı, kaleme sarılmama yol açtı, siyasetle, edebiyatla, gündelik hayatla ve elbette kendimle kurduğum ilişkiye böylesine sirayet etti, *Sessizin Payı*’ndan başka... Türkiye’de edebiyat eleştirisinin biricik isimlerinden Nurdan Gürbilek, soğukkanlı, cesur, mesafeli ama kesinlikle duygudan yoksun olmayan kalemini edebiyatımız üzerinde oynattıkça, görüyor ve hissediyoruz ki taşlar oturuyor yerine. Onu *Yer Değiştiren Gölge*’den, *Mağdurun Dili*’nden, *Kör Ayna Kayıp Şark*’tan tanıyan, izleyen okurlara da bir küçük haberim olsun, *Sessizin Payı* bir başka. Hem Gürbilek külliyatında yerini diğerlerinden ayırıyor hem de edebiyat eleştirisi içinde kendisine yepyeni, canlı, cesur, nefes alan, bir sürü kalemi peşine takacak olan

bir yer açıyor. Eleştirinin ruhuna sanki yeni bir ruh üflüyor.

Peki nedir bu başkalık, nedir bu yürek hoplatan yenilik? Öncelik, siyasetin bizzat edebiyatın kendisinde var olduğu düşüncesinde sanırım. *Sessizin Payı*, Gezi, Evren’in yargılanması ve yoksulluk gibi Türkiye siyasetini, kültürünü, vicdanını yakından ilgilendiren meselelere edebiyat üzerinden bakan denemelerden oluşuyor. Haliyle hassas, haliyle dikkat çekici, haliyle üzerinde çok konuşulması, çok düşünülmesi gereken denemeler bunlar. Yazar her zamanki gibi edebiyatın karmaşık yollarında kendisine has bir akıl ve sezgiyle yürürken, peşine taktığı düşüncelerinden yine her zaman olduğu gibi yeni bir edebi metin yaratıyor.

Sırayı bozmayayım ve önceliği *Suç ve Ceza*’ya, Kenan Evren’in yargılanmasına vereyim. İçinde Kenan

Elif Demir

Edebiyatla dışarıdaki hayat arasındaki etkileşimi, dışarıdaki hayatın edebiyatın içinde nasıl gözüktüğünü görüyor, yazarları, metinleri konuşuyor.

SESSİZİN PAYI
Nurdan Gürbilek
Metis Yayınları

Evren'in yargılanması gibi bir beklenti taşıyan "yetmez ama evet"çi tavır, Türkiye aydınının üzerine ne kadar da büyük bir gölge düşürmüştü; hatırası daha taze, harareti hâlâ geçmedi. Bu hararetin içine dalıveriyor Gürbilek, Dostoyevski'yle birlikte düşünüyor. Raskolnikov'un, "Neden Napoléon binlerce insanı öldürürken suçlu olmuyor da ben suçlu oluyorum?" isyanının altını kurcalıyor;

Kenan Evren'in davası Raskolnikov'un gibi bir kopuş davası olsaydı ne olurdu sorusu üzerinde geziniyor. Zafer suçluyu terk ettiğinde bir suça dönüşür, bunun öncesinde sade bir siyasi eylemdir. Zafer, Evren'i gerçekten terk etmiş miydi peki, yargılanmasının ardındaki sebep bu muydu; yoksa bambaşka siyasi saikler mi vardı bu yargılamanın ardında? Ve ne bekliyorduk bu davadan? Adaletin işlemesi içimize su serpecek miydi? Gürbilek, bana kalırsa, etkileyici ve evrensel bir soruyla cevap vermeye başlıyor bu sorulara: Şeytanı yargılayan ama sisteme dokunmayan bir adalet mümkün mü? "Türkiye'de devletin otuz yıl önce işlediği suçlar nedeniyle bugün bir kez daha Suç ve Ceza'yı konuşuyoruz. Bir zamanlar cuntadan 'adaletin keskin kılıcı'nı işletmesini isteyenler, otuz yıl sonra Kenan Evren mahkum edildi diye adaletin yerini bulduğuna inanmamızı istiyor. Ama yasayla adalet aynı şey değil. Yasa, galibin adaletidir."

YOKSULLUK LEKESİ

Galiplerden ve mağluplardan söz ediyorsak eğer, yoksulluğu görmemek, hayatı başlı başına bir mağlubiyete dönüştüren ve nihayetinde yaşarken öldüren yoksulluğa düşmemek olmaz. Yoksulluk denince şüphesiz akla hemen bu duruma sığacağına, kurgusal bir vaka olarak yaklaşan Orhan Pamuk, ya da edebiyatımızda yoksulluğun dilini kuran Latife Tekin geliyor. Ancak Gürbilek, Kemalettin Tuğcu ve Orhan Kemal, merhamet ve şefkat arasında bir ağ dokuyarak yaklaşmış yoksulluğa, yoksulluk lekesi denen şeye. Büyük şehrin yoksul çocuklarının edebiyatımızdaki anlatıcılarına odaklanıyor. Burada koskocaman bir ayrımın da altını çiziyor ama. "İyi edebiyatı, iyi yapan ne?" sorusuna cevap arıyor, Tuğcu ile Kemal arasında gidip gelirken. Tuğcu da yoksul çocukların anlatıcısıdır, Kemal de. Tuğcu kuşkusuz popülerdir, ama Kemal de öyledir. Biri çocuklar, diğeri

yetişkinler için yazıyor demek de mümkün değildir. Öyleyse bu iki yazarı kalın çizgilerle birbirinden ayıran, Tuğcu'yu iyi edebiyatın dışına atan sebepler nelerdir? Gürbilek'in cevabını merak edenlere, kitabın sayfalarını tavsiye etmekle birlikte, bir küçük tadımlık verebilirim: "Esas fark, hikayenin sonuna ilişkindir. Tuğcu çocuğu hızlandırılmış yoksulluk okulundan pekiyi ile mezun olur, Orhan Kemal'inkiler sınıfta kalır."

Ve gelelim Gezi'ye. Peyami Safa'nın *Fatih-Harbiye*'sinden, Fatih-Harbiye hattı arasındaki derin yarıktan yola çıkarak anlatıyor Nurdan Gürbilek. Ve Türkiye Cumhuriyeti'nin üzerinde yükseldiği söylenegelen bu büyük yarığın kapandığı bir yer olarak dokunuyor Gezi'ye. "Edebiyat gündelik olanın dışına çıkabildiği ölçüde siyasete yeni bir yorum çerçevesi kazandırır. Yalnız bazen tersi olur; gündelik olanın dışına çıkan bu kez politik eylemdir; bu kez o edebiyata keskin ışığını düşürür." Gezi, keskin ışığını edebiyata düşürebildi mi, düşürebilecek mi, nasıl düşürecek? "Bunun cevabını vermek için henüz erken ama, edebiyat üzerinden gittiğimizde *Fatih-Harbiye*'nin dile getirdiği kültürel yarığa bakmaktan kendimizi alamayacağımız aşık. Çünkü Cumhuriyet değerleri de, kapitalizm çarkına oturmuş muhafazakar değerler de bu yarık üzerine oturuyor. Görülmesi gerekense Gezi'nin Fatih-Harbiye hattına verdiği zarar. 'Bir imkanın ufukta yanıp söndüğü an'."

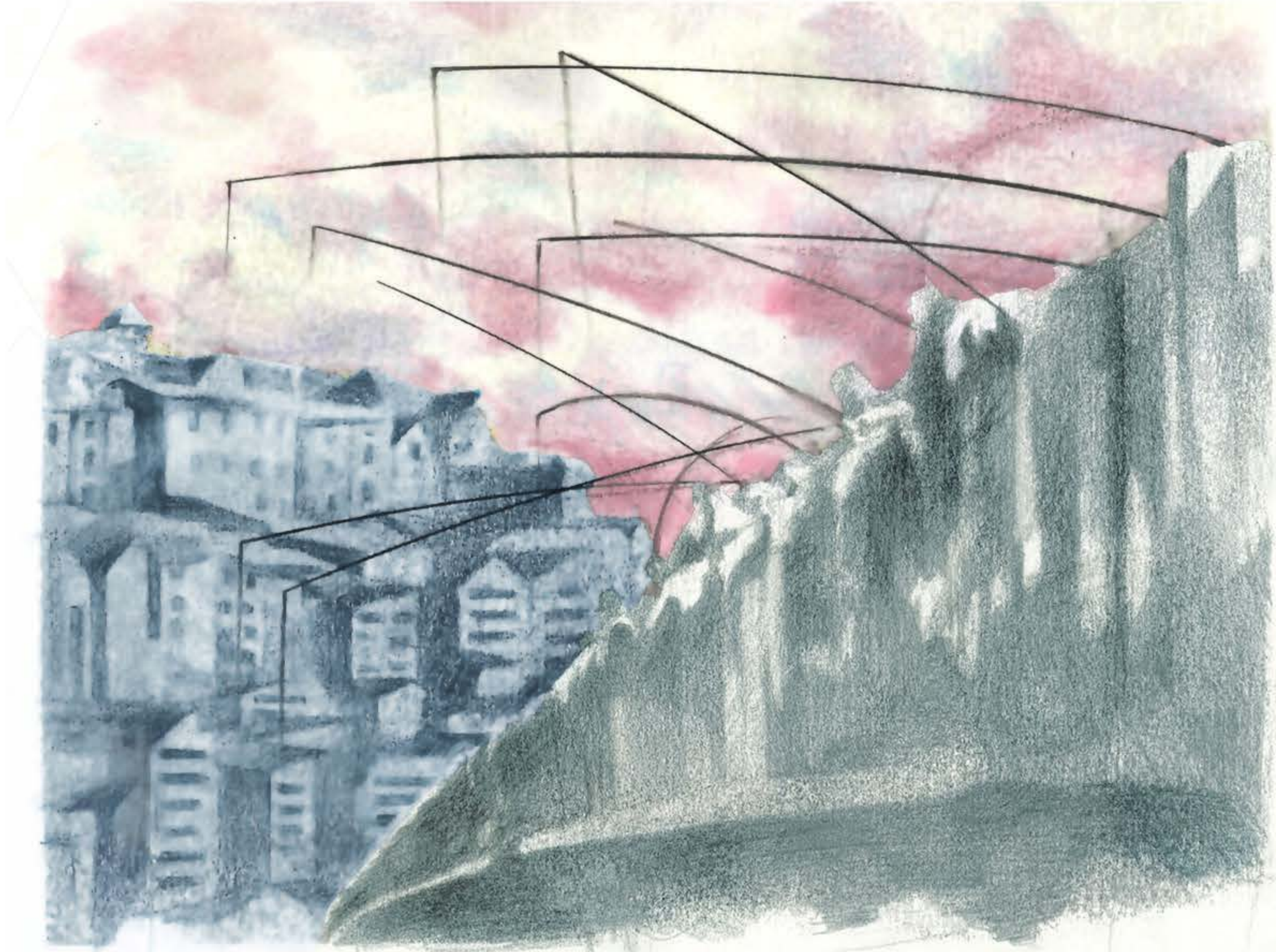
Sessizin Payı, Gezi, Evren'in yargılanması ve yoksulluk gibi Türkiye siyasetini, kültürünü, vicdanını yakından ilgilendiren meselelere edebiyat üzerinden bakan denemelerden oluşuyor.

Sessizin Payı, disiplinlerarası okumanın doruk noktasına çıkartıyor bizi. Tolstoy'la vicdanı, Dostoyevski ile adaleti, Orhan Kemal'le merhameti, Peyami Safa ile ayrışmayı ve Coetzee ile utancı bugünümüze damgasını vuran siyasi meseleler aracılığıyla kurcalıyor. Edebiyatla dışarıdaki hayat arasındaki etkileşimi, dışarıdaki hayatın edebiyatın içinde nasıl gözüktüğünü görüyor, yazarları, metinleri konuşturuyor. Ve her şey gelip bir şekilde dili buluyor: "Blanchot'nun da yakınlarındayız. Yazının 'tanrıların olmadığı bir dünyanın dili' olduğunu söylüyordu. Bir zamanlar tanrıların dili olmuş, şimdi tanrıların olmadığı bir dünyanın dili olan, içinde tanrıların yokluğunun konuştuğu dil. Zamanla tanrıların yokluğunun da yok olduğu, içinde bir boşluk yokmuş gibi davranan dil." ■

İSTANBUL-DECAMERON

“Hücreyi, tutsakları ve işkence sahnelerini anlatan roman ve hikaye örneği ile doludur edebiyatımız. İstanbul İstanbul aynı konuyu ele almakla birlikte farklı bir örnek.”

Yeraltıyla yerüstüyle, cenneti ve cehennemiyle İstanbul şehri, romanın belki de en önemli kahramanı...

Ali Çetinkaya

Burhan Sönmez ilk romanı *Kuzey*'i 2009, ikinci romanı *Masumlar*'ı 2011 yılında yayımlamıştı. Şimdilerde de, dört yıllık bir aranın ardından, yeni romanı *İstanbul İstanbul* ile okuyucuların karşısına çıktı. *İstanbul İstanbul*'da Burhan Sönmez, yeraltındaki bir hücreye atılmış dört tutuklunun -maruz kaldıkları işkence ve baskıya- birbirlerine anlattıkları hikayelere sığınarak direnişlerini anlatıyor.

Altı ana karakter var romanda. Hücrelerden birinde dört erkek kalıyor; Öğrenci Demirtay, Doktor, Berber Kamo ve Küheylan Dayı. Tam karşılarında denk gelen hücreye ise genç bir kadın, Zine Sevda tıkmış. Ve yeraltıyla yerüstüyle, cenneti ve cehennemiyle İstanbul şehri, romanın belki de en önemli kahramanı...

Önceden tanışmayan bu beş insanın birbirleriyle ilişkileri, geçmişleri ve gelecek hayalleri oluşturuyor romanın hikayesini. İşkence yaralarını sarmak, kaygılarını gidermek ve birbirlerine umut aşılama için hikayeler anlatmaya başlıyorlar. Böylelikle yeraltındaki bu küçük hücre geçmişi, bugünü ve geleceği ile bir metropol olarak İstanbul'u içine alacak kadar genişliyor.

Her biri kendi üslubuyla farklı bir çehresini ya da kendisindeki karşılığını anlatıyor İstanbul'un. Kimisinde bir masalın konusu oluyor kimisinde bir aşk hikayesinin: "Biliyorsun Küheylan Dayı, her kent İstanbul'dur bize. Bir çocuk karanlığa kalmış ve dar sokaklarda yönünü şaşırırsa orası İstanbul'dur.

Eski sevgilisini bulmak için maceraya atılan gencin, siyah tilki kürkünün peşine düşen avcının, fırtınada sürüklenen geminin, dünyayı bir elmas gibi avucuna almak isteyen prensin, boyun eğmemeye yeminli son isyancının, şarkıcılık hayaliyle evden kaçan kızın, para babalarının, hırsızların ve şairlerin olduğu kent İstanbul'dur. Her hikaye burayı anlatır."

ANLAM VE ANLATIM ZENGİNLİĞİ

Kim anlatırsa anlatsın, her ne biçimde anlatırsa anlatsın, bu kenti karanlığa boğmak, bir korku imparatorluğuna çevirmek isteyenlere inat, kentin içindeki mutluluk imgesini yakalamaya çalışan hikayeler dinleyeceksiniz. Hücredekiler var olandan yola çıkacak ama onu farklı renklere boyayarak hayal ettikleri, kendi kaderlerini birleştirdikleri ve sahiplendikleri bir İstanbul tablosu yaratacak. Aklın karamsarlığı ile iradenin iyimserliği arasında gidip gelen günler boyunca hikayeler birbirlerini kovalarken, zamanlar zamanlara, mekanlar mekanlara, acılar acılara karışacak, hücrelerdeki tutuklular için umut ilkesi hiç tükenmeyecek...

Görünmez Kentler, Calvino için yaşanmaz hale gelen kentlerin kalbinden doğan bir rüyaydı. Sönmez'in *İstanbul İstanbul*'u da mutsuzluğun içinden mutluluğu çıkarmaya çalışıyor.

Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi tarihi şiddetin ve işkencenin tarihi olarak da yazılabilir. Bu nedenle hücreyi, tutsakları ve işkence sahnelerini anlatan roman ve hikaye örneği ile doludur edebiyatımız. *İstanbul İstanbul* aynı konuyu ele almakla birlikte farklı bir örnek. Burhan Sönmez'in niyeti "acıyı değil, acının nedenlerini ve sonuçta insanda bıraktığı etkileri anlatmak"... Elbette politik bir anlatı ama güncel politikayla ya da politik söylemle doğrudan bağlantısı yok. İstanbul'u, aşkı, acıyı bir dünya görüşünün prizmasında kırarak yansıtmış Sönmez. Önceki iki romanında da benzer bir kurguyu kullanmıştı; romanın gövdesini hikayeler oluşturuyor, mesela *Masumlar*'da roman kahramanının dinlediği şeyi dinleyemediği, gördüğü şeyi göremediği, okuduğu şeyi de anlamadığı zamanlarda hikayeler rüyaların yerini tutuyordu. Boccaccio'nun *Decameron*'undan esinlendiğini metin arasında ifşa eden *İstanbul İstanbul*'da bu kurgu anlayışını daha da geliştirmiş. *Decameron*'un kurguya yaptığı etkinin yanı sıra, romanda içerik anlamında Italo Calvino'nun *Görünmez Kentler*'inin de izi sürülebilir.

Calvino, *Görünmez Kentler*'de modern insanın zaman ve mekanla ilişkisini kent simgesi üzerinden

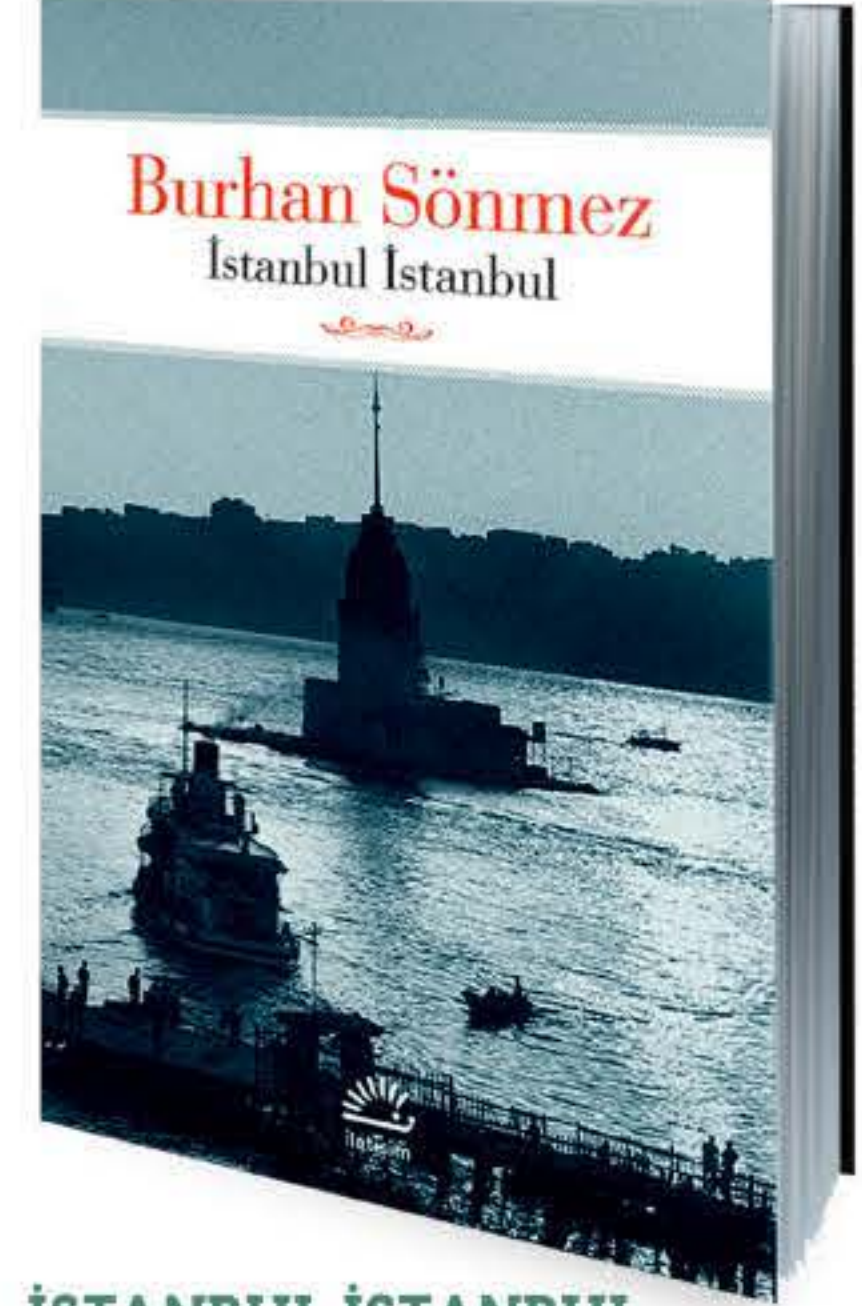
işlemişti. Marco Polo gezdiği hayali kentleri tasvir ederken aslında hep Venedik'i, Venedik'in bir başka yüzünü anlatmıştı Kubilay Han'a. *Görünmez Kentler*, Calvino için yaşanmaz hale gelen kentlerin kalbinden doğan bir rüyaydı. Marco Polo'nun kalbinde yatan -tıpkı *İstanbul İstanbul*'un roman kişileri gibi- insanları kentlerde yaşatan gizli nedenleri, krizlerin ötesinde değerleri olan nedenleri keşfetmekti. Nasıl ki

Calvino'nun *Görünmez Kentler*'i mutsuz kentlerin içine gizlenmiş, sürekli biçim alıp, yitip giden mutlu kentler imgesi üzerine açılıp kapanıyorsa; Sönmez'in *İstanbul İstanbul*'u da mutsuzluğun içinden mutluluğu çıkarmaya çalışıyor. Kentler diyor Calvino, "takas yerleridir, tıpkı bütün ekonomi tarihi kitaplarında anlatıldığı gibi, ama bu değiş-tokuşlar yalnızca ticari takaslar değil; kelime, arzu ve anı değiş-tokuşlarıdır." İşte böyle bir anlayışla -hikaye ederek- takas ediyor *İstanbul İstanbul*'un kahramanları kelime, arzu ve anılarını...

Dört farklı anlatıcının birinci tekil şahıs anlatısıyla dile getirdikleri hikayeleri naklederken dili çok ustaca kullanmış Burhan Sönmez. *Masumlar*'ın dilini ve anlatımını da beğenmiş ve kariyerinde bir sıçrama olarak değerlendirmiştim. *İstanbul İstanbul*'da dilini ve kurgusunu daha da geliştirdiğini söyleyebilirim. Göndermeler, benzetmeler, imgeler yoluyla anlatmak istediğini kuşatan, onca acının içinde insanlığı, dostluğu ve güzelliği yakalayan bir dil kullanmış.

Kitabın sonunda Hallac-ı Mansur'dan bir alıntı var: "Cehennem, acı çektiğimiz yer değil, acı çektiğimizi kimsenin duymadığı yerdir." Bu alıntıyı *İstanbul İstanbul*'un hikayesine çok yakışacağına inandığım -Italo Calvino'nun *Görünmez Kentler*'inden- bir başka alıntıyla tamamlamak istiyorum: "Biz canlıların cehennemi gelecekte var olacak bir şey değil, eğer bir cehennem varsa, burada, çoktan aramızda; her gün içinde yaşadığımız, birlikte, yan yana durarak yarattığımız cehennem. İki yolu var acı çekmemenin: Birincisi pek çok kişiye kolay gelir: cehennemi kabullenmek ve onu göremeyecek kadar onunla bütünleşmek. İkinci yol riskli: sürekli bir dikkat ve eğitim istiyor; cehennemin ortasında cehennem olmayan kim ve ne var, onu aramak ve bulduğunda tanımayı bilmek, onu yaşatmak, ona fırsat vermek."

Burhan Sönmez'in romanıyla yaptığı tam da bu olmuş... ■

İSTANBUL İSTANBUL
Burhan Sönmez
İletişim Yayınları

SİYAHİ BİR ÇOCUK DA BEYAZI BİLİR

“Yarın 20 Yaşında Olacağım, okurlara büyük bir armağan. Kendinizi Afrika ile ödüllendirmeniz içinse kaçınılmaz bir fırsat.

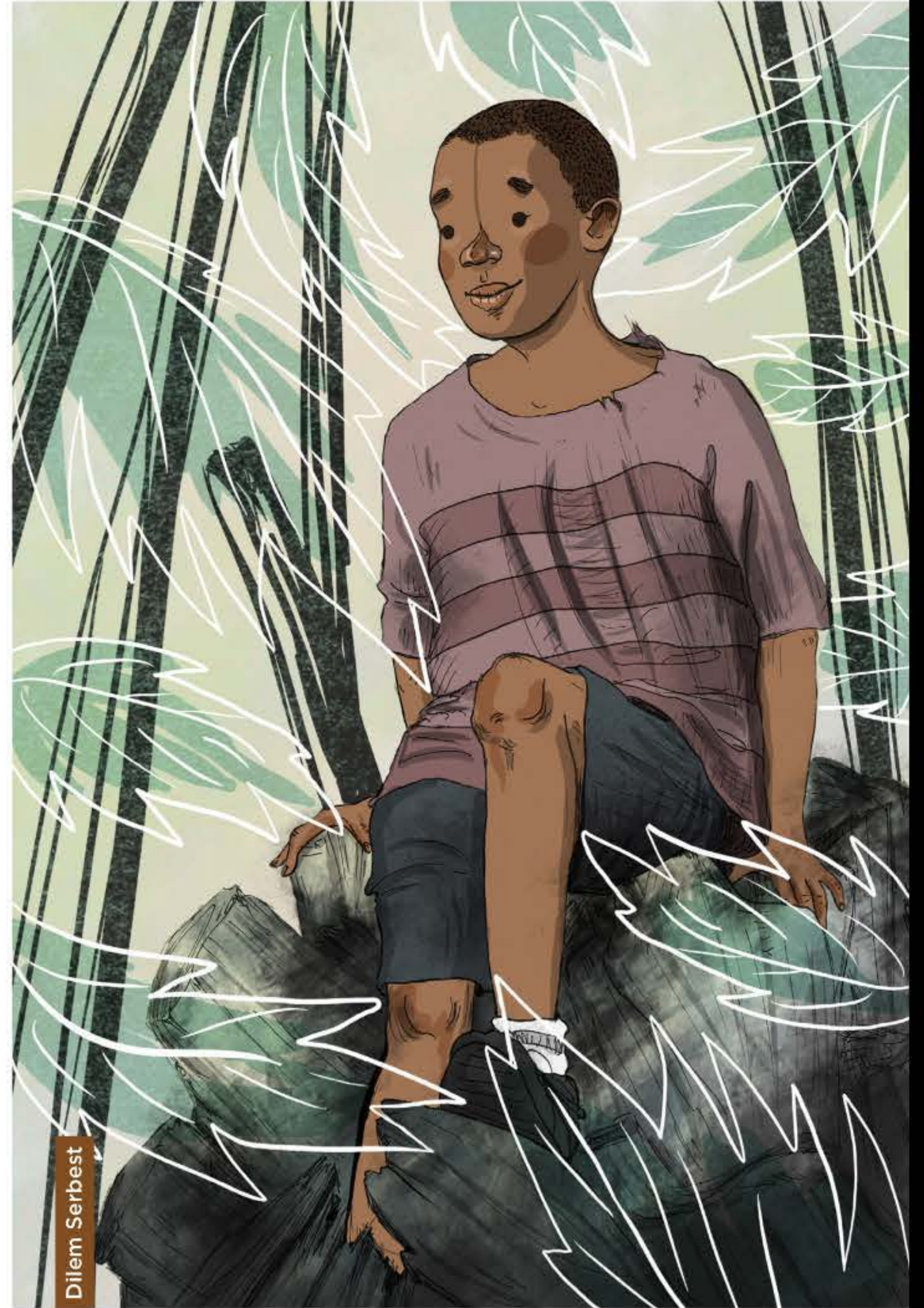
Tüm dünya sizin dışınızda oluşmuşsa ve siz doğduğunuzda iyi şeyler tüketilip kötü şeyler daha kötü olabilmeleri için eğitilmişse, kaç soru sorma hakkınız kalmıştır; sorduğunuz soruların kaçına doğru yanıt alıp büyüye bilme, karşı koyacaklarınıza, itiraz edeceklerinize direnebilme ihtimaliniz vardır?

Bütün çocuklar uzaydan gelmiştir. Ya da bütün çocuklar uzaydan gelmiş gibi yaparlar. Doğrusu da budur. Kavrayamadıkları, akıl uyduramadıkları, sahici bulmadıkları bir sürü saçma sapan kavram kargaşa ile didişmektedir büyükler: İdeolojiler, aşklar, ekonomi, ırkçılık, işkence, bürokrasi. Çocuklar insana ait organizmanın nasıl işlemesi gerektiği hakkında henüz bilgi sahibi değildirler ve her türlü yönlendirmeye karşı kontrolü hâlâ ellerinde tutmaktadırlar.

Küçük Prens, David Copperfield, Tom Sawyer, Oliver Twist veya modern dünyadan alıntı trajik bir fragmana dönüşen *Sineklerin Tanrısı*'na ait küçük savaşılar, *Çavdar Tarlasında Çocuklar*'ın Holden Caulfield'i yine de makul ölçüde ıslah edilmiş, varoluşlarını bir nebze koruyan çocuklardır; ancak Kinji Fukasaku imzalı 2000 yapımı *Battle Royale* adlı filmde iktidarların sürekliliği için iktidara itaatin zorunlu kılındığı bir zamanda çocukların katile dönüştürülmesi, birbirlerini öldürerek hayatta kalmaları büyüklerin bakış açısının birer minyatürüdür. İnsanın olduğu yerde tanrının olmaması gerektiğinin kanıtıdır bütün külliyat. Çocuklar bunun şahidi sıfatıyla doğarlar. Onların ruhsal metamorfozundan önceki kuşaklar sorumlu tutulmuşlardır. Hiçbir çocuk kirlenmez, bozulmaz; sadece dönüştürülür. Düzenin sürmesi böyle mümkündür.

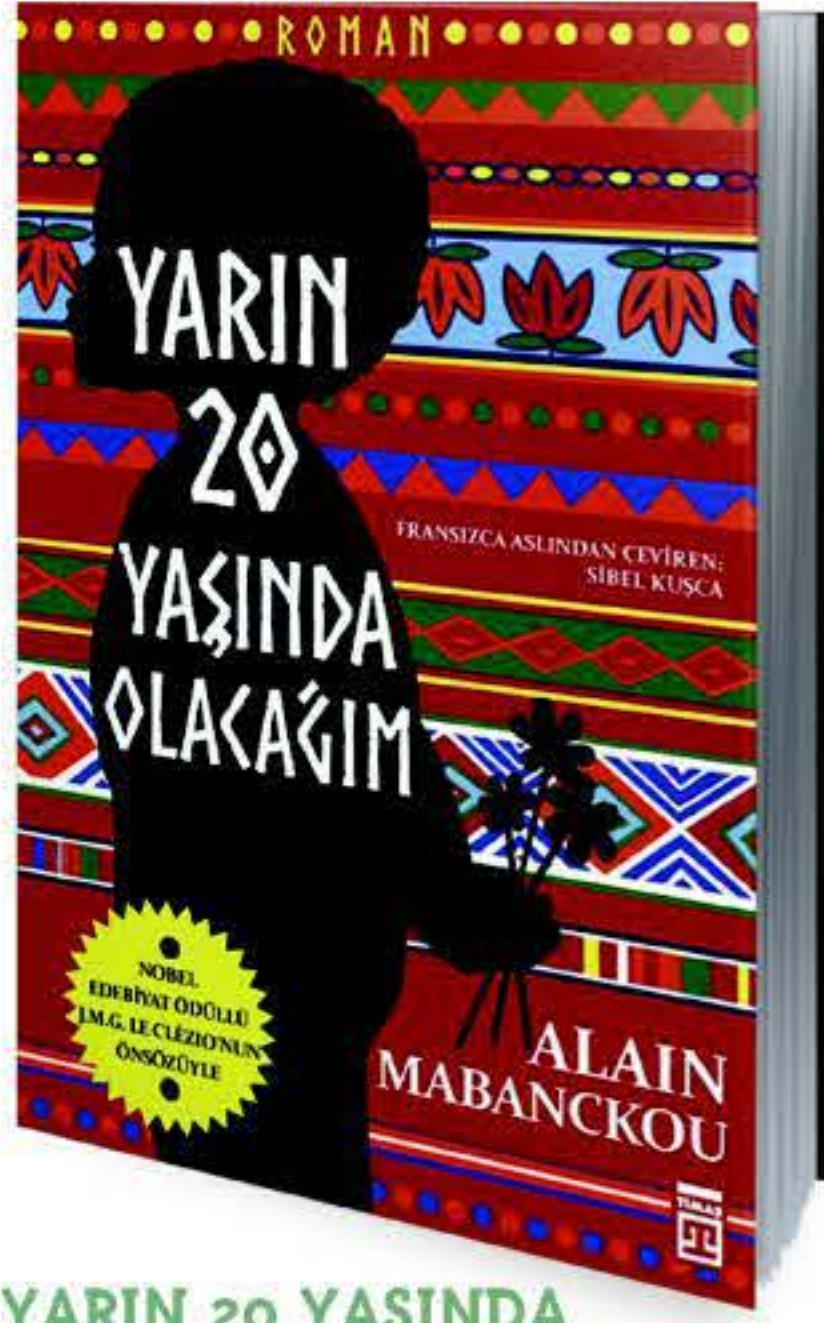
Oysa tam bir kurtuluş ümidi değilse de zayıf ihtimal çerçevesinde sığınabilececek tek bir alandan söz edilebilir: Saflık ve saflığın tabiatça korunmaya alındığı yeryüzü parçaları. Bu yeryüzü parçaları ne Batı'nın sınırsızmış gibi görünen özgürlüğü altındadır ne de Doğu'nun karanlık, boğucu, din kökenli ahlakında: Daha aşağılardadır pusulaya göre - güneye doğru. Mesela Afrika'da.

Oralarda sosyalizm bir siyasi yönelimden çok, “topluluksal” bir davranış biçimi olarak okunabilir.

Yarın 20 Yaşında Olacağım, küçük Afrikalı bir çocuğun gözünden sıradan, eğlenceli, hatta komik, ama alabildiğine olağan olayları anlatıyor.

Evet, oralarda da erk kaçınılmaz bir yaptırım gücüdür şüphesiz ama “oyun/gösteri” özelliğini henüz kaybetmemiştir de. Sizin dışınızda oluşan tüm dünya, o olimpiyat halkaları, oraların çocukları için sefaletin, açlığın, tarafsızlığın ve bağımsızlığın tanımını yapamaz.

YARIN 20 YAŞINDA OLACAĞIM

Alain Mabanckou

Timaş Yayınları

Çeviren: Sibel Kuşca

Belki sadece merak uyandırır. O da sorulan sorulara yanıt alma telaşındandır. Küçük bir Afrikalı çocuk için dışarıdaki dünya alabildiğine sürrealisttir. Sanki insan rastlantısal olarak öyledir çünkü; rastlantısal olarak acımasız, rastlantısal olarak komünist, rastlantısal olarak faşist-kapitalist. Etrafındaki varlık/ varlık meselesi, algıladığı evren, olup bitenle ilişkisizdir. Çocuklar o yüzden ironiktir.

MELEZ BİR KÜLTÜR

Alain Mabanckou, Kongo doğumlu bir yazar. Eğitimini felsefe ve hukuk üzerine yaptıktan sonra Afrika'dan ayrılıp 22 yaşında Fransa'ya geçiyor. Bunu bir kaçış hikayesi olarak da okuyabilirsiniz, bir başarı hikayesi diye de. Yetinmiyor Mabanckou; oradan da ABD'ye geçiyor. Şu an Los Angeles'ta Kaliforniya Üniversitesi'nde Frankofon (insanların Fransızca [da] konuştuğu ülkeler) Edebiyatı dersleri vermekte. Kongo, bu ülkelerden biri.

Yarın 20 Yaşında Olacağım, Mabanckou'nun müthiş bir romanı. Sayısız ödül sahibi yazar, kitabında küçük Afrikalı bir çocuğun, Michel'in gözünden melez bir kültür içindeki sıradan, eğlenceli, hatta komik, ama alabildiğine olağan olayları anlatıyor ve Michel'i ileride olabileceklere hazır kıvama getiriyor.

Bütün çocuklar uzaydan gelmiştir. Ya da bütün çocuklar uzaydan gelmiş gibi yaparlar. Doğrusu da budur.

Dayısının sürekli tekrarladığı Marksist terminoloji sözcüklerini aklında tutmaya çalışsa da Michel, hiçbir şey anlamıyor ve yemek masasındaki yeri, duvara asılı "yaşlı, beyaz bir adam"ın -Lenin'in- resminin tam karşısı. Marx ve Engels de ikiz gibiler. Çünkü ikisi de "yaşlı, beyaz" ama sakalları aynı.

Yarın 20 Yaşında Olacağım, okurlara büyük bir armağan. Kendinizi Afrika ile ödüllendirmeniz içinse kaçınılmaz bir fırsat. ■

Dünyanın önde gelen mimarlık kuramcılarından K. Michael Hays'ın, 1970'lerin ileri düzey mimarlık uygulamalarının genel karakterini ortaya çıkarmayı amaçladığı başyapıt...

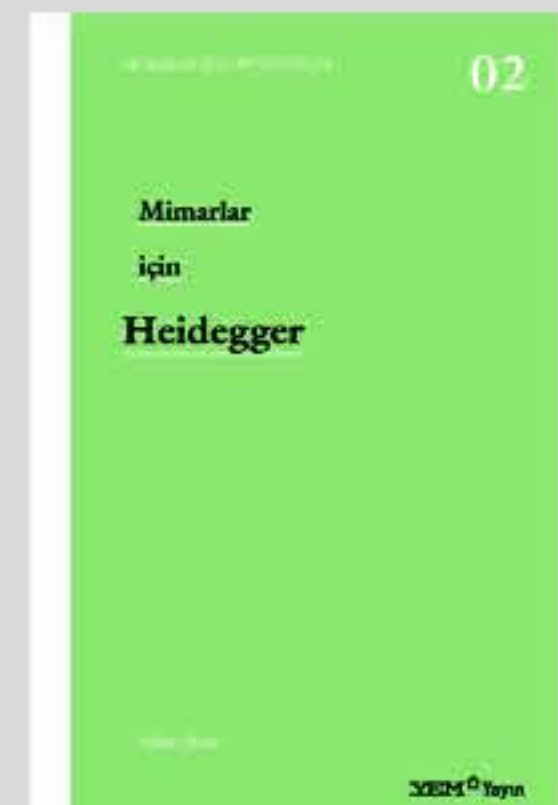
MİMARLIĞIN ARZUSU: GEÇ AVANGARDI OKUMAK

K. MICHAEL HAYS

ÇEVİRİ:
VOLKAN ATMACA
BAHAR DEMİRHAN
14,5x20,5 cm, 200 SAYFA,
RENKLİ, KARTON KAPAK

J. PALLASMAA, J. NOUVEL, J. BAUDRILLARD, G. DELEUZE, F. GUATTARI ve M. HEIDEGGER ile mimarlık üzerine düşünmeye devam...

YEM Yayın Tüm Seçkin Kitabevlerinde ve Özel Satış Noktalarında

BEYAZADAM Kitabevi
Bakırköy

Tel: 0212 543 90 00

DADA Kitabevi
Beşiktaş

Tel: 0212 260 10 10

GERGEDAN Kitabevi
Erenköy

Tel: 0216 609 55 46

HOMER Kitabevi
Beyoğlu

Tel: 0212 249 59 02

HOMER Kitabevi
Ankara

Tel: 0312 426 07 77

İMGE Kitabevi
Kadıköy

Tel: 0216 348 60 58

TASARIM Bookshop&Cafe
Kadıköy

Tel: 0212 296 67 58

YEM Yayın
www.yemyayin.com

facebook.com/YEMYayin

Genel Dağıtım: **YEM Kitabevi**
Online sipariş: www.yemkitabevi.com

twitter.com/YEMYayin

TÜRDEN TÜRE YETENEKLİ BAY ISHIGURO

“Yeni romanı *Gömülü Dev* yayımlandığından beri Kazuo Ishiguro, İngiliz yayın piyasasının en önemli gündem maddelerinden biri haline geldi. Olay, fantastik/mitik bir anlatı damarına, şimdiye kadar yabancı durmuş bir kıdemli yazarın girip giremeyeceğiyle ilgili...

Yetenek, birikim, deneyim, mesele... Yazarların sahip oldukları bu değerler doğrultusunda ömürleri boyunca kurdukları metinler, zamanın ruhunun neresine düşeceklerini, gelecek günler için de geçerli olup olmayacaklarını, okurların raflarında ve akıllarında ne kadar yer tutacaklarını ve kişisel hayallerini ne ölçüde gerçekleştirip gerçekleştirmeyeceklerini belirler. Bu iç değerlerin dışında elbette piyasa ya da kurum şartlarına ne kadar uyum sağladıkları da etkilidir; ama kişisel değerler, dünyevi şartlardan önce gelir.

Yukarıda saydığım bu değerler, az ya da çok insanın içinde öz olarak bulunur; ama asıl olarak zamanla -önce büyürken, sonra da faaliyete geçince, yani yazıp yayımlarken- gelişir. Evet yetenek genetik olarak aktarılır ekseriyetle; doğru koşullarda işlenerek muazzam boyutlara getirilebilir fakat işlenmezse er ya da geç söner. Birikim, dünyayla ilgili enformasyonun ve yöntemlerin kişiye aktarımı ya da kişi tarafından toplanmasıyla oluşmaya başlar; deneyimle birlikte anlamlandırılarak da nasıl kullanılabileceğini, neyin tercih edileceğini belirlemek mümkün olur. Nihayetinde mesele, kişinin içindekileri dışarıya ne bağlamda aktaracağını ve kimlere neler sunacağını belirler, meselesini

doğru seçemeyen bir yazar, tüm yeteneğine, birikimine ve deneyimine rağmen, nafiye çabalamış olabilir...

Dünyayla aynı anda bizde de yayımlanan yeni romanı *Gömülü Dev* yayımlandığından beri Kazuo Ishiguro, İngiliz yayın piyasasının en önemli gündem

Güneş Engin

Her yazdığı romanda bambaşka bir tarz deneyen ve her denemesiyle ödüllere aday olup kazanan, dolayısıyla yeteneği kabul görmüş bir isim Kazuo Ishiguro.

maddelerinden biri haline geldi. Olay, fantastik/mitik bir anlatı damarına, şimdiye kadar yabancı durmuş bir kıdemli yazarın girip giremeyeceğiyle ilgili gözükte daha çok, hele ki Ursula K. LeGuin'den henüz daha ilk adımında sıkı bir alan savunması gelince, fantazyaya hevesin düz (straight) bir yazara (ki Ishiguro'nun melezlikleri ve heybesindeki diğer yapıtları onu hiç de "straight" göstermiyor) mübah olup olmayacağıyla başlayan tartışma, daha mutedil yazarlar tarafından, "Ne güzel, sahne ışıkları fantazyaya çevriliyor; marjinal türler merkeze yaklaşıyor!" nidalarıyla olumlu bir seyre döndü.

Kabaca, Kral Arthur sonrası dönemde, mistik bir unutuştan mustarip yaşlı bir çiftin, Britonlar ile Saksonların düşman kardeşler olarak tetikte yaşadıkları bir coğrafyada, oğullarının köyüne doğru seyahate çıkmaları ve devler, ejderler, savaşçılar ve Yuvarlak Masa emeklileriyle dolu bir macera yaşamaları olarak özetlenebilecek bu roman, çoksatar listesinin tepesine -en azından İngiltere'de- kuruldu. Kelli felli profesörlerin (Tolkien, Lewis) Oxford'un taş binalarından dünyaya saldıkları, Kuzey Avrupa mitolojilerinden kanatlandırdıkları devasa arayış (quest) romanlarının muazzam bir kültürel katman yarattığını ve sadece okurlar açısından değil, anlaşıldığı kadarıyla Ishiguro gibi yazarlar açısından da cazip gözüküğünü anlıyoruz. (Sırası gelmişken bu türün en neşeli temsilcilerinden biri olan Terry Pratchett'in ölümünden duyduğum esefi de belirteyim, nedense fantezi/bilimkurgu yazarları erken ayrılıyor bu dünyadan. Hep dendiği gibi: "Thanks for all the fish.") İşte bu katmanın içinde, türün görsel boyutlarından çok dilsel nitelikleriyle ön plana çıkan ve bize meselenin önemini gösteren LeGuin gibilerinin uyarı atışını ciddiye almakta yarar da var.

**"Ne güzel, sahne ışıkları
fantazyaya çevriliyor; marjinal
türler merkeze yaklaşıyor!"**

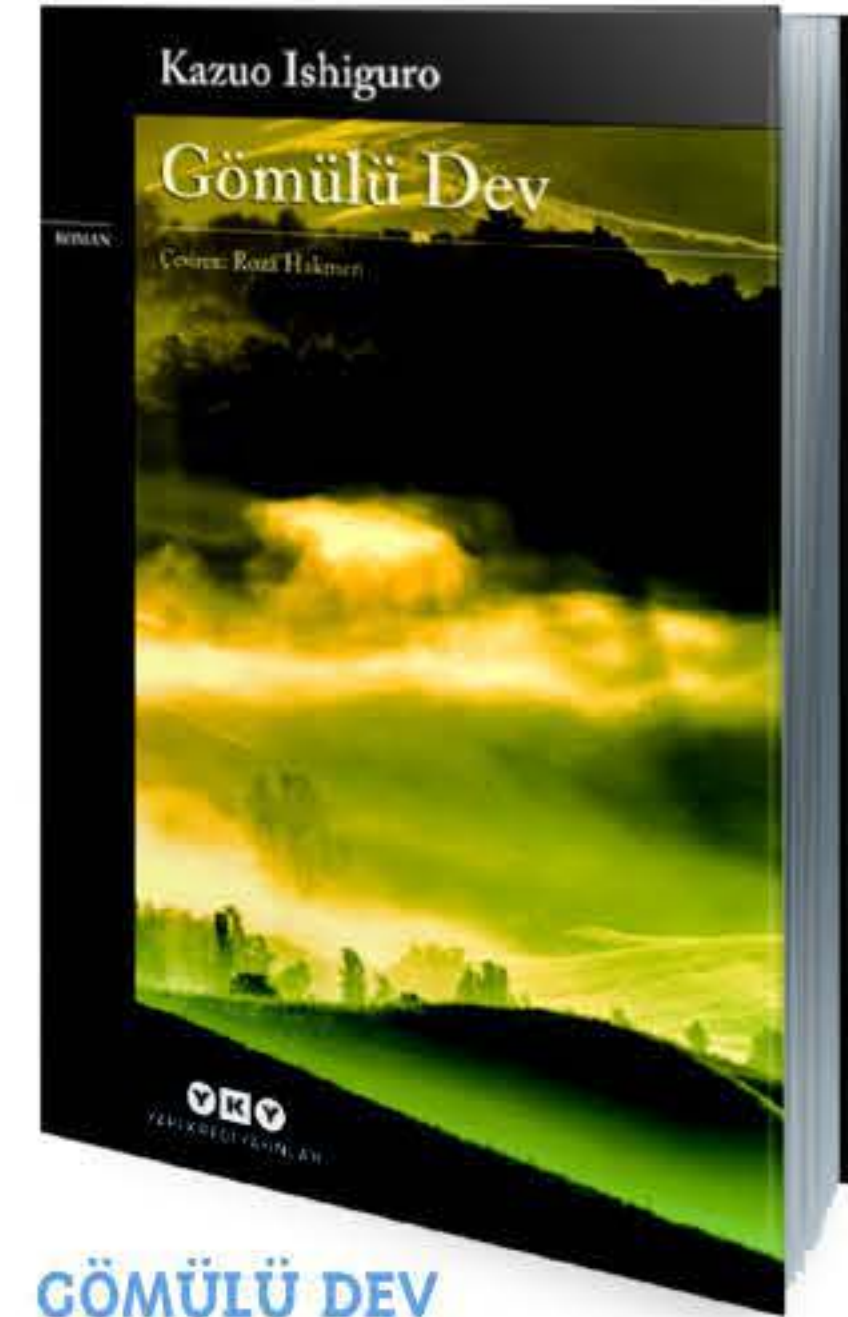
SAKLI BİR OLASILIK

Ishiguro'nun fantastiğe açılmasının, külliyatına bakıldığında, mutlak sonuç olmasa da bir olasılık olarak saklı bulunduğunu söylemek gerekir. Her yazdığı romanda bambaşka bir tarz deneyen ve her denemesiyle ödüllere aday olup kazanan, dolayısıyla yeteneği kabul görmüş bir isim ne de olsa. 1982'de yayımladığı *Uzak Tepeler*'den başlayarak, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bambaşka koşullarda yaşamaya başlayan ince ruhlu usta bir ressamın perspektifinden kaleme aldığı ve karşılığında Whitbread Ödülü'nü aldığı *An Artist of The Floating World* (Değişen Dünyada Bir Sanatçı) ve 1989 Booker'ına layık

görüldüğü ve filme de aktarılan, yine İkinci Dünya Savaşı'nı ama bu sefer Britanya'da, bir kahyanın anımsayan zihninden kurguladığı *Günden Kalanlar*'da görece normal (belki biraz Proustiye) bir edebiyat yapan Ishiguro, 1995'te yayımladığı *Avunamayanlar* ile anlatının Kafkaesk boyutuna geçip, rüya niteliğinde, kurgusal bir Mitteleuropa kentinde, Roman Polanski'nin sinemaya uyarlamaktan

hoşlanacağı müzisyen bir başkarakter barındıran, postmodern bir roman yazarı olarak konvansiyonlara pek bağlı kalmayacağını ilan etti. Bu andan itibaren her romanı bir janr romanı olmaya başladı ve temel meselelerini (iki farklı ve düşman toplum arasında kalmak, gerçekte fantezinin birbirine karışması, insan ilişkilerinin incelikler yüzünden yön değiştirmesi, hatırlananların gerçekliğinin sorgulanması vs) çok başarılı farklı türden kitaplarla ortaya koydu: Şanghay'da geçen bir dedektiflik öyküsü olan *Öksüzlüğümüz*'de, 1990'lardan 1930'lara geri gider ve yine İngilizler, Japonlar ve Çinlilerin arasında kalanları anlatır. Bilimkurgu sayılabilecek, erkenden kütleleşen, filme de aktarılan *Beni Asla Bırakma* romanındaysa, İngiliz kolej öğrencileri görünümü fakat aslında yedek organ için klonlanmış gençlerin ilişkilerini kurgular. İşte şimdi sıra, Avalon'un sislerinin dağılmadığı bir Arthur dönemi öyküsüne gelmiş gözüküyor, janr'ları elden geçirmeye devam ediyor.

Yeteneği zamanında *Granta* dergisi tarafından muştulanan (on yıl arayla iki kez gelecek vaat eden genç Britanyalı yazarlar arasında gösterilmişti), birikimi İngiliz edebiyatı alanında olan, deneyimi sayısız ödülle ve adaylıkla kanıtlanmış Ishiguro'nun, bu yeni fantazyaya yolculuğunda başarısını belirleyecek olan kriter bence "mesele"si olacaktır. Eğer fantazyanın Panteon'undaki isimlerin yaptıklarını yapmaya kalkışır ve hedefini sadece filme aktarılan, çok satılan, bol akçe getiren bir yapıt ortaya koymakla sınırlarsa, çok dünyevi davranmış olur ve o Panteon'a yerleşemez. Ama diğer romanlarında yaptığı gibi, türü yazar olarak bugüne kadar önemseydiği meselelerini geliştirmek ve farklı okurlara da ulaştırmak için yeni bir mecra olarak seçtiyse, bu hiç de vahim değildir ve hem Ishiguro'nun sadık okurları hem de fantazyanın alan savunmacıları bu kesişimden kazançlı çıkabilir. ■

GÖMÜLÜ DEV

Kazuo Ishiguro

YKY

Çeviren: Roza Hakmen

MÜEBBETLİK BİR ÖYKÜ

“Herkesin 7 gün 24 saat izlendiği bir çocuk yurdunun yarattığı distopik paranoya hissini, bir genç kızın bireysel dramıyla birleştiren Jenni Fagan, sistemle, egemen zihniyetle, iktidarla uğraşan bir roman yazmış.”

İskoç yazar Jenni Fagan, *Panoptikon* adlı romanına iki epigrafla başlıyor. Bunlardan ilki, geleneksel bir halk türküsünden: “Bazen kendimi annesiz bir çocuk gibi hissederim.” Romanın adı okurlarda farklı çağrışımlar uyandıracak olsa da bu alıntı romanın temasıyla ilgili daha çok fikir veriyor, çünkü kitap annesiz, babasız bir genç kızın hayata tutunabilme öyküsünü anlatıyor aslında. İkinci alıntı da Oscar Wilde imzasını taşıyor: “Özgürlük kanlı elleriyle geldiğinde onunla el sıkışmak zordur.” İşte bu cümle de romanın temelinde bir özgürlük mücadelesinin olduğuna işaret ediyor; ancak trajik bir özgürlük öyküsü bu, bizi mutlu sona davet etmektense acı ve hüznle baş başa bırakan bir özgürlük, kazanılanlarla değil, kaybedilenlerle anlam kazanan bir özgürlük.

Adı *Panoptikon* olan bir romandan, yöneticilerin gözlerinin her an yönetilenlerin üzerinde olduğu, bu izlenme hissinden kaçmak için mücadele verilen distopik bir dünyanın anlatıldığı bir kitap beklenebilirdi. Ne var ki Jenni Fagan, kahramanı Anais’in öyküsünü ideolojik meselesi olan bir distopya olarak değil; acı, kavga, kayıp, korku ve suçla örülmüş bireysel bir öykü olarak kurgulamış. Kısa ve öz olarak ifade etmek gerekirse, bu kitap bir yeniden doğuş öyküsüne sahne oluyor. Bir “kaybeden” olan on beş yaşındaki Anais’ten çalınan onun geçmişi mi, yoksa geleceği mi? Sokakların karanlık yüzüyle yakınlaştıktan sonra, geçmişimizi geleceğimizden ayırıp koparabilir miyiz? Yaşadığımız onca acının ardından yeni bir hayat kurabilir miyiz, yoksa bu acılar “müebbetlik” midir?

Özgürlükle el sıkışmak asla mümkün değil midir?

Anais’in öyküsü
bu soruların
etrafında
kuruluyor...

Anais’in
yerleştirildiği
Panoptikon,
her iki yanında
bire kule ve
ortasında da bir
gözetleme kulesi
bulunan dört
katlı bir bina.

Akif Kaynar

Diğer yandan, suça eğilimli ya da halihazırda suça itilmiş çocukların ve gençlerin yurtlardaki ya da islahevlerindeki zor hayatlarına değinen bir romanın toplumsal bir mesajı olmadığını söylemek mümkün değil elbette. Jenni Fagan sistemle, egemen zihniyetle, iktidarla uğraşan bir roman yazmış, ancak bir kavram olarak “panoptikon” bu romanda arka planda kalan bir mekandan ibaret. Anlaşılan, herkesin 7 gün 24 saat izlendiği bir çocuk yurdunun yarattığı distopik paranoya hissini, asıl dertleri daha büyük olan bir genç kızın bireysel dramıyla birleştirip toplumsal ve bireysel mesajlarını dengelemek istemiş yazar.

Anais’in yerleştirildiği ve iki-üç aylık bir dönemini geçireceği Panoptikon, her iki yanında birer kule ve ortasında da bir gözetleme kulesi bulunan dört katlı bir bina. Gizli kapaklı bir şey yapmanın mümkün olmadığı bu binanın sakinleri, kapılarını bile kapayamıyor. Kapılar sadece gözetleme kulesindeki birilerinin bir düğmeye basmasıyla kapanabiliyor. Kısacası kapılar mecburen açık tutuluyor, içeridekileri sürekli kilitli kapılar ardında tutmamak adına, zorla verilmiş bir özgürlük bu adeta. “Daha güvenilir bir ortam yaratmak için, kapıları açık tutmayı tercih ediyoruz,” diyor Panoptikon’dakiler. Ama kimin için bu güvenlik? Gözetlenenler mi, yoksa gözetleyenler mi?

Yaşadığımız onca acının ardından yeni bir hayat kurabilir miyiz, yoksa bu acılar “müebbetlik” midir? Özgürlükle el sıkışmak asla mümkün değil midir?

İşte bu noktada, yazar çok da güncel bir meseleye eğiliyor ve sosyal medya eleştirisini eksik etmiyor: “İnsanları bir türlü anlayamıyorum; her zaman izlenmek, göze çarpmak istiyorlar. İnternete fotoğraflarını yükleyip hoşlanmadıkları insanların onlara bakmalarına müsaade ediyorlar! Hiç tanışmadıkları insanların da bakmalarına izin veriyorlar ve olduklarından daha ışıltılı görünmeye çalışıyorlar... Sonra bakıp kimi izleyebileceklerine karar vermek ve kimlerin onları izlediklerini kontrol etmek için eve gittiklerinde dahi internete giriyorlar! Tuhaf değil mi bu?”

PANOPTİKON’UN GÖZLERİ

Anais’in öyküsünün Panoptikon’la ilgili olan kısmı, izlenmenin ve izlenebiliyor olmanın ihtimalinin bile dehşetini açık açık anlatıyor, ancak sicili kabarık bir geçmiş olan Anais’in bir polisin komaya girmesinden sorumlu tutulduğu sırada yerleştirildiği bu yurttaki yaşadıkları, islahevine yerleştirilme olasılığı, hayatını cezaevlerinde geçireceği beklentisi, uyuşturucularla

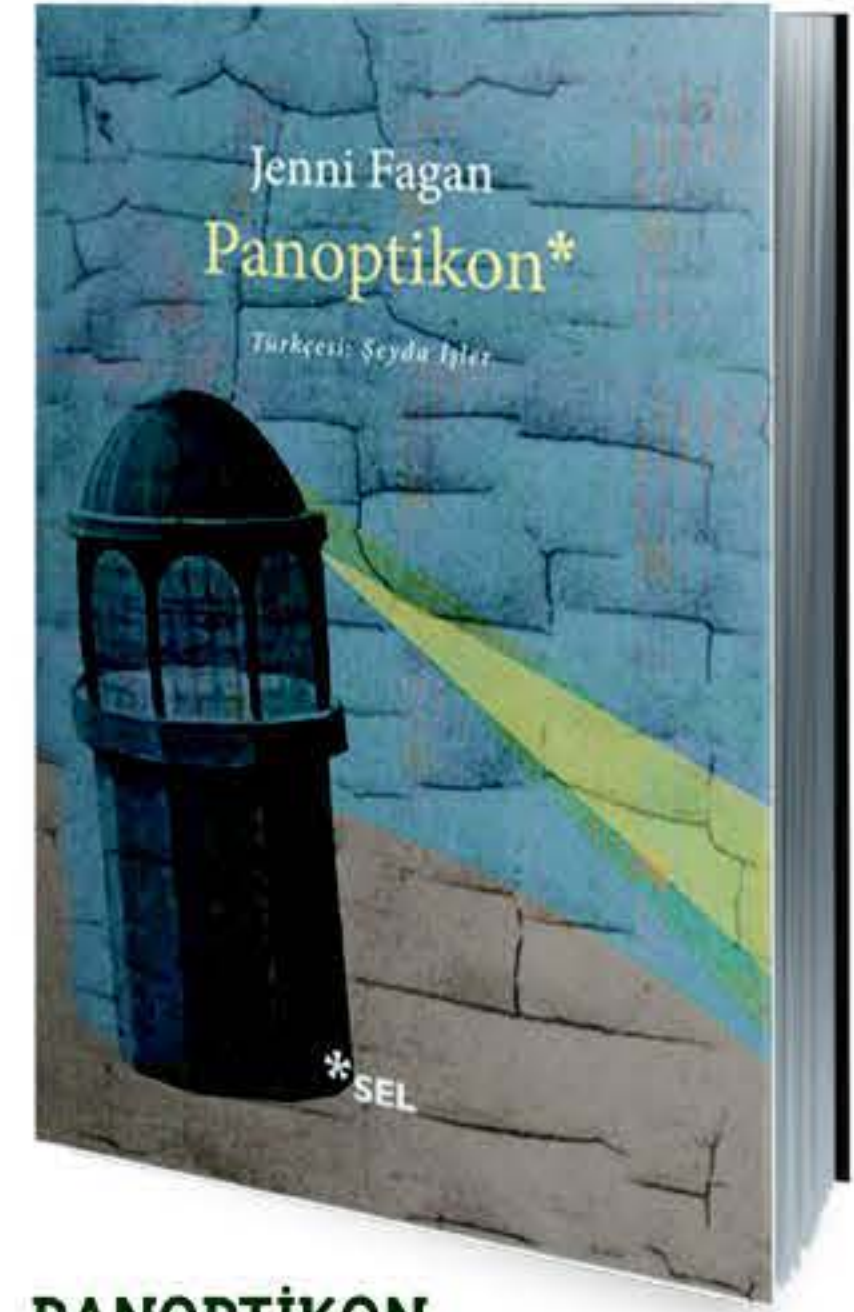
ilişkisi, ailesiyle ilgili gerçeklerin ve hayallerin hayatında kapladığı yer, bu romanın ağır basan temalarını oluşturuyor. İyilik ve kötülük arasında gidip gelen ve toplumun yaygın ahlak anlayışına karşı kendi etik değerlerinin peşine düşen, kendisini sürekli sorgulayan, hayal kurmayı seven ama gerçekliğin kapladığı yerin de farkında olan bir kahramanın hayatıyla ilgili, aynı zamanda bol diyaloglu, küfürlü ve argolu bu akıcı metnin bazı bölümlerde yeraltı edebiyatına da göz kırptığını söyleyebiliriz.

Panoptikon’un sakinlerinin bir kısmı kendilerine “müşteri” denilmesinden rahatsız; onlar, “tutuklu” kelimesini tercih ediyor. Anais ise “müebbetlik” olarak tanımlıyor kendisini. Hayatı boyunca böyle yaşamış ve böyle yaşamaya devam edecek olması, acısının, içinde nefes aldığı hakikatin de “müebbetlik” olması korkutuyor onu, ama Panoptikon’un gözleri yine de direncini kırmıyor.

“Bir deneyim ben,” diye başlayan romanda Anais, aslında bir deneyin parçası olmadığını, biyolojik bir ebeveyninin olduğunun, gerçek bir insan olduğunun bilincine varmaya çalışıyor ancak başına gelenler ve etrafında olup bitenler, onun hayatını yeniden kurmasının önünde engel oluşturuyor. Gerçekten yaşadığının farkına varmak istiyor Anais. Bazen karamsar bir kahraman, ancak karanlık bir kahraman değil o; sadece geçmişi karanlık ve geleceğini aydınlatmak istiyor. Elbette Panoptikon’un gözetleme kulesinin ışıklarıyla değil, her şeye rağmen içinde taşıdığı özgürlük ışığıyla.

Küçüklüğünden beri mezarlıklarda, otobüs duraklarında, karavanlarda, köprü altlarında uyumak zorunda kalmış Anais’in “deney” dediği o acı hayat, bir hakikat aslında. Jenni Fagan’ın kaleminden konuşturduğu bölümlerden biri de neye “hakikat” dediğimizle ilgili: “Hakikat, medcezirle yollarını kesiştiren bir şeydir ve ta ki sizi alıp götürüne dek, üst üste, her gece geri gelir. Onu ay getirir. Medcezir teslim eder. Çekip gittiğinde, kıyıda bir şeyler yürütür... Sonra da hepsini denizin dibine sürükler.”

İşte Anais’in hakikati, hayatın ta kendisi; sürekli gelip geçmişimizden bir şeyler götürün ama geleceğimizden bir şeyleri çalmaması için direndiğimiz hayatın... ■

PANOPTİKON

Jenni Fagan

Sel Yayıncılık

Çeviren: Şeyda İşler